

**BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLI KÖY İLKÖĞRETİM OKULLARINDA
GÖREVLİ MÜDÜR YETKİLİ ÖĞRETMENLERİN
STRES KAYNAKLARI**

Ahmet DAL

İnönü Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin

Eğitim Bilimleri

Anabilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır.

Malatya

Mayıs, 2004

146944

İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı (Eğitim Yönetimi ve Denetimi)' nda BİLİM UZMANLIĞI TEZİ olarak kabul edilmiştir.

146944

Prof. Dr. Battal ASLAN
İnönü Ünv. Eğt. Fak.
Eğitim Bilimleri Bölümü Öğr. Üyesi

[Signature]

BAŞKAN: _____

ÜYE : Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÜSTÜNER *[Signature]*

ÜYE : Yrd. Doç. Dr. Mahire ASLAN *[Signature]*

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

[Signature]
Prof. Dr. S. Kemal KARTAL

06.04.2005

Enstitü Müdürü

[Signature]
[Stamp]

ÖNSÖZ

Ülkemizin yerleşim birimlerinin sosyal, ekonomik ve coğrafik olarak farklı özelliklere sahip olması, bazı problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu farklılıkların önemli ölçüde etkilediği kurumlardan biri de eğitim kurumlarıdır.

Özellikle kırsal yörelerimizde ekonomik nedenle nüfusun göç etmesinden dolayı öğrenci sayısı azalmış ve buna bağlı olarak her sınıfa bir öğretmen tahsis edilememiştir. Bu koşullar içinde birleştirilmiş sınıf uygulaması zorunlu hale gelmiştir.

2001-2002 Öğretim yılı verilerine göre Türkiye’de 18517 birleştirilmiş sınıflı okulda 914074 öğrencinin öğrenim görmesi birleştirilmiş sınıf uygulamasının daha uzun bir süre devam edeceğini göstermektedir.

Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarına, öğretmenlik görevinin yanında, yönetim hizmetlerini de yürütecek olan müdür yetkili öğretmenler atanmaktadır. Müdür yetkili öğretmenlerin örgütü amaçlarına ulaştırmasında gerekli performansı gösterebilmesi, büyük ölçüde onların problemlerinin bilinmesine ve bunların çözüme kavuşturulmasına bağlıdır.

Bu araştırmada birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapan müdür yetkili öğretmenlerin stres kaynaklarının saptanması amaçlanmıştır.

Bu amacın gerçekleştirilmesinde en büyük katkısı olan tez danışmanım Yrd. Doç .Dr Mahire ASLAN’a, sağlamış olduğu olağanüstü destek, ilgi ve her türlü yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmaya çeşitli biçimlerde katkı sağlayan, görüş ve eleştirilerinden yararlandığım Prof. Dr. Battal ASLAN’a, Prof. Dr. Mualla Bilgin AKSU’ya, Yrd.

Doç. Dr. Mehmet ÜSTÜNER'e, Yrd. Doç. Dr. Burhanettin DÖNMEZ'e, Yrd. Doç. Dr. Necdet KONAN'a; anketin hazırlanmasında ve uygulanmasında emeiği olan Malatya Milli EĞitim Müdürlüğü Teftiş Kurulu BaŐkanı Cemal KEÇELİ ve İlköğretim MüfettiŐlerine, Pütürge İlçe EĞitim Müdür Vekili Ali KAÇMAZ'a, Őef Ali AKDAĞ'a ve Őef Abuzer GÖKÇEN'e teşekkür ediyorum.

Tüm katkılarına karşın, araştırmanın sorumluluğu araştırmacıya aittir.

Ahmet DAL

Malatya, Mayıs 2004

İÇİNDEKİLER

ONAY.	II
ÖNSÖZ	III-IV
İÇİNDEKİLER.	V
TABLolar LİSTESİ	VII

BÖLÜM I

GİRİŞ	1-5
Problem Durumu	1
Problem Cümlesi.	3
Alt Problemler.	3
Sayıtlılar.	4
Sınırlılıklar.	4
Tanımlar.	5

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6-45
1. Stres Kavramı	6
2. Stres Belirtileri.	7
3. Stres Türleri.	10
4. Stres Kaynakları.	10
4.1. Örgüt Dışı Stres Kaynakları.	11
4.2. Örgüt İçi Stres Kaynakları.	11
4.3. Öğretmen Stresi ve Kaynakları.	16
5. İlgili Araştırmalar.	33-45
Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.	33
Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.	39

BÖLÜM III

YÖNTEM

46-51

Araştırmanın Modeli.	46
Evren ve Örneklem.	46
Veri Toplama Yöntemi ve Aracı.	50
Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.	50
Verilerin Toplanması ve Çözümü.	51

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

52-132

1. Okul Yönetimi Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	52
2. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimi Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	66
3. Köy Yaşamı Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	80
4. Öğrencilerin Tutum ve Davranışları Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	92
5. Velilerin Tutum ve Davranışları Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	103
6. Örgütsel Olanaklar Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	113
7. Denetim Biçimi Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	122

BÖLÜM V

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

133-142

Özet.	133
Sonuç.	134
Öneriler.	139

KAYNAKÇA. 143-145

EKLER. 146

BÖLÜM III

YÖNTEM

46-51

Araştırmanın Modeli.	46
Evren ve Örneklem.	46
Veri Toplama Yöntemi ve Aracı.	50
Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.	50
Verilerin Toplanması ve Çözümü.	51

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

52-132

1. Okul Yönetimi Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	52
2. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimi Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	66
3. Köy Yaşamı Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	80
4. Öğrencilerin Tutum ve Davranışları Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	92
5. Velilerin Tutum ve Davranışları Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	103
6. Örgütsel Olanaklar Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	113
7. Denetim Biçimi Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.	122

BÖLÜM V

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

133-142

Özet.	133
Sonuç.	134
Öneriler.	139

KAYNAKÇA.	143-145
--------------------------	----------------

EKLER.	146
-----------------------	------------

TABLOLAR LİSTESİ		SAYFA
1.	Türkiye'de Birleştirilmiş Sınıf Uygulamaları Uygulama Biçimi, Okul Sayıları, Öğrenci Sayıları	20
2.	Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı	47
3.	Araştırma Grubunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	47
4.	Araştırma Grubunun Hizmet Süresine Göre Dağılımı	48
5.	Araştırma Grubunun Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı	48
6.	Araştırma Grubunun Okuttuğu Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı	49
7.	Araştırma Grubunun Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı	49
8.	Araştırma Grubunu Okuttuğu Sınıf Türüne Göre Dağılımı	49
9.	Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	53
10.	Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	56
11.	Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı	57
12.	Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi	57
13.	Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı	58
14.	Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi	58
15.	Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı	59
16.	Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi	60

17. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı	61
18. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre	61
19. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	62
20. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	63
21. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	67
22. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	70
23. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı	71
24. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi	72
25. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı	72
26. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi	73
27. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı	74
28. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi	75
29. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı	75
30. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre	76

Varyans Analizi

31. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	77
32. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	78
33. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	81
34. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	83
35. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı	84
36. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi	85
37. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı	86
38. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi	86
39. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı	87
40. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi	88
41. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı	88
42. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi	89
43. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	90

44. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	90
45. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	93
46. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	94
47. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı	95
48. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi	96
49. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı	96
50. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi	97
51. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı	98
52. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi	98
53. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı	99
54. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi	100
55. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	100
56. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	101

57. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	104
58. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	105
59. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı	106
60. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi	107
61. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı	107
62. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi	107
63. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı	108
64. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi	109
65. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı	109
66. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi	110
67. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	110
68. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	111
69. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	113

70. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	114
71. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı	115
72. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi	115
73. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı	116
74. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi	117
75. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı	117
76. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi	118
77. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı	118
78. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi	119
79. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	120
80. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttıkları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	120
81. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	122
82. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	124
83. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı	125

84. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi	125
85. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı	126
86. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi	126
87. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı	127
88. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi	128
89. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı	128
90. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi	129
91. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	130
92. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttıkları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları	131

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve ilgili tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Eğitim, lüks bir ihtiyaç olmayıp, hemen her devirde önemini koruyan zorunlu bir ihtiyaçtır. Tarihin eski devirlerinde eğitim ihtiyacını planlı bir şekilde karşılayacak örgütlenmiş kurumlar olmasa bile, bu ihtiyacı karşılayacak kişi ve toplulukların olduğu bilinmektedir. Eğitim hizmetini sistemli şekilde verecek örgütlere ve sürekli eğitim sunacak kişilere ihtiyaç duyulması, okul ve öğretmen kavramını ortaya çıkarmıştır (Çelik, 1989:29).

Okul, eğitim sisteminin temel taşıdır. Dolayısıyla bir toplumdaki bireyler okullar aracılığıyla eğitim sürecinden geçmekte ve istendik insan tipi okul örgütleri ile sağlanmaktadır.

Eğitim sisteminde asıl üretim işlemi okulda yapıldığı için sistemin kilit, stratejik ve vazgeçilmez ögesi, okuldur. Okulun bütün üst sistemleri, diğer eğitim örgütleri ve mekanizmalar, okulun işlevini yerine getirmesine yol gösterici ve destek rolünü üstlenmektedir. Bu açıdan eğitim sisteminde okul, temel sistemdir. Okulun başarısı ise eğitimin başarısıdır (Aytaç, 2000:3).

Okulun görevlerini sosyal, politik ve ekonomik olarak sınıflandırmak mümkündür. Okulun sosyal görevi, çocuğu sosyalleştirmek yani kültürü ve toplum değerlerini aşılama; ekonomik görevi nitelikli insan gücü yetiştirmek; politik görevi ise iyi vatandaş yetiştirmektir (Bursalıoğlu, 2000:37). Bu kadar önemli işlevleri olan okul örgütünde, hem yöneticilere hem de öğretmenlere büyük görevler düşmektedir.

Okul yöneticisi, okulu amaçlarına uygun olarak yaşatmakta en etkin ögedir. Bu nedenle okul yöneticisinin okul yönetim kavram ve süreçlerini iyi bilmesi gerekir."Okul denilen sosyal sistemin birey ve kurum boyutlarını dengede tutabilmesi, müdürün bir örgüt mühendisi kadar sosyal mühendis olmasını gerektirmektedir. Ayrıca bizim eğitim düzenimizin öngördüğü sorumlulukları karşılayabilmesi için iyi bir bürokrat olması gerekmektedir" (Bursalıoğlu, 2000:40).

Eğitim işgörenleri arasında önemli bir diğer görevi yerine getirenler de öğretmenlerdir. Başaran'a (1996:109) göre öğretmen üretimde asıl üretmendir. Öğretmen öğrencileriyle birlikte eğitim yerinde eğitsel mal, hizmet ve düşünce üretir. Eğer öğretmen olmazsa, okul olamaz. Ataklı'ya (1999:60) göre ise öğretmen, öğretme-öğrenme ortamının en önemli öğelerinden biri olup, yenilik ve değişikliklerin uygulanmasında okul düzeyinde etkililiği belirleyici bir role sahiptir. Çeşitli yöntemler kullanarak öğrencilerin yeteneklerini geliştirmelerine, amaçlarını belirlemelerine ve bu amaçlara ulaşmak için yaratıcı fikirler üretmelerine yardımcı olmaktadır.

Öğretmenin rolünü iyi oynaması, verilen eğitimin niteliğini de artıracığından dolayı, öğretmenlere rahat çalışabilecekleri bir ortam hazırlanmalıdır. Sunay ve Sunay'a (1996:68) göre eğitim örgütlerindeki çalışma yaşamı, öğretmeni strese sokan öğelerin başında gelmektedir. Çünkü öğretmen günün en aktif saatlerini, belli amaçlarını gerçekleştirmek üzere bulunduğu okul ortamında geçirmektedir.

Yapılan bir araştırmada (Ertekin, 1993:43) öğretmenleri en çok etkileyen dört grup stres etmeninin sırasıyla şunlar olduğu saptanmıştır:

1. Yönetmel destek yetersizliği
2. Meslekten kaynaklı sıkıntılar.
3. Mali yönden güvenlik içinde olup olmama.
4. Öğrenci disiplinine ilişkin sorunlar.

Gupta'ya (1981:3) göre iş çevresinin pek çok görünüşü, öğretmenlerin stresli olmasına yol açabilir. İş, okuldaki öğretmenler, disiplin konuları ve okul yönetiminden kaynaklanan bazı hususlar stres yapıcı olabilir (Özdemir, 1998:7).

Eğitim örgütlerindeki stres, kişinin kendisini olumsuz etkilediği gibi içinde bulunduğu kurumun işleyişini ve çevresini de olumsuz etkilemektedir. Çelik'e (1990:48) göre öğretmenin iş stresi, üzerinde durulması gereken bir sorundur. Çünkü iş stresinin işe devamsızlık, işten ayrılma, verim düşüklüğü, iş doyumsuzluğu, kötü çalışma iklimi, iş kazası gibi sorunlara yol açtığı saptanmıştır.

Öğretmen stresinin azaltılması için, stres kaynaklarının öncelikle tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak ülkemizdeki araştırmalarda genellikle şehir okullarındaki öğretmenlerin stresi incelenmiş, köy okullarında çalışan öğretmenlerin stresi az sayıda araştırmada konu edilmiştir.

Bu araştırmada birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapan müdür yetkili öğretmenlerin stres kaynaklarını saptamak, ulaşılan sonuçlar ile stres yaratan durumların iyileştirilmesine katkıda bulunmak ve sonraki çalışmalara ışık tutmak amaçlanmaktadır.

Problem Cümlesi

Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görevli müdür yetkili öğretmenler, bu okullarda stres kaynağı olarak belirlenen durumları nasıl algılamaktadırlar?

Alt Problemler

Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında belirlenen stres kaynakları boyutlarından;

1. Okul Yönetimi,
2. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimi,

3. Köy Yaşamı,
4. Öğrencilerin Tutum Ve Davranışları,
5. Velilerin Tutum ve Davranışları,
6. Örgütsel Olanaklar,
7. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları boyutlarında yer alan durumlar, müdür yetkili öğretmenler tarafından ne düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir?
8. Bu boyutlardaki stres kaynaklarına ilişkin müdür yetkili öğretmen görüşleri,
 - a. Cinsiyete,
 - b. Yaşa,
 - c. Hizmet süresine,
 - d. Mezun olduğu okula,
 - e. Öğrenci sayısına,
 - f. Köy ortamında daha önce bulunma durumuna,
 - g. Okuttuğu birleştirilmiş sınıfa göre, anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Sayıtlılar

1. Okul örgütlerinde stres yaratıcı durumlar vardır.
2. Stres yaratıcılar, öğretmen görüşlerine dayalı olarak saptanabilir.
3. Anket sorularına verilen yanıtlar, müdür yetkili öğretmenlerin gerçek görüşlerini yansıtmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2001-2002 Öğretim yılında Malatya'nın Pütürge ilçesindeki köy ilköğretim okullarında görev yapan ve birleştirilmiş sınıf okutan müdür yetkili öğretmenleri kapsamaktadır.
2. Stres kaynakları, araştırma anketinde yer alan sorularla sınırlıdır.

Tanımlar

İlköğretim : İlköğretim 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur (M.E.B. Sayısal Veriler, 2002:8)

Birleştirilmiş Sınıf: İki ya da daha çok sınıfın, bir grup teşkil ederek bir öğretmen yönetiminde birlikte çalışmasıdır (Binbaşıoğlu, 1999:1).

Müdür Yetkili Öğretmen: Bağımsız müdürlüğü bulunmayan ilköğretim okullarında sınıf öğretmenliği görevi yanında yönetim hizmetlerini de yürüten öğretmeni ifade eder (M.E.B Öğretmen ve Yöneticilerin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Esaslar, Madde:4).

Stres: Stres herhangi bir dış etkiye karşı vücudun belirli olmayan herhangi bir şekilde karşılık vermesi olarak tanımlanabilir (Akgül ve Varoğlu, 1987:133).

Stresör: Allen'a (1983:3) göre, stresi başlatan çevresel uyarıcı etkenlere denir (Pehlivan,1995:6).

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma konusuyla ilgili kuramsal bilgiler, konuyla ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar yer almaktadır.

Stres Konusuna İlişkin Kuramsal Bilgiler

Konunun kuramsal temelini oluşturan bilgiler, aşağıdaki başlıklar altında öz olarak verilmiştir.

1. Stres Kavramı:

“Stres” Latince’den türetilmiş bir terimdir. Anlamı zorlanma, gerilme ve baskıdır. 17. yy ’da felaket, bela, musibet, dert, keder, elem gibi anlamlarda kullanılmış; 18. ve 19. yy’lar da kavrama yüklenen anlam değişmiş ve güç, baskı, zor gibi anlamlarda objelere, kişiye organa veya ruhsal yapıya yönelik kullanılmıştır. Buna bağlı olarak stres, nesne ve kişinin bu tür etkisi ile biçiminin bozulmasına, çarpıtılmasına karşı bir direnç anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Baltaş ve Baltaş,1999:298).

Schermerhorn’a (1989:647) göre, stres olağanüstü talepler, sınırlamalar veya fırsatlarla yüzyüze gelindiğinde birey tarafından yaşanan bir gerilim durumudur (Pehlivan, 1995: 7).

Pehlivan’ın (1995:5), Rosch’tan (1986:s.3) aktardığına göre, kavramı ilk kez ortaya atan Hans Selye stresi organizmanın her türlü değişmeye özel olmayan tepkisi olarak tanımlamıştır.

Bugüne kadar stresin tam olarak bir tanımı yapılamamıştır. Bunun nedeni kişilerin stresi algılama tarzından kaynaklanabilir. Örneğin trafikte yeşil ışığı

bekleyen bir sürücü bunu stres yaparken, diğer bir kişi bu durumu stres olarak değerlendirmeyebilir. Yani bireylerin stresörlere tepkisi farklı olabilir.

Birey stresörlere karşı üç davranış aşamasında tepkisini gösterir. Cohen'e (1986:2) göre, ister fizyolojik olsun, ister psikolojik; bireyin kendisine karşı bir tehdit algılaması, vücudun kendisini korumak için savunmaya geçmesine sebep olur. Bunların sonucunda adrenalin artar, kan hızlı pompalanır, nefes hızlanır, gözbebeği büyür, kaslar gerginleşir, midenin asit salgılaması artar, soğuk ter boşalır (Özdemir, 1998:6). Stres neticesinde meydana gelen bu belirtilere alarm tepkisi denir. Eğer stres devam ederse direnme aşamasına geçilir. Birey direnme aşamasında da başarılı olamazsa, vücudun savunması azalır, bir takım hastalıklar ortaya çıkar. Bu duruma da tükenme aşaması denir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 1995:144-145).

Stres genellikle kişide sıkıntı yaratan olaylar karşısında yaşanan bir tepki kabul edilmekte (Pehlivan, 1995:6) ve daha çok olumsuz yönü ön plana çıkarılmaktadır. Ama Ertekin'in (1993:6) Quick'ten (1984:9) aktardığına göre, stres konusundaki öncü isim Hans Selye stresin her zaman kaçınılması gereken kötü ve yıkıcı bir durum olmadığını ifade etmektedir. Schermerhorn'a (1989:649) göre yapıcı stres birey ve örgüt için yapıcı bir eylem yoludur. Az miktarda stres tepkisinin kişinin işinde daha özenli çalışmasını teşvik eden, yaratıcılığını uyaran, çabalarını artıran, enerji veren yapıcı bir etkisi olmaktadır. Eustress denilen bu tür stres bireyin çevresi ile dengeli bir ilişki kurmasında başarısını artırmaktadır.

2. Stres Belirtileri:

Strese karşı verilen tepkiler uzun bir zaman dilimi içinde kronik hastalıkların gelişmesine zemin hazırlar. Streslerin sıklığı ve yoğunluğu zamanı kısaltabilir. Bu hastalıklar baş ağrısı, yüksek tansiyon, kalp rahatsızlıkları gibi bedensel hastalıklar olabildikleri gibi, psikolojik veya zihinsel hastalıklarda olabilir (Baltaş ve Baltaş, 1999:30).

Aşağıda önemli stres belirtilerine değinilmiştir:

Tansiyon yükselmesi: Mocan'a (1986:65) göre, stresli durumlara karşı en çok kalp damar sistemi üzerinde görülmektedir, sıkıntı ve yüksek tansiyon arasındaki ilişki uzun süredir bilinmektedir. Rose ve arkadaşları 1978' de hava trafik kontrolörleri üzerinde yaptıkları bir araştırmada, yüksek risk ortamlarından biri olan hava kontrol işinde çalışanların kan basınçlarının diğer işlerde çalışanlara oranla 4- 5 kat daha fazla olduğunu ortaya çıkarmışlardır (Pehlivan, 1995:48).

Sindirim bozukluğu: Allen'a (1987:106) göre, insan bedeninde oluşan ishal ve peklik de stresle ilgili olarak ortaya çıkan belirtilerdir. Vücutta triksin salgılanması ishali başlatır. Stres nedeniyle kasların büzülmesi ise geçici peklik durumlarına yol açabilir (Pehlivan, 1995:48).

Yorgunluk: Makineleşmenin hızla gelişmesi işgörenlerin fiziksel yoğunluğunu belli ölçülerde azaltmış ancak yeni iş düzenine uyarlanma çabası işgörenleri ruhsal yorgunluğa sürüklemektedir. İşgörenin işe uyumsuzluk duygusu içinde olması, çalıştığı örgütün genel havası, maddi ve manevi doyumlar, yükselme olanağının sınırlandırılması ya da ezilme korkusu birer ruhsal yorgunluk etmeni olmaktadır (Sabuncuoğlu, 1987:57-58).

Mide bulantısı: Stresin fizyolojik etkileri nedeniyle mide ve sindirim sisteminin etkilenmesi mide bulantısı yapabilir. Özellikle salgılanan adrenal hormonun mide bulantısında etkili bir rol oynadığı bilinmektedir. Bu durum genellikle stres tepkisinin son bulmasıyla ortadan kalkar (Pehlivan, 1993:51).

Uykusuzluk: Uyku insan yaşamının temel ve vazgeçilmez etkinliklerinin başında gelir. Genel sağlıktaki bir aksama ilk olarak kendini uykuda ortaya koyduğu gibi, uyku düzenindeki en küçük aksama bile genel sağlık ve günlük yaşam üzerinde kesin ve doğrudan etkilere yol açar (Baltaş ve Baltaş, 1999:134).

İştahsızlık: Gillet ve Pietroni'ye (1990:21) göre, aşırı stres durumlarında bireylerde yaşama olan ilgi azaldığı gibi, buna koşut olarak beslenme gereksinimi de yavaşlar ve iştah kaybolur. Bireyler sağduyularıyla yemek yemeye çalışsalar bile, bunalım ağırlaştıkça yemeğe olan ilgi iyice azalır. Düzenli beslenememek ise bireyin fiziksel gücünü olumsuz yönde etkiler (Pehlivan, 1995:52)

Sigara kullanma: Stres içindeki bireyler gerginliklerini bir süre azaltmak için sigara içime eğilimindedirler. Ancak sigara uzun süre kullanıldığında içinde bulunan nikotinin merkezi sinir sistemi üzerinde yaptığı etkiler nedeniyle bağımlılık oluşur. Sigara içilmediğinde sıkıntı, gerginlik artar, ruhsal güç azalır, zihinsel işlevler yavaşlar, yorgunluk, bitkinlik, iştahsızlık ve uykusuzluk belirtileri görülür (Artan, 1986:116).

Gerginlik: Stres yaratan bir durumla karşılaşıldığında, bireyde kas ve sinirsel gerilim ortaya çıkar. Gerginlik hem kendisi bir stres belirtisidir, hem de gerginlik nedeniyle ortaya çıkan tepkilerin başlatıcısıdır (Pehlivan, 1995:54).

Geçimsizlik: Geçimsizliğin önemli nedenlerinden biri olan öfke, kişinin kendi yetersizliğinden kaynaklanan aşağılık duygusu ve kaygıdan kurtulmak için başvurduğu bir savunma düzeni olarak ortaya çıkmaktadır (Köknel, 1986:194).

Sürekli endişe: Norfolk'a (1989:37) göre, stres tepkisi nedeniyle veya aşırı yorgunluk durumlarında endişe artar. Stres tepkisinin en belirgin belirtilerinden biri, bireyin sürekli endişe içinde olmasıdır. Beden hareketleri yapılarak derin nefes alındığında da oksijen miktarı artar ve endişeye neden olan laktik asitin oksitlenerek kandan atılması çabuklaşır (Pehlivan, 1995:55).

İşbirliğinden Kaçınma: Stres altındaki bazı bireyler toplumsal yaşantıdan kendilerini çekerek, yalnızlık duygusuna kapılırlar. Bu durum aile, toplum veya iş ortamındaki diğer bireylerle ilişkilerden yalıtıma neden olur (Pehlivan, 1995: 55).

3. Stres Türleri:

Stresle ilgili çalışmalara baktığımızda genelde üç stres türünden bahsedilmektedir. Bunlar fiziksel, psikolojik ve örgütsel strestir.

Fiziksel stres Albrecht'e (1988:97) göre, yakın çevrenin etkileri nedeniyle rahatsızlanılması sonucu doğan strestir (Aslan, 1995:19). Gürültü, kalabalık, hava kirliliği v.b. öğeler bu strese neden olmaktadır.

Psikolojik stres; Baltaş ve Baltaş (1999:59-60) tarafından günlük hayatın basit gerilimleri olan günlük stresler, gelişimsel olayların sebep olduğu gelişim stresi ve hayata başlı başına biçim verecek nitelikteki olayların yarattığı hayat krizleri niteliğindeki stresler olarak sınıflandırılmıştır.

Çalışma yaşamına giren birey, üretimin yanı sıra, örgüt içinde diğer insanlarla ilişkiler kurar, örgütün değer ve normlarına uyum sağlamaya başlar, örgüt içindeki çeşitli gruplara üye olur. Bu süreçler işgörenin güçlü bir uyum çabası göstermesini gerekli kılmaktadır. Örgütsel davranış modeline göre, işgören davranışı, işgörenin işlevsel ve toplumsal çevre ve toplumsal çevre ile etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Örgütsel stres de bu etkileşim içindeki işgören, işlevsel çevre ve toplumsal çevre boyutlarından kaynaklanabilir (Pehlivan, 1995:11).

Bu stres türlerine yol açan etkenler bir sonraki başlıkta yer alacaktır. Asıl konumuz örgütsel stres kaynağı olduğundan, bu stres türü detaylı olarak verilecektir.

4. Stres Kaynakları:

Stres yaratan her öğe bir stres kaynağı olarak nitelendirilir. Bu araştırmada stres kaynakları örgüt dışı stres kaynakları ve örgüt içi stres kaynakları olmak üzere iki başlık altında incelenecektir.

4.1. Örgüt Dışı Stres Kaynakları

Örgüt dışı stres kaynakları genelde fiziksel stresörlerle ilgilidir. Albrecht 'e göre, (1988:172) fiziksel stres kaynakları bireyin yaşadığı çevre ile etkileşiminde söz konusu olan, gözle görülebilen veya görülemeyen ve bireyde önemli düzeyde strese yol açan öğelerdir (Aslan, 1995:32). Baltaş'a (1999:59) göre hava kirliliği, gürültü, kalabalık, radyasyon, sıcaklık, toz, soğukluk v.b. fiziksel stres kaynaklarına örnektir.

Günlük yaşam sürecinde bu fiziksel stresörlerin bir çoğu ile iç içe bulunan birey, uyum yeteneği ölçüsünde, bunlarla başa çıkma mücadelesi vermektedir. Çevresel uyarıcılara güçlü tepkiler vermekte yetersiz kalan bireyler, bu stresörlerin sayı ve yoğunlukça artması durumunda ortaya çıkacak stres yaşantılarından da daha yoğun olarak etkilenmektedirler (Aslan, 1995: 32).

4.2. Örgüt İçi Stres Kaynakları

Drowkin ve diğerlerine göre (1990:60) herhangi bir işyerinde, görevin niteliğinden, iş çevresinden veya işle ilgili olarak üst, ast, iş arkadaşları veya müşterilerle bulunulan ilişkilerden dolayı stres ortaya çıkabilir (Aslan, 1995:35).

Schafer (1987:318) iş stresi kaynaklarını şu şekilde sınıflandırmıştır:

A-Örgütsel özellikler

Örgütsel siyasa

- .Adaletsiz veya yetersiz performans değerlendirme
- .Adaletsiz ödeme
- .Keyfi ve belirsiz politikalar
- .İşin dönerli olarak verilmesi
- .İdealist iş tanımları

Örgütsel yapı

- .Merkezilik, karara katılmada yetersizlik

- .Gelişme veya ilerleme fırsatının azlığı
- .Aşırı biçimsellik
- .Emeğin bölünmesi ve aşırı uzmanlaşma
- .Örgütün birimlerinin birbirine bağımlılığı

Örgütsel süreç

- .Zayıf iletişim
- .Performansa ilişkin dönüt eksikliği
- .Amaçların belirsizliği veya çatışması
- .Temsilcilerin etkisizliği
- .Yetiştirme programları

B-iş gerekleri ve rol özellikleri

Çalışma koşulları

- .Kalabalık
- .Gizliliğin korunamayışı
- .Mekan düzenlemenin kötü oluşu
- .Zehirli kimyasal maddelerin varlığı

İş koşulları

- .Güvenlik tehlikesi
- .Hava kirliliği
- .Radyasyon

Kişiler arası ilişkiler

- .Adaletsiz veya saygısız deneticiler
- .Kabul ve tanınma yoksunluğu
- .Güven yoksunluğu
- .Yarışma
- .Temsil sorumluluklarında güçlük
- .Gruplararası ve grup içi çatışmalar

İş gerekleri

- .Tekrarlı çalışma
- .Zaman baskısı ve iş teslimatı
- .Beceri gereğinin azlığı
- .Başka kişilerden sorumlu olma

- .Eksik istihdam, fazla istihdam
- Rol özellikleri
- .Rol çatışması
- .Rol belirsizliği
- .Rolün az veya fazla oluşu
- .Rol statü uyumsuzluğu (Pehlivan,1995:16-17).

Örgüt içi stres kaynaklarını daha ayrıntılı olarak aşağıdaki başlıklar altında toplayabiliriz.

İşyükü: Trevor ve Enright'a (1990:9) göre, genellikle iki biçimde ele alınmaktadır. Niceliksel işyükü yapılabilecekken çok işe sahip olmaktır. Kişi işinde uzman olabilir; ancak zaman baskısı, uzun çalışma saati, gerçekçi olmayan teslimat tarihleri, uygun dinlenme aralarının olmaması gibi etkenlerin, tümü işgörende bir stres tepkisi başlatabilir (Pehlivan, 1995: 26).

Sales'e (1969:325) göre, niteliksel işyükü; belli bir zaman diliminde çok fazla işi yapma ve bitirme olarak anlaşılmaktadır. İsveç'te Volvo fabrikalarında, beyaz ve mavi yakalı işçiler üzerinde yapılan bir araştırmada en önemli stres etmeni olarak, aşırı işyükü ya da iş fazlalığı duygusu üzerinde durulmuştur. Aynı şekilde veteriner fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada da aşırı işyükü en önemli stres kaynağı olarak vurgulanmıştır (Ertekin, 1993:50-51)

Ücret Yetersizliği: Örgütçe işgörenin emeği karşılığında sağlanan ödeme, işten doyumun sağlanmasında işin niteliği kadar önemlidir. Ödeme yalnız emeğin, edimin karşılığı olarak da görülür. Ödemenin az görülmesi, işten doyumunu azalttığı gibi, denklik duygusunu da azaltır (Başaran, 2000: 218).

Yetersiz kazanç, çalışanın ailesini gerektiği gibi besleyemeyeceği ve yeterli bir konfora sahip bir evde oturmasını sağlayamayacağı anlamına gelir.

Ailenin tatil ve boş vakitlerini geçirmesi ve kendileri için asgari şartları sağlaması, aşırı fazla mesaiye ve gece mesailerinden sağlanacak ek gelirlere bağlı olacağı için bu durumdan aile hayatı ve sosyal hayat büyük zarar görecektir (Baltaş, 1999: 81).

Karar Verme: Karar yetkisine sahip olan iş görenler, karşı karşıya oldukları karar verme durumunda hem kişisel başarı, hem de örgütsel verimlilik açısından en uygun seçeneği kararlaştırmak zorundadırlar. Bu seçim süresi başlı başına bir stres kaynağıdır (Pehlivan, 1995:31).

Zaman Yetersizliği: Bazı işler kesin zaman sınırlarına sahiptirler. Vergi dairesinde çalışanlar, muhasebeciler, bankacılar veya öğretmenler yılın belli zamanlarında kesin bir tarihte bitmesi gereken yoğun bir işyükü ile karşı karşıya kalırlar. Bu durum bireylerin kişilik özellikleri veya sorumluluklarını algılama düzeylerine göre önemli bir stres yaratır (Baltaş ve Baltaş, 1999:90)

Artan'a (1986:72) göre, özellikle üst düzey yöneticileri ve belli projeleri tamamlamakla görevli işgörenler için zaman baskısı son derece önemli bir stres kaynağıdır. Yaşamlarını takvim ve saat ile düzenlemek zorunda kalan bireyler bu baskıyı çok fazla hissetmektedirler .

Değişim: İşte karşılaşılan bir başka stres etmeni de değişimle ilgilidir. Eğer bireyler kendilerine meydan okuyan ve heyecan veren işleri yapmaktan hoşlanıyorlarsa stresten daha az etkilenmektedirler. Öte yandan değişimi kendileri ve çevreleri için ürkütücü bir etmen olarak görüyorlarsa stresten daha çok ve olumsuz bir biçimde etkilenmeleri kaçınılmaz olacaktır (Ertekin, 1993:51). Barnabe'ye (1995:28) göre yenileşme bireyin psikolojik olarak örgüte güvensizlik duymasına yol açabilmektedir. Okullara bilgisayarın girmesi böyle bir plansız ve kötü değişmeye örnek olarak gösterilebilir. Bilgisayarların okula girmesi stres sonrası bir teknostres duygusu yaşatmaktadır. Bu çağda birey teknostresin kurbanı olabilir (Çelik, 1990: 47)

Değerlendirme: İşle ilgili önemli bir stres etmeni de iş değerlendirilmesidir. İnsanların büyük çoğunluğu aslında başkaları tarafından değerlendirilmekten hoşlanmazlar. Çünkü değerlendirilmenin nesnel ve yeterli bir biçimde yapılmasının zorluğunu bilirler. Yanlı ve yetersiz değerlendirme ile örneğin bir kişi işini yitirebilir veya daha üst görev yerlerine ulaşamayabilir. Bu nedenle değerlendirme bireyin geleceğinde ve örgütsel durumunda etkili olur (Ertekin, 1993: 52).

İster performans değerlendirme ister başarı değerlendirme olarak adlandırılsın, işgörenin hangi ölçütlere göre değerlendirildiği belirsiz ise, bu durum stres yaratan bir etken olacaktır. İşgörenin örgütteki geleceği yöneticinin hakkında yapacağı değerlendirmeye bağlı ise ve değerlendirmenin ölçütleri belli değilse bu durum önemli bir stres kaynağı olmaktadır (Koçel, 1986:115).

Sorumluluk Düzeyi: Çok fazla sorumluluk çok önemli stres kaynaklarından biridir. Ya kişiye yüklenen sorumluluk çok yüksektir veya çalışan sorumluluğu kendi kişilik özelliklerinin sonucu daha yüksek olarak algılar. Bu durum kısa zamanda sağlığın bozulmasına yol açar. Çok fazla sorumluluk taşımanın çalışan kişiye zorladığı durumların başında sorumluluğa paralel olarak verilmemiş olan yetkiler gelir. Böyle bir gelişme kişinin stres yükünü artırarak sağlığını ve verimini olumsuz yönde etkiler (Baltaş ve Baltaş, 1999:90).

Rol Belirsizliği: Steers'a (1981) göre, bireyin rolleri konusunda yeterli bilgisi olmaması durumunda rol belirsizliği görülür. Performans beklentilerini bilmeme, bu beklentilerin nasıl karşılanacağını bilmeme, iş davranışlarının sonuçlarını bilmememe de bu türe girebilir. Rol belirsizliğinin stresle ilgili pek çok olumsuz sonuçları arasında, psikolojik gerilim ve doyumsuzluk yaratması, insan kaynaklarının yeterince kullanılmaması, örgüt çevresiyle baş etmede faydasızlık duygusu yaşama gibi bazıları sayılabilir (Balcı, 2000:12).

Çalışma Koşulları: Genel olarak işgörenler sıcaklığı, nemi, havalandırması, ışığı, sessizliği, rahatlığı, tehlikesiz oluşları yönlerinden çalışmaya elverişli olan

iş ve işyerini yeğler, bunlara yüksek değer verirler. İşgörenlerin fiziksel doyumlarını karşılayacakları çalışma koşullarını aramaları; amaçlarını gerçekleştirecek araç-gereç istemeleri hem verimlilik hem de işten doyum için gereklidir (Başaran, 2000:220). Bu nedenle işgörenin çalışma koşulları en iyi şekilde oluşturulmalıdır.

Bütün bu örgütsel stres kaynakları Tanner, Schnittjer ve Atkins'a (1991:206) göre işgörenin göstereceği genel stres tepkisinde ifadesini bulmaktadır. Hiçbir örgütü bu stresörlerden arındırmak olanaklı olmadığına ve insan sistemi de stresin kaynağına karşı koyamadığına göre, gerek örgütsel ve gerekse bireysel yaşamda strese hazır olmak durumundayız (Aslan, 1995:39).

4.3. Öğretmen Stresi ve Kaynakları

Formal bir örgütün amaçlarına ulaşmasında en önemli öge olan işgörenin performansını, sağlık durumunu etkileyen stres, eğitim hizmetinin üretim yerleri olan okulları da derinden etkilemektedir.

Okul denilen formal örgütte çalışan öğretmen insan yetiştirme düzenimizin en önemli belirleyicisidir. İş hayatı diğer meslek üyelerini olduğu gibi öğretmeni de etkilemektedir. Öğretmenin diğer öğretmenlerle ilişkileri, Öğretmen-müdür ilişkisi, öğretmen- öğrenci ilişkisi, okulun örgütsel iklimi ve bürokratik kuralları öğretmenin iş stresi üzerinde etki yapmaktadır (Çelik, 1990:44).

Öğretmen stresi konusunda çeşitli çalışmalar yapan Kyriacou (1987:146) öğretmen stresini "bir öğretmen olarak çalışmanın sonucunda oluşan depresyon, kızgınlık, endişe, sinirlilik gibi hoş olmayan duyguların bir öğretmen tarafından yaşanması" olarak tanımlamaktadır (Zoraloğlu, 1998:21)

Okul ortamında eğitim hizmetiyle doğrudan ilgili olan öğretmen, sekreter ve diğer personelden en üst yöneticilere kadar herkes stresten payını

almaktadır. Özellikle öğretmenlerin okul içindeki stresi kişilik özellikleri yanında öğrencilerin ortamın okuldaki diğer personelin, işlevsel ve toplumsal çevresinin etkileri ile de ortaya çıkar. Bu durum, öğretmenin eğitim öğretim görevini olumsuz olarak etkileyebilmektedir (Sunay ve Sunay, 1996:9-10). Bu nedenle okul örgütünün vazgeçilmez ögesi olan öğretmenin stres kaynaklarından uzak ortamlarda çalışması, eğitim örgütünün etkililiğinde önemli bir unsurdur.

Ellison'a (1991:109) göre, son yıllarda öğretmenlik mesleğinin en stresli meslekler arasında yer aldığı varsayılmaktadır. Bu durum okul düzeyindeki hızlı değişim ölçüsünde ve artan sorumlulukların oluşturduğu baskılara bağlı bir sonuç olarak algılanmaktadır (Zoraloğlu, 1998:20).

Öğretmenin bazı davranışlarından stresli olduğu anlaşılabılır. Cohen'e (1986:21-22) göre, bu davranışlar aşağıda sıralanmıştır.

-Soğuk algınlığı, nezle v.b. küçük hastalıklar, yaralanmalar sebebiyle okula sık sık gelmemeyi alışkanlık haline getirmek.

-Davranışlarda dikkate değer değişme olması

-Herhangi bir öğrencinin veya sınıfın davranışlarından tahrik olma. Öğretmenlerde meydana gelen tahrik durumlarını onların şu ifadelerinden anlamak mümkündür:

"Bu sınıftaki öğrencilerin davranışlarına tahammül edemiyorum"

"Sınıfa girmekten nefret ediyorum"

"Şu öğrenci uykularıma giriyor"

"Bu sınıf beni öyle rahatsız ediyor ki kendimi patlayacak gibi hissediyorum"

"Bu öğrenciler beni gıcık etmek için uğraşıyorlar" (Sunay ve Sunay, 1996:7). Bu durumu yaşayan öğretmen sınıfı kendisi için sıkıntı veren bir yer olarak görür. Öğrencilerinden uzaklaşır, onlara sert davranabilir.

Genel belirtileri yukarıda ifade edilen öğretmen stresinin kaynakları James'e (1986:3) göre, şunlardır:

-Fazla iş yükü

-Zaman yetersizliği

- Amirlerin gereğinden fazla beklentileri
- İletişim zayıflığı
- Yetersiz kişilik
- İmkanların istenilen zamanda elde edilememesi
- Öğrencilerle olan etkileşim
- Aile ve toplumdaki olumsuz tavırlar (Sunay ve Sunay, 1996:7). Mark'a (1993:4) göre, bunların yanında bazen öğretmenlerin kendileri de stres kaynağı olabilmektedirler (Sunay ve Sunay, 1996:7).

Araştırmamızın konusu köy ilköğretim okullarında görev yapan müdür yetkili öğretmenlerin stres kaynakları olduğu için, bu stres kaynakları araştırmada yer alan boyutlara göre ayrıntılı olarak aşağıdaki başlıklarda incelenecektir.

Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları:

Okul yönetiminin önemi, aslında yönetimin görevinden doğmaktadır. Yönetimin görevi, örgütü amaçlarına uygun olarak yaşatmaktır. Okul yönetiminin önemini ayrıca okul yöneticisinin yetki ve sorumluluğu da belirtir. Yönetimin çok yönlü tanımları, yöneticiye çok yönlü yetki ve sorumluluklar yüklemiş bulunmaktadır. Bunlar okul yönetiminin değerini yükselttiği kadar, önemini de artırmaktadır (Bursalıoğlu, 2000:6).

İlköğretim okulu müdür tarafından yönetilir. Müdür kanun, yönetmelik, program ve emirlere uygun olarak okulun bütün işlerini yürütmeye, düzene koymaya, denetlemeye yetkilidir. Müdür, okulun amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirilmesinden sorumludur (M.E.B. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği: Madde 71-72).

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul ve kurumların yönetici ve öğretmenlerinin norm kadrolarına ilişkin yönetmeliğin altıncı maddesinde: İlköğretim kurumlarından

- a) Öğrenci sayısı 150'den az olanlara
- b) Birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılanlara, müdür norm kadrosu verilmez.

Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğrenci mevcudu genellikle 150'den düşüktür. Bu nedenle bu okullara müdür kadrosu verilmez. Bunun yerine hem sınıf okutan, hem de okul müdürlüğü yapan öğretmenler, bu okullarda çalışır. Bu öğretmenlerin unvanı "müdür yetkili öğretmen" dir.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul ve kurumların yönetici ve öğretmenlerinin norm kadrolarına ilişkin yönetmeliğin ikinci maddesine göre gerekli şartlar oluşuncaya kadar:

A) Birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan,

1-Bir derslikli ilköğretim okullarında öğrenci sayısı:

- a) 10-40 olanlara 1 sınıf öğretmeni
- b) 41 ve daha fazla olanlara 2 sınıf öğretmeni norm kadrosu verilir.

2-İki ve daha fazla derslikli ilköğretim okullarında öğrenci sayısı:

- a) 10-30 olanlara 1 sınıf öğretmeni
- b) 31-60 olanlara 2 sınıf öğretmeni
- c) 61-80 olanlara 3 sınıf öğretmeni
- c) 81 ve daha fazla olanlara 4 sınıf öğretmeni norm kadrosu verilir.

B-Öğrenci sayısının 149 ve daha az olması nedeniyle bağımsız müdür norm kadrosu verilemeyen 1-5 sınıflı ilköğretim okullarının müdür yetkili öğretmenleri, o okulun öğretmenler için belirlenen norm kadrosu içinde değerlendirilir.

Müdür yetkili öğretmen bağımsız müdürlüğü bulunmayan ilköğretim okullarında sınıf öğretmenliği görevi yanında, yönetim hizmetlerini yürüten öğretmen olarak tanımlamaktadır. (M.E.B. 1998)

Tablo1: Türkiye’de Birleştirilmiş Sınıf Uygulamaları
Uygulama Biçimi, Okul Sayıları, Öğrenci Sayıları (2001-2002 Öğretim Yılı)

OKULTÜRÜ	OKUL SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
1 öğretmenli 5 sınıflı okullar	5958	215912
1 öğretmenli 4 sınıflı okullar	1023	25034
1 öğretmenli 3 sınıflı okullar	1386	40971
1 öğretmenli 2 sınıflı okullar	577	32050
2 öğretmenli 5 sınıflı okullar	4756	262657
2 öğretmenli 4 sınıflı okullar	698	30221
2 öğretmenli 3 sınıflı okullar	754	28233
3 öğretmenli 5 sınıflı okullar	1655	127653
3 öğretmenli 4 sınıflı okullar	493	34117
4 öğretmenli 5 sınıflı okullar	1207	117226
TOPLAM	18517	914074

Kaynak: M.E.B. Sayısal Veriler, Ankara, 2002:136-137

Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında müdür yetkili öğretmen genelde tek öğretmen olarak çalışır ve 1.2.3.4. ve 5. sınıfın öğretmenidir. 2002 yılında Türkiye’de 18517 birleştirilmiş sınıflı okul vardır. Bu sayının 5958’i tek öğretmen ve müdür yetkilidir.

2001-2002 öğretim yılında 914074 öğrenci birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında eğitim görmüştür. 18517 okulda müdür yetkili öğretmen mevcuttur. Yani bu okullarda müdürlük ve öğretmenlik görevini birlikte yapan öğretmenler bulunmaktadır.

Kaykanacı (1993:10) müdür yetkili öğretmenlerin görevlerini üç ana başlık altında sınıflandırmıştır.

Öğretmen olarak görevleri: Ünitelendirilmiş yıllık plan ve günlük planları yapar. Derse hazırlıklı girer, mesleki bilgilerini geliştirir. Eğitim-öğretim değerlendirme,

ders dışı etkinlikler, öğrencileri tanıma ve rehberlik işlerini yürütür. Resmi evrakları hazırlar, defter ve dosyaları tutar, çevre incelemesi yapar, nöbet görevini üstlenir. Yönetmelikte belirtilen mesleki çalışmalara katılır. Normal olarak yaptığı planları girdiği sınıf ya da sınıflar için hazırlar.

Danışman olarak görevleri: Öğrencileri tanır ve izler, öğrenci dosyalarını tutar, öğrencilerin problemlerinde rehberlik yapar. Özel eğitime muhtaç, geri zekalılar, ortopedik özürhüder, duyu organları özürhü olanlar sürekli hasta olanlar, korumaya muhtaç çocuklara rehberlik eder. Çocuk hastalıkları ve ilkyardıı konularında danışanlara bilgi verir. Çevrenin kültür merkezliğini yapar. Tarım, sağıık, resmi işler, eğitim konularında kaynak kişidir. Okulla ailenin işbirliğini sağıır. Muhtar, sağıık memuru, imam gibi görevlilerle ve köy halkıyla sürtüşmeye girmeden uyumlu bir ilişki içinde işbirliği halinde çalışır. Okul için köy bütçesinden ayrılan % 10'luk pay ile okulun ihtiyaçlarını karşılar.

Yönetim görevi: Müdür karar, planlama, örgütleme, iletişim, koordinasyon, etki ve değeriendirme yönetim süreçlerini en iyi şekilde uygular. Kanun, yönetmelik ve emirler göre zamanında ve usulüne uygun olarak Milli Eğitim amaçları doğrultusunda yönetim planları yapar, uygular, değeriendirir. Büro hizmetlerini yürütür. Yardımcı hizmetler görevini başka personel olmadığı için kendisi yapar. Okul nöbet işlerini yürütür. Bina ve araçların bakım ve onarımını sağıır. Sağıık, temizlik konularında gereken önlemi alır, yönetmelikte belirtilen kuralları uygular, okulun güvenliğini sağıır. Okulun laboratuvar, kitaplık, oyun yerini eğitime hazır bulundurur. Okul çevre ilişkilerini geliştirir. Ayniyat işleri, yangında korunma işlerini yürütür. Ders gezileri sosyal kol çalışmaları, okul aile birliği çalışmalarını sürdürür.

Görüldüğü gibi müdür yetkili öğretmenler okulun tüm yapı ve işleyişiyle ilgili görevlerin yürütülmesi bakımından kadrolu müdürden pek de farklı bir yönetimsel konumda olmadıkları, yöneticilik yanında öğretmenlik görevini de yürütmek durumundadırlar. Böyle bir sorumluluk yönetim alanında olduğı kadar, davranış bilimleri ve insan ilişkileri de büyük bir yetkinlik

gerektirmektedir. Gerek akademik formasyonları ve gerekse bireysel deneyimleri açısından bu yetkinliğe sahip olmayan müdür yetkili öğretmenlerin anılan sorumluluk ve işyükünün getirdiği stresi yoğun olarak yaşamaları kaçınılmaz olmaktadır.

Bu konuda yapılan araştırmalarda okul yönetimine ilişkin stres kaynaklarının, müdür yetkili öğretmenler tarafından büyük bir sorun olarak görüldüğü; bu sorunu özellikle tek öğretmen olarak görev yapan ve hiçbir hizmet içi eğitime katılmamış olanların yaşadığı ortaya konulmuştur (Kaykanacı, 2001; Özben 1997).

Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları:

Türk Eğitim Sisteminde İlköğretim sekiz yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Bu sürenin ilk beş yılına birinci kademe, son üç yılına da ikinci kademe diyoruz. Birinci ve ikinci kademeler birbirinden farklı eğitim-öğretim özellikleri taşır. Genel olarak birinci kademede eğitim-öğretim faaliyetleri sınıf öğretmeni tarafından, ikinci kademede ise branş öğretmeni tarafından yürütülür (Akbaşlı ve Pilten, 1999:3).

Birleştirilmiş sınıflar ilköğretim okullarının birinci kademesinde uygulanmakta ve genellikle köylerde bulunmaktadır. “Türkiye’de 2001- 2002 öğretim yılında 18517 tane birleştirilmiş sınıflı okul mevcuttur ve bu okullarda 914074 öğrenci eğitim almıştır” (M.E.B. Sayısal Veriler, 2002:136-137).

İlköğretim programında, birleştirilmiş sınıflar programı aşağıdaki gibi belirtilmektedir (Akbaşlı ve Pilten, 1999:4-5).

“Birden fazla sınıfın birleştirilerek bir grup teşkil etmek sureti ile, bir öğretmen tarafından yetiştirilmesine birleştirilmiş sınıf öğretimi denir. Nüfusu az olan köylerde bir sınıfı teşkil eden öğrencilerin azlığı, az mevcutlu sınıflara ayrı bir öğretmen verilmesinin imkansızlığı, birden fazla sınıfın birleştirilerek bir grup

halinde bir öğretmenin yönetimin de okutulması zorunluluğunu doğurmuştur. Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmen, derslik ve sınıf mevcutlarına göre bu sınıfların yönetiminde birçok ihtimallerle karşılaşılabilir. Bu bakımdan önemli görülen bazı hususlar aşağıdadır.

-Tek öğretmenli okullarda A ve B grubu aynı öğretmen tarafından okutulur.

-İki öğretmenli okullarda A grubu bir öğretmen, B grubu da diğer öğretmen tarafından okutulur.

-A ve B grubundaki öğrenci toplamalarının sayıca birbirinden çok farklı olması halinde, A grubundaki üçüncü yıl öğrencileri de B grubu öğretmeni tarafından okutulabilir. Bu takdirde A grubundan alınan üçüncü yıl öğrencileri için A grubuna ait yıllık plan aynen uygulanır.

-A ve B grubu öğrencilerinin toplamının normalin çok üstünde olması halinde, öğretmenin rızası ile, ikili öğretim yapılabilir. Bu takdirde ayrı zaman çizelgesi uygulanır.

-Öğretmen, öğrenci ve derslik sayılarına göre başka tertipler alınması gerektiğinde; okul müdürü ile öğretmen anlaşarak en uygun şekli seçerler. Bu maksatla bölge müfettişinin de görüşünün alınması uygun olur.

-Bağımsız eğitimli okullarda eğitimciler, kendi mevzuat ve kılavuzlarına göre öğretim yaparlar. Eğer bir okulda hem öğretmen hem de eğitimci varsa, eğitimci yalnız birinci yıl öğrencilerini okutur, diğer yıl öğrencilerini öğretmen yetiştirir.

-Beş veya daha fazla öğretmenli köy okullarında normal sınıflar için verilmiş olan üniteler uygulanacak, ek olarak yıl boyunca işlenecek olan "Tarım Çalışmalarımız" ünitesi de ele alınacaktır.

Birleştirilmiş sınıflarla ilgili çalışmalara bakıldığında bu okullardaki eğitimin avantajlarının olduğu kadar dezavantajlarının da olduğu tespit edilmiştir. Karasar ve Plateau'ya (1998:164) göre, birleştirilmiş sınıf uygulamasının öğrenciye kazandıracakları yararlar şunlardır:

- a. Elbirliği ve yardımseverlik
- b. Paylaşmak
- c. Kişiliğin özgürce gelişmesi

- d. Farklılıklara karşı saygı
- e. Eleştirel bakış
- f. Girişimcilik

Ama çeşitli önlemler alınsa bile birleştirilmiş sınıf uygulamasının bağımsız sınıf uygulamasına göre bazı sıkıntıları ve sakıncaları vardır. Köksal'a (2002:4-5) göre, birleştirilmiş sınıfın dezavantajları şunlardır:

1.Öğretmenin görev, yetki ve sorumluluklarının boyutu artmaktadır. Beş sınıfı bir arada okutan öğretmen aynı zaman da müdür yetkilidir. Bağımsız sınıflarda uygulanan program 2000-2001 yılından itibaren aynen birleştirilmiş sınıflarda uygulanmaya başlamıştır. Tek bir sınıfı okutan öğretmenle, beş sınıfı bir arada okutan müdür yetkili bir öğretmenin görev, yetki ve sorumluluklarının boyutu tartışılmaz.

2. Öğretmenin derse hazırlık için harcadığı zaman ve enerji artmaktadır. Özellikle ödevli ders saatlerinde öğrencileri kendi kendilerine çalışmaya yönlendirmek ve bunu etkili bir biçimde gerçekleştirmek için yapılacak hazırlık çok zaman almaktadır.

3. İlköğretim programında belirtilen hedeflerin tümüne ulaşmak güçleşmektedir. Koşullar, özellikle zaman yetersizliği hedeflere erişmeyi güçleştirmektedir.

4. Sınıf öğretmenliği yapanların tümü, birleştirilmiş sınıf uygulaması konusunda yeterli bilgi ve birikime sahip değildir.Değişik kaynaklardan (Öğretmen okulu, eğitim enstitüsü, eğitim fakültesi ve pedagojik formasyonu olan değişik fakülte mezunları) yetişen sınıf öğretmenlerinin arasında ,birleştirilmiş sınıflar hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan öğretmenler vardır. Bu öğretmenler, uygulama konusunda bilgi sahibi olmadıkları için ciddi sıkıntı yaşamakta ve yaşatmaktadırlar.

5.Öğretmenler gerektiği kadar rehberlik hizmeti alamayabilir. Birleştirilmiş sınıf öğretmeni meslektaşı ve deneyimli yöneticisi olmadığı için sıkıntı yaşayabilir. Ayrıca denetim sistemini yetersizliğinden dolayı yardım alamadıkları içinde güçlük çekebilirler

Birleştirilmiş sınıflı okullardaki ders araç ve gereçlerinin eksikliği ve temin etme imkanlarının kısıtlı olması eğitimi olumsuz yönden etkilemektedir. Başaran'a (1996:166) göre köy ilkokulu yönetmenlerinin karşı karşıya olduğu en büyük sorun köy muhtarlığından okuluna gereken parayı alamamasıdır. Çoğu kez bu yüzden muhtarla okul müdür arsında yeğin bir ilişki bozukluğu ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca bu okullara atanan öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda öğretimin nasıl yapılacağı konusunda yetersiz olmaları (Özben,1997; Köksal,2002) büyük problem teşkil etmektedir. Bu nedenle birleştirilmiş sınıflarda görevlendirilen öğretmenlerin bu konuda uzman olmaları veya bunun eğitimini almış olmaları gerekir. Aksi taktirde yukarıda da belirtilen birleştirilmiş sınıfın dezavantajları müdür yetkili öğretmen için stres kaynağı olmaya devam edebilir.

Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları:

Ülkemizdeki en küçük yerleşim birimleri köylerdir. "Nüfusu iki binden aşağı olan yurtlara köy denilmekte ve cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi ortak malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ettiği " vurgulanmaktadır (Köy Kanunu (442 S.K.), madde 1-2). Tanımda yer aldığı gibi okul köylünün ortak olarak yararlandığı birimlerden birisidir. Genel gözlemlere dayanılarak denilebilir ki köy okulları sadece çocukları eğitmekle kalmamış, köyün kalkınmasında ve köylünün kültürleşmesinde de önemli bir yer tutmuştur.

Kaykanacı'ya (1993:10) göre de köy okullarında görevli öğretmenler okulun öğretmeni olmanın yanında tarım, hayvancılık, sağlık konularında ve

diğer resmi işlerde kaynak kişi olarak kabul görmüş ve bu alanlarda kendilerinden yararlanılmıştır.

Köy okullarında yaşanan problemlerden biri, çalışmaya hazır ve istekli öğretmen yetiştirme sıkıntısıdır. Bu nedenle geçmiş yıllarda köye yönelik öğretmen yetiştirme çalışmaları yapılmıştır. Kaya'ya (1984:187) göre ilk defa cumhuriyet döneminde köye yönelik öğretmen çalışması yapılmış; köylerin eğitim sorunlarını çözmek amacıyla şehir öğretmen okullarından başka Köy Muallim Mektepleri açılmıştır. Ama bu deneme başarılı olmamış, 1933 yılında kapatılmıştır. İkinci deneme köy enstitüleridir. Köy çocuklarını köy yaşantısı içerisinde köy öğretmeni olarak yetiştirme düşüncesi köy enstitülerinde gerçekleşmiştir. Türk tarihinde ilk kez köyler kendi öğretmenleri yanında sağlık memuruna ve ebeye sahip olacaklardı. Köy Kalkınmasına liderlik eden Köy Enstitüleri 1954 yılında kapatılmıştır. Bu denemelerden sonra Türkiye'de köye yönelik öğretmen yetiştirme çalışması bitmiştir.

Köyde çalışacak öğretmenin, öğretmen olmadan önce kendilerine köy hayatına uyum sağlayacak ve köy okullarında mesleğini devam ettirecek bilgiye sahip olarak yetiştirilmeleri gerekir (Akbaşlı ve Pilten, 1999:1). Çünkü öğretmenin başarılı olması köyü iyi tanımasına da bağlıdır. Bunun için öğretmen köyün tarihçesini, coğrafi, ekonomik ve sosyal yapısını, gelenek ve göreneklerini iyi incelemeli ve gözlemelidir (Köksal, 2002:2). Aksi takdirde köye gönderilen öğretmen köye ve okula uyumda problemler yaşayacak ve yoğun stres içine girecektir.

Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları:

Eğitim sisteminde öğrenci planlı eğitim yapılan bir eğitim yerinde önceden tasarlanan bir eğitim programının gerektirdiği öğrenme yaşantılarını belli bir sürede gerçekleştirmek için eğitilen kişidir (Başaran, 1996:101). Öğrenciler Schlechty'e (1997:68) göre, okulların doğrudan müşterisidir. Hemen hemen bütün etkinliklerinin ilgi odağı öğrenci olmalıdır (Aytaç, 2000:73).

Eğitimin en büyük niceliksel girdisi olan öğrenciler okul hayatları boyunca zamanlarının hemen hemen hepsini öğretmenleriyle geçirirler. Bu nedenle öğretmen öğrenci arasında iyi bir iletişimin olması gerekmektedir. Ama kimi zaman bu iletişim istenmeyen davranışlar nedeniyle kopar. Haigh'a (1990:5) göre, istenmeyen davranışlardan bazıları en büyük etkisini davranışı yapan üzerinde gösterir, ama bir kısmı bunun ötesinde öğretmeni, sınıfın tümünü ve dersi olumsuz etkiler (Başar, 1996:95).

Temizlik ve görgü kurallarına uymama, kırıcı ve küfürlü konuşma, başkalarını rahatsız etme, işini yaparken dikkatli ve özenli olmama, dersi dinlememe, başkaları konuşurken konuşma, başka işlerle ilgilenme, arkadaşlarını çalışmasını ve dinlenmesini engelleme, arkadaşlarına ve hatta öğretmene kaba ve saygısız davranma, okula, arkadaşlarına ve eşyalara zarar verme, okula geç kalma, nedensiz devamsızlık, sigara ve ilaç kullanımı, kitap defter gibi ders araçlarını getirmeme, ödevini yapmama; öğretmenler için başlıca istenmeyen davranışlardır (Başar, 1996:96).

Henke ve arkadaşları (1996) 1994 yılında yaptıkları çalışmada öğretmenlerin okullarda ciddi sorun olarak aşağıda belirtilen oranlarda, şu sonuçlara ulaştıkları tespit edilmiştir.

- % 26 Öğrencilerin öğrenciye saygılı olmaması
- % 25 aile ilgisinin olmaması
- % 21 öğrenci kayıtsızlığı
- % 17 Fakirlik
- % 13 Öğrenci devamsızlığı
- % 10 Öğretmenlerin sözlü olarak tehdit edilmesi
- % 10 Okula geç gelme (Celep, 2000:2).

Bu araştırma da göstermektedir ki; öğretmenin okul yaşamında yaşadığı problemlerin en önemli kaynaklarından biri, öğrencidir. Aslan'ın (1995) "Öğretmenlerin Örgütsel Stres Kaynakları" konulu araştırmasında en önemli

stres kaynağı, öğrencilerin tutum ve davranışları boyutu olarak tespit edilmiştir. Blase'in (1986:13-40) araştırmasında da öğretmenler sinirlilik ve sınıftaki etkinlikleri bozan öğrenci davranışlarını en stresli davranışlar olarak ortaya koymuştur (Celep, 2000:2).

Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları:

Eğitim ailede başlar. Kişilik yapısının temel davranışları büyük ölçüde ailede elde edilir. Bunların sonradan değiştirilmesi çok güç olur. Tembel-çalışkan, doğrucu-yalancı, pısrık-girişken, bencil-diğercil benzeri ikilemlerin kazanılması ailede başlar, gelişir, çoğu zaman da pekişir. Okulun bunları değiştirebilmesi güçtür, uygun çözüm, önceden aileyi etkilemektedir (Başar, 1996:21). Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumlar Yönetmeliğinde (Madde.24) "Her öğrencinin bir velisi olması zorunludur. Veli; anne, baba veya aile büyüklerinden biri olabilir" ifadesi yer almıştır.

Veli zorunluluğunun nedeni Squires ve Kranyik'e (1995:30) göre, veliler her şeyden önce çocukların birinci öğretmenidir. Öğrencilerin gelişimini sağlamada, okul personeliyle birlikte velilerin katılımı ve desteği gereklidir (Aytaç, 2000:110). Aileler tartışma fırsatı buldukları, anladıkları durumlara olumlu bakmaktadırlar. Okul, öğretmen, sınıftaki düzen, hakkında bilgi sahibi olan veliler öğretmene daha çok destek çıkabilir.

Kobassa ve Pucetti'ye (1983:839) göre, öğrencinin okula uyumunda ve başarı düzeyinde veli-öğretmen işbirliğinin önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Velilerin öğrencilerine ve okula ilgisiz kalmaları, öğrencinin başarısız olduğu durumlarda öğretmeni yargılayıcı tutumlar içerisine girmeleri ve hatta böylesi durumlarda öğretmene ilişkin istemlerini çeşitli baskıcı yollarla gerçekleştirmeye çalışmaları, işbirliği ortamını olanaksız kılmaktadır. Velilerin işbirliğine yanaşmadığı durumlarda, öğretmenin hem okuldaki hem de çevredeki rolleri giderek zorlaşmakta; bunlarla başa çıkmada yöneticilerinden destek görmeyen

öğretmen, çaresizlik ve yalnızlık duygularıyla stres içerisine girmektedir (Aslan, 1995:61).

Ayrıca Cook'a (1950:446) göre çevrenin öğretmen ve özel hayatı üzerindeki baskıları öğretmenin uyumunu engeller. Öğretmenin özel hayatına çevre tarafından yapılan olumsuz etkilerin onun hem ruh sağlığını, hem öğretim verimini düşürdüğü görülmüştür (Bursalıoğlu, 2000:51).

Velilerin, öğretmenlere karşı olumsuz tutum ve davranışlar sergilemesinin öğretmen stresinde önemli bir yere sahip olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır (Özdayı, 1990; Aslan,1995; Ataklı, 1999; Yılmaz, 2001).

Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları:

Örgüt üyesi açısından önemli olan nokta, örgütün kendisinden beklediği katkıya karşılık olarak kendisine sağladığı olanaklar ve yararlarıdır. Bireyin örgüte bakış açısının, örgütün ona sağladığı olanaklardan bağımsız olması düşünülemez (Aydın, 1998:15).

Örgüt üyesi doğal olarak emeğinin karşılığı olan hakkını istemektedir. Bu nedenle yöneticinin işgörene inandırıcı ödüller sağlaması gerekmektedir. Aydın'a (1998:276) göre, her örgütün kendine özgü bir ödül sistemi vardır. Yükselmeler, ücret artışları, tanıma, takdir etme ve sınırlı kaynaklara erişme olanağının sağlanması gibi durumlar, bireyleri belli yönde etkileme araçları olarak kullanılabilir.

Örgütün işgörene meslekte yükselme ve ilerleme imkanını sağlaması iş doyumunun sağlanmasında önemlidir. Artan'a (1988:30) göre, aksi taktirde yeterince ilerleyememe sonucu, çalışan kişinin yeteneklerinin gerektiği gibi değerlendirilememesi ve gereken sorumluluğun verilmemesi durumu ortaya çıkar. Bu durumda kişinin çalıştığı görevin gerekleri, kişinin kapasitesine oranla

daha düşük düzeydedir ve kişi kendini geliştirme fırsatından yoksun kalır. Bu yoksunluk kişinin giderek işinden doyumsuz olmasına ve stres düzeyinin yükselmesine sebep olur (Pehlivan, 1995:28).

Devlet Memurları Kanununda devlet memuruna verilecek takdirname ve ödüle ilişkin yalnızca iki madde bulunmaktadır. Cezaları düzenleyen onca madde ve fıkralara karşılık ödüllendirmeye çok az yer verilmesi, kamu kesimindeki yönetimin ödüllendirmeye önem vermediğinin kanıtı niteliğindedir (Başaran, 1996:137). Diğler taraftan kadro ve terfi gibi özlük haklarının iyi birer ödüllendirme aracı oldukları bilinmelerine rağmen, uygulamada kanundaki yeterli ilkesinin hesaba katılmadığı, onun yerine kayırmanın geçtiğı gözlenmektedir (Ataklı, 1996:23).

Örgütsel olanaklarla ilgili öğretmen stresinin büyük bir kısmını tutarsız ücret politikası oluşturmaktadır. Luthans'a (1989:198) göre son yıllarda ekonomik durum bir çok kişi için önemli bir stres kaynağı olmuştur. Çoğı kimse gereksinimlerini daha iyi karşılayabilmek için ikinci bir iş yapmak zorunda kalmıştır. Bu da bireylerin ailevi etkinlikler ve dinlenme için ayırdıkları zamanı azaltmıştır. İşgörenlerin aşırı çalışma yükü, onların birinci işlerinde daha fazla stres yaşamalarına da yol açmaktadır (Pehlivan, 1995:28).

Eğitim sistemi içinde önemli bir diğler örgütsel olanak öğretmen lojmanlarıdır. Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlere sağlanan lojman olanağı köy okullarını büyük bir kısmında mevcuttur. Köy ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler için bu bir stres konusu olmamaktadır.

Çünkü ilköğretim okulu öğretmenlerinin oturmaları için yapılmış ve yapılacak konutlardan köylerde olanlar, öğretmenlere parasız olarak tahsis olunur ve başka iş için kullanılamaz (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Madde.87).

Milli Eğitim Bakanlığının müdür yetkili öğretmene tanıdığı diğer bir hak da, ders niteliğinde yönetim görevi sayılan haftalık 3 saat ek ders ücretidir. Yani müdür yetkili öğretmen, müstakil sınıflı bir okuldaki öğretmenden haftalık 3 saat fazla ek ders alır.

Ama bir ilköğretim okulu müdürü haftalık 20 saat ek ders alırken, müdür yetkili öğretmen haftalık 18 saat almaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen ve Yöneticilerinin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Esaslar: Madde.10). Bu uygulamada müdür yetkili öğretmen, norm kadrosu olan ilköğretim okulu müdüründen haftalık 2 saat ek ders eksik almaktadır.

Örgütlerin işgörenlerine gerekli sosyal, ekonomik ve kültürel olanakları sağlaması örgütün yapısının güçlenmesini, örgütün işgörenler tarafından daha çok benimsenmesini, eşgüdümün daha fazla olmasını sağlar. Bu nedenle işgörelere yeterli düzeyde ve fırsat eşitliği ilkesine uyularak gerekli imkanlar sağlanmalıdır. Örgütsel olanakların yetersizliği (M.E.B.1982:277-298) ülkemiz öğretmenlerinin de çok yakındıkları konulardan biridir.

Denetim ve Değerlendirmeye İlişkin Stres Kaynakları:

Denetimin örgütsel açıdan zorunlu olması, örgütün kendi varlığını sürdürmeye kararlı oluşunun doğal bir sonucudur. Bilindiği gibi her formal örgüt belli bir amacı ya da amaçlar bütününe gerçekleştirmek için kurulur; bu amacı gerçekleştirdiği sürece varlığını koruyabilir. Bu nedenle ki örgüt var oluş nedeni olan amacını gerçekleştirme derecesini sürekli olarak bilmek ve izlemek durumundadır. Bu da örgütün girdilerinin, sürecin ve çıktılarının planlı ve programlı olarak, sürekli bir biçimde kontrol edilmesi ve değerlendirilmesi ile olanaklıdır. Bu örgütsel olgu sürekli bir izleme, inceleme, değerlendirme ve geliştirme etkinliğini kapsayan denetimin, önem ve zorunluluğunu göstermektedir (Aydın, 1986:1).

Örgütün amaçlarına ulaşmasında bu kadar önemli bir fonksiyona sahip olan denetim mekanizması işgörenler tarafından sevilmez. Çünkü denetimler yapıcı olmaktan çok yıkıcı bir özelliğe sahiptir. Başaran'a (1996:76) göre bu nedenle işgören için denetlenme sancılı bir iştir. Denetlenmeye karşı direnme insanın doğasında vardır. Okulda bu sancılı işin eğitime ve işgörene en az zarar verecek biçimde yapılması zorunludur. Aksi takdirde katı sert denetim olan örgütlerde çoğunlukla işgörenler kaygı geliştirirler. Kaygı sürekli olduğunda işgörenlerin akıl sağlıklarını tehlikeye sokar; uyumsuzluklarına yol açar.

Ayrıca Sergiovanni ve Starratt'a (1979:30) göre, klasik denetim modellerinin öğretmenlerde çalışma koşulları, denetim, okul politikası ve yönetim konularında önemli ölçüde doyumsuzluk yarattığı görülmektedir. Klasik denetimin ayrıca iş güvenliği, üstler, denkler ve astlarla ilişki, statü ve ücret konularında da doyumsuzluklara neden olduğu bilinmektedir. Bu konulardaki doyumsuzluk işgörenlerde yabancılaşmayı özendirici bir denetimsel havanın varlığını göstergesi olarak düşünülebilir (Aydın, 1986:26). Okullarımızda daha çok böylesi geleneksel bir denetimin ve bunu yarattığı stresin yoğunlukla yaşandığı bilinmektedir.

Genellikle okullardaki denetim sürecinde kurum teftişi ve ders teftişi yapılır. Öğretmenlerin ders teftişi yoluyla değerlendirilmesinde karşılaşılan sorunlar, aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Poyrazoğlu, 1977:8):

1- Öğretmenler ders teftişlerinin hangi ölçütlere göre yapıldığını , ders teftişi sonuçlarının yazıldığı değerlendirme formlarında ne gibi değerlendirmeler bulunduğunu açıkça bilmemektedirler.

2- Değerlendirmelerde açıklık ilkesine uyulmadığından, öğretmenler, ders teftişi sonuçlarını, dolayısıyla olumlu ve olumsuz bulunan yönlerini öğrenememektedirler.

3- Ders teftişi yoluyla yapılan değerlendirmeler, öğretmenlerin geliştirilip yetiştirilmesinde fazla etkili değildir.

4- Ders teftişi yoluyla yapılan değerlendirmeler, öğretmen başarısını objektif olarak ölçmekten uzaktır.

5- Ders teftişleri için ayrılan süre, öğretmenleri bütün yönleri ile tanıyıp değerlendirmeye yetmemektedir.

6- Ders teftişi yapan müfettişler, öğretmenlere gerekli rehberlik ve güdülemede bulunmamaktadırlar.

7- Öğretmenler, müfettişlerin tutum ve davranışlarından genellikle hoşlanmamaktadırlar.

8- Müfettişlerin öğretmenleri değerlendirirken okul müdürünün etkisi altında kaldıkları genel bir kanıdır.

9- Öğretmenler siyasal görüşlerinin kimi müfettişler tarafından bilinmesinin değerlendirmeye olumsuz etkileri olacağını savunmaktadırlar.

10- Dengeli, kapsayıcı bir teftiş planlaması olmayışı ve yeterli sayıda bakanlık müfettişi bulunmayışı yüzünden, uzun yıllar ders teftişi görmeyen öğretmenler çoğunluktadır.

Denetleme ve değerlendirme biçiminin öğretmenler için önemli bir stres kaynağı oluşturduğu görülmektedir. Stres olgusunu okul örgütleri açısından analiz eden Bacharach ve arkadaşları, (1989:21-24) olumlu denetimsel davranışların gözlemlendiği okullarda stres düzeyinin düşük, olumsuz denetimsel davranışların gözlemlendiği okullarda ise yüksek olduğunu saptamışlardır (Aslan, 1995:48).

İlgili Araştırmalar

Yurt İçinde Yapılan İlgili Araştırmalar:

Artan (1986) tarafından yapılan "Örgütsel Stres Kaynakları ve Yöneticiler Üzerinde Yapılan Bir Uygulama" başlıklı araştırmada, yöneticilerin hangi stres kaynakları ile karşılaştıkları, bu kaynakların onlarda stres yaratıp yaratmadığı, stresli ortamlardan ne derece rahatsız oldukları ve ne derecede kaygı içinde bulunduklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası'na bağlı holding türü işletmelerden 15'i tesadüfi örnekleme yolu ile seçilmiş, ancak araştırmaya 13

işletme katılmıştır. Bu işletmelerde bulunan farklı bölümlerdeki 150 yönetici çalışma kapsamına alınmıştır. Üst, orta ve alt kademelerden 50'şer yöneticiye anket verilmiş, ancak 110 denekten alınan cevaplar kabul edilebilir bulunmuştur. Kullanılan ölçek, literatürden çıkarılan beş örgütsel stres kaynağını içeren durumlarla ilgili maddelerden oluşturulmuştur. Sıralama ölçeği kullanılmış ve 0-6 arasında derecelendirilmiştir. Kullanılan ikinci ölçek kişinin stres içinde olup olmadığını gösteren kaygı ölçeğidir. Bunun için araştırmacı tarafından "Kendini Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan yöneticilerde örgütsel stres kaynakları önem derecesine göre sıralandığında, "mesleki gelişim"den ve "rol"den kaynaklanan stres yapıcılar üst sıraları almıştır. Stres düzeyi ve rahatsızlık durumu da aynı doğrultudadır. Ortalama puanlar incelendiğinde, üst düzey yöneticilerinin diğer iki düzey yöneticisinden anlamlı bir şekilde düşük puanlar aldıkları görülmüştür. Alt ve orta düzey yöneticileri birbirinden anlamlı farklara sahip olmayan puanlar almışlardır. Ancak ham puanlar incelendiğinde en yüksek stres ve rahatsızlık puanlarının orta düzey yöneticilerince alındığı görülmüştür. Genelde, araştırma kapsamına alınan yöneticilerde, gerek stres puanları, gerek rahatsızlık durumlarında tehlikeli boyutlara varan puanlar söz konusu değildir. Kaygı puanları da Türkiye ortalaması içinde ve hatta altında bulunmuştur.

Özdayı (1990) tarafından yapılan *"Resmi ve Özel Liselerde Çalışan Öğretmenlerin İş Tatmini ve İş Streslerinin Karşılaştırılmalı Analizi"* başlıklı araştırmada resmi ve özel liselerde çalışan öğretmenlerin iş tatmini ve iş stresi düzeylerinin belirlenmesi ve aralardaki farklılıkların ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırmada 1987-1988 öğretim yılında, İstanbul ili içinde resmi ve özel liselerde görev yapan 1134 öğretmen denek olarak alınmıştır. Bu deneklerin 804'ü resmi liselerden, 330'u özel liselerdendir. Araştırmada kullanılan anketin birinci kısmı kişisel bilgileri içeren 21 maddeden, ikinci kısmı iş tatminini içeren 20 maddeden ve üçüncü kısım ise stresle ilgili 41 maddeden oluşmuştur.

Araştırmada elde edilen temel sonuçlar şunlardır: Resmi liselerde çalışan öğretmenlerin, özel liselerde çalışanlara göre iş doyumları düşük, stres düzeyleri yüksektir. Her iki grupta en fazla stres duyulan değişkenler “maaşların azlığı, öğrencilerin verimsiz çalışmaları, mesleki gelişme, öğrencilere inceleme ve araştırma yaptıramama ve merkezi yönetime bağlılıktır. Her iki grupta da en az stres duyulan değişkenler “yönetim veli ilişkileri, meslekte siyasi ayrımlar, kendini yetersiz hissetme, zaman yetersizliği ve yönetimin ayrıcalıklı tutumu” ile ilgilidir.

Pehlivan (1993) tarafından yapılan “*Eğitim Yönetiminde Stres Kaynakları*” başlıklı araştırmada, müfettiş, okul müdür ve öğretmen gruplarının stres kaynakları, stres belirtileri, stres-performans ilişkileri ve stresle başa çıkma yöntemlerine ilişkin karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen bir ölçekle toplanan veriler, 185 Bakanlık Müfettişi. 115 Teknik Lise Müdürü ve 427 öğretmenden sağlanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlardan bazıları şunlardır:

1. Ücret yetersizliği, müfettişlerde az stres yaratırken, okul müdürü ve öğretmenlerde çok derece stres yaratmaktadır.
2. Yetkilerin az oluşu, müfettiş ve öğretmenlerde orta derece strese yol açarken, okul müdürlerini çok derecede stres yaşamalarına neden olmaktadır.
3. Araç-gereç yetersizliği müfettiş ve okul müdürlerinin az derecede stres yaşamalarına neden olurken, öğretmenlerde çok derece stres yaşanmasına neden olmaktadır.
4. Kümeleşme yapısına ilişkin, iş arkadaşları ile geçimsizlik, astlarla anlaşmazlık ve iş arkadaşları ile ortak ilgilerin bulunmaması üç denek grubunda da az derecede stres yaratmaktadır.
5. Rol yapısına ilişkin stres kaynakları boyutunda denek gruplarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Aslan (1995) tarafından yapılan “*Öğretmenlerin Örgütsel Stres Kaynakları*” konulu araştırmada, öğretmenlerin örgütsel stres kaynakları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen anket aracılığıyla 12 genel listede görevli 275 öğretmenin görüşleri alınmıştır. Elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

1. Öğretmenler en çok “Öğrencilerin Tutum ve Davranışları” boyutunu stresli olarak görmektedirler($X=3.91$).
2. Bu boyuttaki öğretmen görüşleri, yaş değişkenine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre 29 ve daha küçük yaş grubundaki öğretmenler diğer yaş grubundaki öğretmenlere kıyasla daha çok stres duymaktadırlar.
3. “Mesleksen Görünüm”, “Velilerin Tutum ve Davranışları”, “Örgütsel Olanaklar”, “Mesleksen Güvençe”, “Yöneticilerin Tutum ve Davranışları” boyutlarında öğretmenler “çok” düzeyinde stres algılamaktadırlar.
4. Bu boyutlardan yalnızca “Mesleksen Güvençe” boyutunda, cinsiyet değişkeni açısından erkek öğretmenler daha fazla stres duymaktadırlar.
5. “Çalışma Koşulları”, “Yükselme ve Gelişme Olanakları”, “Kararlara katılma”, “İnsan İlişkileri”, “Rol Çatışması-Rol Belirsizliği”, “Denetim Biçimi” ve “İletişim” boyutlarında öğretmenlerin “orta” düzeyde stresli oldukları anlaşılmıştır.
6. Bu boyutlardan “Rol Çatışması-Rol Belirsizliği”, “Denetim Biçimi” ve “İletişim” boyutlarında, cinsiyet değişkeni bakımından erkek öğretmenlerin lehine; “Denetim Biçimi” Boyutunda mezun olunan öğretim kurumu değişkeni bakımından eğitim fakültesi mezunu öğretmenler lehine anlamlı fark vardır. “İletişim” boyutunda ise mezun olunan öğretim kurumu bakımından, eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden mezun olan öğretmenler, hem eğitim enstitüsünden hem de eğitim fakültesinden mezun olan öğretmenlere göre anlamlı olarak daha az stres duymaktadırlar.

Demir’in (1997) Edirne ilinde görev yapmakta olan Öğretmen ve Yöneticiler üzerinde yapmış olduğu “*Ortaöğretim Okullarında Yönetici ve*

Öğretmenlerin İş Stresi” adlı tez çalışmasında ücret yetersizliği, yetkilerin yetersiz olması, kararların sorumluluğu, personel değerlendirilmesinde adaletsizlik, çalışmaların karşılığını alamama ve velilerin haksız talepleri, çok ve orta derecede stres kaynağı olarak belirlenmiştir. Yorgunluk, uykusuzluk, gerginlik orta derecede stres belirtisi olarak saptanmıştır (Yılmaz, 2001, s.35)

Zoraloğlu (1998) “Öğretmenlerin Mesleki Stres Kaynakları ve Stresin Örgütsel Doğurguları” adını taşıyan araştırmasında öğretmenlerin mesleki stres kaynakları ile stresin örgütsel doğurgularının bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Tarama modeline dayalı olarak yapılan bu araştırmanın evrenini 1995-1996 öğretim yılında Malatya il merkezinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 21 lisede görev yapan 939 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 20 okuldan random yoluyla seçilen 60 kadın ve 131 erkek öğretmenden oluşmuştur.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan bazıları şunlardır:

1- Öğretmenler, stres kaynakları içerisinde yüksek düzeyde stres yapıcı olarak, “eğitim politikaları” boyutundaki stres kaynaklarını görmektedirler. “Hükümetin kararlı bir eğitim politikası izlememesi”, “maaşların düşüklüğü”, “öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düşük olması” “çok fazla” düzeyinde stres yapıcı olarak algılanmıştır.

2- “Veli-öğrenci ilgisizliği” boyutunda, “ana-babaların ilgisizliği” ve “öğrencilerin ilgisizliği” çok düzeyinde stres yaratıcı olarak görülmüştür.

3- “Fiziksel ve işle ilgili koşullar” boyutunda “kalabalık sınıflar” ve “harita, film vb. görsel-işitsel araçların bulunmaması” “çok” düzeyinde stres yaratıcı bulunmuştur.

4- “İşyükü”, “Müdür”, “Belirsizlik” boyutları “biraz” düzeyinde stres yaratıcı olarak görülmüştür.

5- “Veli baskısı” boyutu araştırmada “çok az” düzeyinde stres yaratıcı olarak saptanmıştır.

Kaykanacı, (2001) "Birleştirilmiş Sınıflı Köy İlköğretim Okullarında Görevli Müdür Yetkili Öğretmenlerin Yönetimle İlgili Problemleri" konulu araştırmasıyla birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapmakta olan müdür yetkili öğretmenlerin yönetimle ilgili problemlerini saptamayı amaçlamıştır.

Araştırma survey tipi bir araştırmadır. Araştırmanın çalışma evrenini, Kastamonu il sınırları içindeki birleştirilmiş sınıflı köy okulu müdür yetkili öğretmenleri ve ilçe milli eğitim müdürleri oluşturmuştur. İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan verilere göre, 1991-1992 yılında Kastamonu ili köylerinde görev yapmakta olan, 1292 müdür yetkili öğretmen ve 20 İlçe Milli Eğitim Müdürü, araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Her ilçede görev yapan kadrolu, vekil müdür yetkililerin beşte biri, tesadüfîlik kuralına göre örneklem olarak alınmıştır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen "Likert" tipi bir anket kullanılmıştır.

Araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Meslekte kendini yeterli bulmayan Müdür Yetkili Öğretmenler, iletişim sürecini problem olarak görmektedirler. Bu gruba girenler, mesleki formasyonu yeterli olmayan, tek öğretmen olarak çalışan, hizmet içi eğitime katılmamış olanlardır. Bu grubun, iletişimi problem olarak görmesi, rehberliğe olan gereksiniminden kaynaklanmaktadır. Bu sorunun çözülebilmesi için; şunlar önerilmiştir. Yeni mezun öğretmenler, çok öğretmenli bir okulda, bir yıl stajyer olarak çalışmalı, müdür yardımcılığı stajı da yapmalıdır. Müdür yetkili çalıştığı okulda görev başında iken, rehber müfettiş tarafından, iş başında yetiştirme programı uygulanmalıdır. Çevre köylerle mesleki toplantılar planlanmalı ve uygulanmalıdır. Hizmet öncesi eğitimde stajlara önem verilmelidir. Müfettiş, yetiştirme ve görevlendirmede öğretmene gereken rehberliği yapacak yeterlikte olma koşulu aranmalıdır.

İkinci ortak özelliğe sahip grup ise, deneyimli, mesleki formasyon almış, kadrolu hizmetiçi eğitime katılmış ve çok öğretmenli okulda çalışan müdür yetkili öğretmenlerdir. Problem olarak gördükleri konu değerlendirilmelidir. Müfettişlerin kısa sürede değerlendirme yapması, tek öğretmen olarak çalışmak ve öğretmenlerin ekonomik doyumsuzluğu, problem sayılmıştır. Bu sorunun çözülebilmesi için şunlar önerilmiştir. Müfettiş olacak kişiler; objektif düşünebilen, başarılı öğretmenler arasından seçilmiş, iyi eğitim almış olmalıdır. Müdür yetkili öğretmenlerin mahrumiyet içinde olduğu düşünülerek, belli bir süre sonra şehir okullarına tayinleri yapılmalı veya okuyan çocuklarına burs ve yatılılık imkanları sağlanmalıdır. Başarı puanı değişik müfettişler tarafından da onaylanan, müdür yetkililere; terfi, tayin, tatil işlerinde öncelik tanınmalıdır.

Araştırmacının genel önerileri de şunlardır:

Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversite işbirliği içinde, İlköğretim okulları ile ilgili araştırmalar çoğaltılmalıdır. Öğretmen ve müfettiş yetiştirme programları, araştırma sonuçları dikkate alınarak yapılmalıdır. Bilgisayar kullanımının iletişim aracı olarak düşünülmesi ve yaygınlaştırılmasına çalışılmalıdır.

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Çeşitli ülkelerde son yıllarda iş yaşamındaki stres kaynakları ile ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalardan, konu ile doğrudan ilgili görülenlerden bazıları seçilerek aşağıda özetlenmiştir.

Harris, Halpin ve Halpin (1985) tarafından yapılan bir araştırmada, öğrenciyi kontrol etme anlayışı, cinsiyet ve yaş ile öğretmen stresinin boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. 97 kadın ve 33 erkek öğretmenden oluşan 130 kişilik örneklem grubuna bilgi toplamak amacıyla "Öğretmenlik Mesleğinin Stres Faktörleri Anketi" (TOSFQ) ve "Öğrenciyi Kontrol Anlayışı" (PCI) adlı araçlar uygulanmıştır. Beş boyuttan oluşan TOSFQ'nun faktörleri şunlardır: Mesleki Yetersizlik, Müdür ve Öğretmen İlişkileri, Öğretmenler Arasındaki İlişkiler, Grup Öğretimi ve Fazla İşyükü. Bu faktörler sırasıyla; 7, 7, 7, 5 ve 4 olmak üzere 30 maddeden oluşmaktadır.

Araştırmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Öğrenciyi kontrol etme anlayışı ile stres faktörleri arasındaki ilişki olumsuzdur. Yani yüksek stres oranı otoriter bir yönetimle oluşmaktadır.
2. Yaş durumu ile stres faktörlerinden “Mesleki Yetersizlik” ve “Fazla İşyükü” arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaşlı öğretmenler, bu faktörler bakımından daha fazla stresli olduklarını belirtmişlerdir.
3. Cinsiyet bakımından ise, erkek öğretmenlerin daha fazla otoriter bir anlayış ve daha yüksek düzeyde bir strese sahip oldukları gözlenmiştir (Zoraloğlu, 1998:32).

Bacharac, Bauer ve Conley'in (1986) çalışmalarında örgütsel stres, ilk ve ortaokullar düzeyinde analiz edilmiştir. Araştırmacılar 42 ilkokul ve 45 ortaokulu içeren çalışmalarında, okul örgütleri açısından öğretmen stresini belirleyici etkenler üzerinde durmuşlardır.

Araştırma denencelerinin test edilmesiyle şu sonuçların alındığı görülmektedir:

- 1- Okul örgütlerindeki çalışma sürecinin aşırı düzeyde bürokratikleşmesi, stres düzeyini de arttırmaktadır.
- 2- Yetki verilmeyen ve karar verme sürecinin dışında tutulan işgörenlerin yaşadıkları güçsüzlük duygusunun yüksek olduğu örgütlerde, stres düzeyi de yüksektir.
- 3- Üstler ve diğer çalışanlarla olan yüksek etkileşim düzeyi stresi azaltan bir etkidir.
- 4- Olumlu yönetsel davranışların gözlemlendiği örgütlerde stres düzeyi düşük, olumsuz yönetsel davranışların gözlemlendiği örgütlerde ise yüksektir.
- 5- Yükselme-terfi süreci, ussallık ve belirginlikten ne ölçüde uzaksa stres düzeyi de o ölçüde yüksek olmaktadır.
- 6- Sınıf ortamının etkin bir öğretimi engelleyici nitelikte olduğu okul örgütlerinde yaşanan stres düzeyi de yoğundur (Aslan, 1995:73-74).

Blase'nin (1986) yaptığı bir araştırmada, öğretmenlerin algılarına göre iş stresiyile ilgili faktörlerin, niteliksel araştırma yöntemleri kullanılarak ortaya

konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın yoğunlaştığı temel soru öğretmenlerin işe ilişkin stres kaynaklarını gördüklerinde ne düşündükleridir.

Öğretmenlerin stres algıları, araştırmacı tarafından geliştirilen, “Öğretmen Stres Envanteri” (TSI) adlı açık uçlu bir ölçme aracıyla elde edilmiştir. Öğretmenler, örgütsel faktörlerle ilgili stres yapıcılar arasında en sık olarak zaman, kırtasiyecilik, materyal eksikliği ve fazladan verilen görevleri belirtmişlerdir. Öğrenci faktörüyle ilgili en sık görülen stres yapıcılar olarak da, öğrenci disiplini, öğrenci ilgisizliği, düşük öğrenci başarısı v öğrenci devamsızlığı belirtilmiştir (Zoraloğlu, 1998:34).

Manthei ve Solman (1988) tarafından yapılan bir araştırmada, 640 kişiden oluşan ilk ve ortaokul öğretmenlerine işle ilgili bir stres anketi uygulanmıştır. Örneklem, Yeni Zelanda’daki Canterbuy bölgesinde bulunan yaklaşık 400 devlet okulunun 115’indeki öğretmenlerden oluşmaktadır.

Stres kaynağının oluşturduğu 7 stres faktörü içerisinde öğretmenler, zaman yetersizliği, örgütsel görevler ve öğrencilerin davranışı faktörlerini en büyük stres kaynağı olarak görmektedirler. Cinsiyet değişkeni bakımından ücret boyutunda erkek öğretmenler kadın öğretmenlerden daha yüksek düzeyde streslidirler (Zoraloğlu, 1998:36)

Renz (1991) tarafından yapılan araştırmada, okul büyüklüğü ve yöneticilik deneyimi değişkenlerin, okul müdürlerinin çeşitli stres kaynaklarından etkilenme düzeyleri ve erken emeklilik kararlarını etkileyip etkilemediğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaçla A.B.D.’nin Indiana Eyaletindeki 289 okul müdüründen oluşan evrenden, büyük, orta, küçük boyuttaki okullardan toplam 165 okul müdürü örnekleme alınmıştır. Bu örneklem kapsamındaki deneklere gönderilen anketlerin 145’i geri dönmüş ve elde edilen veriler üzerinde betimsel istatistikler, kay-kare, varyans analizi ve Duncan’ın Çoklu Genişlik testi uygulanmıştır.

Araştırmada, okul büyüklüğü ve deneyimin, müdürlerin stres kaynaklarından etkilenmeleri üzerinde az bir etkisi olduğu, yine okul büyüklüğü ve deneyim değişkenlerinin, müdürlerin erken emeklilik eğilimleri üzerinde anlamlı bir etki yapmadığı görülmüştür (Pehlivan, 1995:83)

Horgen'in (1991) yaptığı araştırmanın temel amaçları; Minnesota'daki Ortaokul Müdürlerinin sağlık sorunları ile stres arasında bir ilişkinin olup olmadığının, stres ve sağlık sorunları ile ilgili ne gibi öneriler geliştirilebileceğinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaçla toplam 537 anket gönderilmiş ve dönüşü sağlanan 405 anketten elde edilen veriler, varyans analizi ve t testi ile analiz edilmiştir.

Araştırmada elde edilen başlıca bulgular şunlardır: Dinlenme süresi ile stresin algılanma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, Okul büyüklüğü ve çalışma saatleri arttıkça, stres miktarı da artmaktadır. Yaş ve deneyim arttıkça da sağlık sorunları artmaktadır (Pehlivan, 1995:83)

Borg ve arkadaşları (1991), ilköğretim öğretmenlerinin mesleki stres ve belirleyicilerinin ortaya çıkarılmasını amaçlamışlardır. Bunun yanı sıra iş doyumu, kariyer bağlılığı ve iş stresi arasındaki ilişki incelenmiştir. Öğretmen stresine katkıda bulunan 4 faktör tanımlamıştır.

1. Öğrencilerin olumsuz davranışları,
2. Zaman-kaynak güçlükleri ,
3. Profesyonel kabul ihtiyacı,
4. Zayıf ilişkileri.

Öğrenci davranışları ile zaman-kaynak güçlüklerinin, öğretmenlerin stres düzeyleri üzerinde daha çok etki yaptığı sonucuna varılmıştır (Yılmaz, 2001:36)

Miller'in (1991) araştırmasında bürokrasi, inanç sistemi ve işle ilgili stres arasındaki ilişkilerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Amerika'da büyük okul bölgelerinde yer alan 214 lise müdürü ve yardımcısı örnekleme alınmıştır. Araştırma ölçeği olarak Boyd Swent'in yönetici Stres Endeksi, Milton

Rokeach'ın Doğmatizm Ölçeği ve Richard Hall'in Örgütsel Envanteri kullanılmıştır.

Araştırmada, inanç sistemlerinin müdürlerin işle ilgili stres algılarını etkilediği, ancak müdür yardımcılarını etkilemediği görülmüştür. Bürokratik yapı ise müdür yardımcılarının işle ilgili stres algılarını etkilerken, müdürlerin algılarını etkilememiştir (Pehlivan, 1995:84).

Dobrowski'nin (1990) yaptığı araştırmada, banliyölerde yer alan büyük okullarda çalışan kadın ve erkek öğretmenlerin tükenme ve stres düzeylerinin karşılaştırmalı olarak ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Örneklem, 41 erkek ve 36 kadın öğretmen olmak üzere toplam 77 kişiden oluşmuştur.

Araştırma bulgularına göre erkek ve kadın öğretmenlerin stres düzeyleri arasında öğretmenlik deneyimi, eğitim düzeyi ve branşlara göre anlamlı bir farklılık yoktur. Ancak öğrencilerin öğrenmeye karşı isteksizliği, öğretmenlerin en önemli stres kaynakları olarak ortaya çıkmıştır. Ücretle ilgili konuların bir stres kaynağı olarak görülmemesine karşın, yükselme olanağının az oluşu özellikle erkek öğretmenler arasında bir stres kaynağı olarak görülmektedir (Aslan, 1995:80).

Wilson'un (1991) amacı eğitimcilerde, fiziksel etkinlikler ile devamsızlık arasındaki ilişkilerin, stresli durumlarda başa çıkma becerilerinin ve işe karşı tutumlarının incelenmesidir. Araştırmada Güney Carolina bölgesindeki beş ilkokul ve beş liseden 266 eğitimci örneklem alınmıştır. Ölçme aracı olarak, bir haftalık etkinlikleri anımsama ölçeği, işe karşı tutumlar ölçeği, Meslek Stres Envanteri'nin Kişisel Kaynaklar bölümü kullanılmış ve devamsızlığa ilişkin bilgiler okul kayıtlarından alınmıştır. Verilerin analizinde frekans, ortalama, pearson Korelasyon katsayısı ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Araştırma kapsamındaki eğitimcilerin 1989-1990 öğretim yılındaki devamsızlık ortalamasının 5.8 gün olduğu ortaya çıkmıştır. Bu eğitimcilerin

%56'sının orta düzeyde fiziksel etkinlik gösterdiği saptanmıştır. Deneklerin %93'ünün sahip olduğu stresle başa çıkma puanı, normal ortalamanın üzerindedir. Eğitimcilerin %65'i işe karşı sağlıklı tutumlar içindedir. Araştırma sonuçlarına göre, fiziksel etkinlik ile devamsızlık ve işe karşı tutumlar arasında ilişki yoktur. Stresle başa çıkma ile devamsızlık arasında ilişki bulunmamaktadır. Ancak fiziksel etkinlik ile stresli durumlarda başa çıkma arasında ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Pehlivan, 1995:84).

Crowell'in (1991) yaptığı araştırmada, Mississippi kamu ortaokullarının müdürlerinde mesleki stres kaynaklarının sıklığı ve yoğunluğunun incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca algılanan stres kaynaklarının demografik ve biyografik değişkenlere göre gösterdiği farklılıklar ve ortaokul müdürleri tarafından kullanılan stresle başa çıkma mekanizma ve teknikleri de araştırılmıştır. Bu amaçla Mississippi'deki kamu ortaokulları müdürlerinden 108'ine anket gönderilmiş ve dönüş oranı %71 olmuştur. Çözümlemelerde tek yönlü varyans analizi, regrasyon, pearson korelasyon katsayısı, t-testi kullanılmıştır.

Araştırmada "birçok insanın denetimi ve koordinasyonu" frekansı en yüksek stres kaynağı olarak bulunmuş, "başkalarının müdürlerinden aşırı yüksek beklentileri olması" ise en yoğun stres kaynağı olarak görülmüştür. Müdürlerin en çok kullandıkları stresle başa çıkma tekniği ise "şakacılığı koruma" olmuştur (Pehlivan, 1995:85).

Billingsley ve Cross (1992), yaptıkları araştırmada, öğretmenin bağlılık, iş doyumu ve öğretmenlikte kalma nedenlerinin ortaya çıkarılmasını amaçlamışlardır. Araştırmanın bir diğer amacı ise, bağlılık ve iş doyumu verilerinin, öğretmenlikte kalma isteği üzerindeki etkisinin miktarını saptamaktır. Bu amaçla rasgele örneklem yoluyla seçilen 558 özel eğitim ve 589 genel eğitim öğretmenine sorular yöneltilmiştir. 959 öğretmen örnekleme alınmıştır. Her iki grubun %83'ü soruları yanıtlamıştır. Araştırma sonucunda; yöneticinin desteğinin olmaması, rol çatışması, rol belirsizliği ve stresin, iş doyumu ve

bağılılık üzerinde demografik belirtilerden daha etkili olduğu belirlenmiştir (Yılmaz, 2001:37).

Borg ve Riding (1993) "*Okul Yöneticileri Arasındaki İş Stresi ve İş Doyumu*" adlı araştırmalarıyla, İngiltere'nin büyük kentlerinde bulunan tüm ortaokullarda görev yapan yönetici öğretmenlerin rollerini kısıtlayan veya azaltan stresleri araştırmışlardır. 154 cevaplayıcının %25'nin işlerini oldukça stresli buldukları saptanmıştır. Stres, yöneticilerin cinsiyet, yaş, vekil olarak geçen hizmet yılı, eğitimsel nitelikler ve kurumun özellikleriyle (okulun büyüklüğü gibi) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yöneticilerin %78'inden fazlasının işlerini vekil olarak yerine getirmekten yüksek doyum aldıkları saptanmıştır. Yöneticilerin %23'ü, okul yöneticisi olarak çalışmanın çok stresli bir iş olduğunu ifade etmiştir. Araştırma sonucunda yöneticilerin 1/5'inin yüksek düzeyde iş stresine sahip oldukları bulunmuştur. Okul yöneticilerinin stres kaynakları; çatışmaları çözümlmek ve desteğin azalışı, yetersiz kaynak, işten uzaklaşma ve iş koşulları ve sorumluluklar olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın sonuçlarına göre stres olarak algılanan yöneticilik işi birçok özelliğe sahiptir. En çok stres yapan faktör "yetersiz kaynaklardır". Materyal ve insan kaynaklarının yetersizliği ile adaletsiz dağılışı, okulun sorunlarının çözülmemesine ve stres düzeyinin artmasına neden olmaktadır. Cinsiyet değişkenine göre "yetersiz kaynaklar" ve "iş koşulları ve sorumluluklarıyla" ilgili stresin algılandığı gözlenmiştir. Fakat bu stresörlerin erkek yöneticiler tarafından neden kadın meslektaşlarından daha fazla strese neden olduğu belli değildir. Sonuçlar yönetim stresinin de çok boyutlu olduğunu göstermiştir (Yılmaz, 2001:37).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama yöntem ve aracı, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez” (Karasar, 1994:77).

Malatya İli Pütürge İlçesine bağlı birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapan Müdür Yetkili Öğretmenlerin stres kaynaklarını saptamayı amaçlayan bu araştırmada uygulanan anketlerden elde edilen verilere göre, deneklerin konu hakkındaki görüşleri ile mevcut durum belirlenmeye çalışılmıştır. Stres kaynaklarına ilişkin müdür yetkili öğretmen görüşleri bağımlı değişken; cinsiyet, yaş, hizmet süresi, mezun olduğu okul, sınıftaki öğrenci sayısı, köy ortamında daha önce bulunma durumu, okuttukları sınıf sayısı bağımsız değişkendir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Malatya İli Pütürge ilçesindeki birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında 2001-2002 öğretim yılında görev yapan müdür yetkili öğretmenler oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamına Pütürge ilçesindeki birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapan müdür yetkili öğretmenlerin tamamı alındığı için ayrıca örneklem alınmamıştır.

Evrende bulunan 104 birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okulundan anketi geçerli sayılan 85 birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okulunda görev yapan müdür yetkili öğretmenin oluşturduğu araştırma grubunun cinsiyet, yaş grupları, hizmet süresi, mezun olduğu okul, öğrenci sayısı, köy ortamında daha önce bulunma durumu ve okuttuğu sınıfa göre dağılımlarına ilişkin sayısal veriler aşağıdaki tablolarda sayı ve yüzde olarak verilmiştir.

Tablo 2: Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	N	%
KADIN	11	12,94
ERKEK	74	87,06
TOPLAM	85	100,00

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırma kapsamındaki müdür yetkili öğretmenlerin 11’i kadın, 74’ü erkektir. Kadınlar tüm grubun %12,94’ünü, erkekler ise %87,06’sını oluşturmaktadır.

Tablo 3: Araştırma Grubunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

YAŞ	N	%
22-26 YIL ARASI	44	51,76
26-30 YIL ARASI	28	32,95
30 YILDAN FAZLA	13	15,29
TOPLAM	85	100,00

Tablo 3’de, müdür yetkili öğretmenlerin %51,76’sının 22-26 yaş grubunda olduğu görülmektedir. 26-30 yaş grubundaki müdür yetkili öğretmenler %32,95 ve 30 yaş üzeri müdür yetkili öğretmenler ise yalnızca

%15,29 oranındadır. Oldukça genç bir öğretmen kitlesinin evrende yer aldığı görülmektedir.

Tablo 4: Araştırma Grubunun Hizmet Süresine Göre Dağılımı

HİZMET SÜRESİ	N	%
1 YILDAN AZ	28	32,95
1-3 YIL ARASI	35	41,17
3 YILDAN FAZLA	22	25,88
TOPLAM	85	100,00

Tablo 4'te, evrendeki müdür yetkili öğretmenlerin hizmet süresi 1 yıldan az olanları %32,95 ve 1-3 yıl arası olanlar %41,17 oranındadır. Hizmet süresi 3 yıldan fazla olanların oranı ise yalnızca %25,88'dir. Deneklerin dörtte üçünün henüz meslek yaşamlarının başında olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5: Araştırma Grubunun Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı

MEZUN OLDUĞU OKUL	N	%
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ – EĞİTİM YÜKSEK OKULU	5	5,88
EĞİTİM FAKÜLTESİ SINIF ÖĞRETMENLİĞİ	31	36,47
EĞİTİM FAKÜLTESİ DİĞER BÖLÜMLER	11	12,95
DİĞER FAKÜLTELER	38	44,70
TOPLAM	85	100,00

Tablo 5'te, evrendeki müdür yetkili öğretmenlerin mezun oldukları okula göre dağılımı görülmektedir. Araştırma grubunun yalnızca %5,88'i fakülte (lisans) mezunu değilken, sınıf öğretmenliği lisans sertifikası olanların oranı %36,47'dir. Sınıf öğretmenliği bölümü dışında fakülte mezunlarının oranı ise %57,65'tir. Tablodaki en dikkat çekici nokta, deneklerin hemen hemen yarısının (%44,70) öğretmen yetiştirmeyen fakültelerden geldikleridir.

Tablo 6: Araştırma Grubunun Okutulan Sınıflardaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı

ÖĞRENCİ SAYISI	N	%
20' DEN AZ	40	47,06
20-40 ARASI	39	45,88
40' TAN FAZLA	6	7,06
TOPLAM	85	100,00

Tablo 6'da, evrendeki müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıflardaki öğrenci sayısına göre dağılımı görülmektedir. Araştırma grubunun okuttukları sınıflardaki öğrenci sayısı 20'den az olanlar %47,06 ve 20-40 arası olanlar %45,88'dir. Öğrenci sayısı 40'tan fazla olanlar yalnızca %7,06'dır.

Tablo 7: Araştırma Grubunun Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı

KÖY ORTAMINDA DAHA ÖNCE	N	%
BULUNMAYANLAR	36	42,35
BULUNANLAR	49	57,65
TOPLAM	85	100,00

Tablo 7'de, evrendeki müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunma durumuna göre dağılımı görülmektedir. Araştırma grubunun %42,35'i daha önce köy ortamında bulunmamışken, %57,65'i bulunmuştur.

Tablo 8: Araştırma Grubunun Okuttuğu Sınıf Türüne Göre Dağılımı

OKUTTUĞU SINIF	N	%
5 SINIF BİR ARADA	69	81,18
DİĞER	16	18,82
TOPLAM	85	100,00

Tablo 8’de, evrendeki müdür yetkili öğretmenlerin okuttuğu sınıf türüne göre dağılımı görülmektedir. Araştırma grubunun %81,18’i 5 sınıf bir arada olan birleştirilmiş sınıf okuturken, %18,82’si diğer tür sınıf okutmaktadır.

Veri Toplama Yöntemi ve Aracı

Veri toplama yöntemi olarak anket tekniği seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak kullanılan anketteki sorular Aslan (1995), Özben (1997) ve Yılmaz’ın (2001) araştırmalarında kullandıkları soruların bu araştırma için uygun olanlarından seçilmiş, ayrıca araştırmacının danışmanı ve diğer uzmanlar ile Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü İlköğretim Müfettişlerinin de görüşleri alınarak araştırmacının kendisi tarafından geliştirilmiştir.

Araştırma anketi (EK-1), 45 sorudan oluşmaktadır. Ankette değerlendirmeler için Likert tipi 5’li dereceleme ölçeği verilmiştir. Her sorunun karşısında “PEK ÇOK (5)”, “ÇOK (4)”, “ORTA (3)”, “AZ (2)” ve “HIÇ (1)” seçenekleri bulunmaktadır.

Puan aralıkları ise şöyledir:

1,00-1,80 : Hiç

1,81-2,60 : AZ

2,61-3,40 : ORTA

3,41-4,20 : ÇOK

4,21-5,00 : PEK ÇOK

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırma anketi, konunun uzmanı öğretim elemanlarının (İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Elemanları’nın) denetiminden geçtikten sonra, bir grup müdür yetkili öğretmenin incelemesine sunulmuştur.

Böylece her sorunun incelenen konu ile ilişkili, net ve anlaşılır olması sağlanmış; böylece anketin kapsam ve yapı geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Anketin tümü için güvenirlik katsayısı Alpha .8343 olarak bulunmuştur. Bu da anketin güvenirlik düzeyinin uygun olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Verilerin Toplanması ve Çözümü

Anket formu son şeklini aldıktan sonra, anketin uygulanması için Pütürge İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izin alınmış (EK - 2) ve anket 2002 yılı Nisan-Mayıs ayları arasında evrendeki okullarda uygulanmıştır.

Anketler birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında müdür yetkili öğretmen olarak çalışan evrendeki gruba araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Ankete katılan tüm müdür yetkili öğretmenler, anket uygulaması için araştırmacıya gerekli kolaylığı sağlamıştır.

Anketler aracılığı ile toplanan veriler bilgisayar ortamında SPSS 11.0 istatistik paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde araştırma grubunun sorulara verdikleri yanıtların dağılımı frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, t testi ve varyans analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları, uygun tablolar halinde gösterilmiştir. Araştırma anketinde 37. stres kaynağı olarak yer alan "lojman olmaması" durumu, sadece iki okulun lojmanı olmadığından değerlendirilmeye alınmamıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma kapsamındaki müdür yetkili öğretmenlerden anket aracılığıyla elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Araştırma bulguları, “Okul Yönetimi, Birleştirilmiş Sınıf Öğretimi, Köy Yaşamı, Öğrencilerin Tutum ve Davranışları, Velilerin Tutum ve Davranışları, Örgütsel Olanaklar ile Denetim ve Değerlendirme Biçimine İlişkin Stres Kaynakları” başlıkları altında, alt problemlerin verilişindeki sıraya uygun olarak sunulmuştur. Her başlık altındaki stres kaynağıyla ilgili müdür yetkili öğretmen görüşlerinin,

- a. Cinsiyete
- b. Yaşa,
- c. Hizmet süresine,
- d. Mezun olduğu okula,
- e. Öğrenci sayısına,
- f. Köy ortamında daha önce bulunma durumuna,
- g. Okuttuğu birleştirilmiş sınıfa göre, farklılık gösterip göstermediği irdelenmiştir.

1. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Bulgular ve Yorum

Bu boyutta stres kaynağı olarak belirlenen durumların, müdür yetkili öğretmenler tarafından ne düzeyde stres yaratıcı olarak görüldüğünü saptamak üzere, anketteki 1-9. sorulara verilen yanıtların sayı, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuş; bu verilere dayalı analizlerin ortaya koyduğu sonuçlar Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

STRES KAYNAĞI	HIÇ		AZ		ORTA		ÇOK		PEKÇOK		TOPLAM		X	SS
	1		2		3		4		5					
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
SORU 1	13	15,29	26	30,59	22	25,88	13	15,29	11	12,94	85	100	2,80	1,25
SORU 2	15	17,65	15	17,65	25	29,41	14	16,47	16	18,82	85	100	3,01	1,35
SORU 3	14	16,47	25	29,41	19	22,35	17	20,00	10	11,76	85	100	2,81	1,27
SORU 4	29	34,12	21	24,71	21	24,71	10	11,76	4	4,71	85	100	2,28	1,19
SORU 5	10	11,76	22	25,88	24	28,24	18	21,18	11	12,94	85	100	2,98	1,21
SORU 6	15	17,65	17	20,00	15	17,65	19	22,35	19	22,35	85	100	3,12	1,43
SORU 7	30	35,29	22	25,88	11	12,94	5	5,88	17	20,00	85	100	2,49	1,52
SORU 8	14	16,47	15	17,65	21	24,71	18	21,18	17	20,00	85	100	3,11	1,36
SORU 9	29	34,12	31	36,47	16	18,82	4	4,71	5	5,88	85	100	2,12	1,12

“Okulda, gerekli defter ve dosyaları tutmak ve mevzuata göre işlemlerini sağlamak (Soru 1)”, müdür yetkili öğretmenlerin %12,94’ü tarafından “pekçok”, %15,29’u tarafından “çok” , %25,88’i tarafından “orta” , **%30,59’u** tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Yalnızca 15,29’u ise bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde (X=2,80) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Öğrenci işlerini (kayıt, kabul, devam, takip, sınav) mevzuata göre yürütmek (Soru 2)”, müdür yetkili öğretmenlerin %18,82’si tarafından “pekçok” , %16,47’si tarafından “çok” , %29,41’i tarafından “orta” , %17,65’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Yalnızca %17,65’i bu davranışın stres yaratıcı

olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde ($X=3,01$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Yıllık öğretimi ve eğitici çalışmaları planlamak (Soru 3)”, müdür yetkili öğretmenlerin %11,76’sı tarafından “pekçok”, %20,00’si tarafından “çok”, %22,35’i tarafından “orta”, %29,41’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. %16,47’si bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde ($X=2,81$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Bina bakım-onarım ve donatım işlerini yapmak (Soru 4)”, müdür yetkili öğretmenlerin %4,71’i tarafından “pekçok”, %11,76’sı tarafından “çok”, %24,71’i tarafından “orta”, %24,71’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. %34,12’si ise bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,28$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Devir teslim ve demirbaş işlemlerin yürütmek (Soru 5)”, müdür yetkili öğretmenlerin %12,94’ü tarafından “pekçok”, %21,18’i tarafından “çok”, %28,24’ü tarafından “orta”, %25,88’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Yalnızca %11,76’sı bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde ($X=2,98$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Okul-çevre ilişkilerini düzenlemek ve sürdürmek (Soru 6)”, müdür yetkili öğretmenlerin %22,35’i tarafından “pekçok”, %22,35’i tarafından “çok”, %17,65’i tarafından “orta”, %20,00’si tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Yalnızca %17,65’i bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde ($X=3,12$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Öğretmen ve yardımcı personel sayısının yetersizliği (Soru 7)”, müdür

yetkili öğretmenlerin %20,00'si tarafından "pekçok", %5,88'i tarafından "çok" %12,94'ü tarafından "orta", %25,88'i tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. **%35,29'u** ise bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,49$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Okul yöneticiliğinin gerektirdiği bilgi ve uygulama yeterliğine sahip olmamak (Soru 8)", müdür yetkili öğretmenlerin %20,00'si tarafından "pekçok" , %21,18'i tarafından "çok" , %24,71'i tarafından "orta", %17,65'i tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Yalnızca %16,47'si bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde ($X=3,11$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Resmi yazıların zamanında okula ulaşmaması; Yanıt vermek için gerekli zaman ve olanakların kısıtlı olması (Soru 9)", müdür yetkili öğretmenlerin yalnızca %5,88'i tarafından "pekçok" , %4,71'i tarafından "çok" , %18,82'si tarafından "orta", %36,47'si tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. **%34,12'si** ise bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,12$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

Okul yönetimine ilişkin belirlenen stres kaynaklarına, araştırmaya katılan birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapan müdür, yetkili öğretmenlerden **hiç** yanıtı verenlerin oranı "bina bakım-onarım ve donatım işlerini yapmak" **%34,12**, "öğretmen ve yardımcı personel sayısının yetersizliği" **%35,29** ve "resmi yazıların zamanında okula ulaşmaması; "yanıt vermek için gerekli zaman ve olanakların kısıtlı olması" **%34,12** olarak belirlenmiştir. Okul yönetimine ilişkin belirlenen stres kaynaklarından "okul-çevre ilişkilerini düzenlemek ve sürdürmek" için ise araştırmaya katılan müdür yetkili öğretmenlerin **%22,35' i pek çok** yanıtını vermiştir.

Tablo 10. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	KADIN		ERKEK		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 1	3,45	1,37	2,70	1,21	2,80	1,25	1,72	83	P > .05
SORU 2	3,45	1,57	2,95	1,31	3,01	1,35	1,02	83	P > .05
SORU 3	2,73	1,62	2,82	1,22	2,81	1,27	0,19	83	P > .05
SORU 4	2,09	1,38	2,31	1,17	2,28	1,19	0,50	83	P > .05
SORU 5	2,82	1,33	3,00	1,21	2,98	1,21	0,43	83	P > .05
SORU 6	2,36	1,21	3,23	1,43	3,12	1,43	2,17	83	P < .05*
SORU 7	2,09	1,38	2,55	1,54	2,49	1,52	1,03	83	P > .05
SORU 8	2,64	1,29	3,18	1,37	3,11	1,36	1,29	83	P > .05
SORU 9	2,64	1,29	2,04	1,08	2,12	1,12	1,46	83	P > .05
TOPLAM	2,70	1,41	2,75	1,33	2,75	1,34			

t Tablo = 1,99

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin cinsiyete göre dağılımı ve t testi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili müdür yetkili öğretmenlerin görüşlerinde, kadınlarda aritmetik ortalama $X=2,70$, erkeklerde $X=2,75$ bulunmuştur. Erkeklerin 7, kadınların ise 2. ve 3. stres kaynağına verdikleri yanıtların standart sapmalarının büyüdüğü, bu sorularda ankete katılanların kendi aralarında da farklı görüşlerde olduklarını göstermektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin okul yönetimine ilişkin stres kaynaklarından yalnızca 6. stres kaynağında, cinsiyetleri bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t=2,17 > .05$).

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin yaşa göre dağılımı Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	22-26 Yaş		27-30 Yaş		30 Yaş Üzeri		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 1	2,61	1,22	3,18	1,36	2,62	0,96	2,80	1,25
SORU 2	2,80	1,19	3,18	1,52	3,38	1,45	3,01	1,35
SORU 3	2,57	1,25	3,00	1,25	3,23	1,30	2,81	1,27
SORU 4	2,18	1,13	2,39	1,34	2,38	1,12	2,28	1,19
SORU 5	3,05	1,24	3,00	1,15	2,69	1,32	2,98	1,21
SORU 6	2,91	1,36	3,61	1,31	2,77	1,69	3,12	1,43
SORU 7	2,50	1,47	2,57	1,57	2,31	1,65	2,49	1,52
SORU 8	2,68	1,20	3,61	1,37	3,46	1,51	3,11	1,36
SORU 9	2,38	1,06	1,82	0,94	1,69	1,18	2,12	1,12
TOPLAM	2,63	1,25	2,61	1,42	2,73	1,43	2,75	1,34

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerden 30 yaş üzeri öğretmenlerde aritmetik ortalama $X=2,73$ ile diğer yaş gruplarından daha yüksek bulunmuştur. 30 Yaş üzeri öğretmenlerin okul yönetimine ilişkin stres kaynaklarına daha duyarlı oldukları söylenebilir.

Tablo 12. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	118,84	2	59,42	1,24
GRUPLAR İÇİ	3.934,39	82	47,98	
TOPLAM	4.053,22	84		

F Değeri : 1,24 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, okul yönetimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtlarının yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları Tablo 12'de verilmiştir. Yapılan analizde, yaş değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=1,24 < 3,07$).

Tablo 13. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	1 Yıldan Az		1-3 Yıl Arası		3 Yıldan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 1	2,71	1,15	2,69	1,37	3,09	1,19	2,80	1,25
SORU 2	2,82	1,22	2,83	1,34	3,55	1,44	3,01	1,35
SORU 3	2,68	1,31	2,74	1,20	3,09	1,34	2,81	1,27
SORU 4	2,36	1,28	2,17	1,12	2,36	1,22	2,28	1,19
SORU 5	3,04	1,20	2,89	1,16	3,05	1,36	2,98	1,21
SORU 6	3,11	1,45	3,20	1,32	3,00	1,60	3,12	1,43
SORU 7	2,64	1,47	2,54	1,58	2,23	1,51	2,49	1,52
SORU 8	2,79	1,26	3,00	1,31	3,68	1,46	3,11	1,36
SORU 9	2,50	1,17	2,09	1,07	1,68	0,99	2,12	1,12
TOPLAM	2,74	1,28	2,68	1,31	2,86	1,46	2,75	1,34

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin hizmet sürelerine göre dağılımı Tablo 13'te verilmiştir. Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerden 3 yıldan fazla hizmet süresi olan öğretmenlerde aritmetik ortalama $X=2,86$ ile diğer yaş gruplarından daha yüksek bulunmuştur. 3 Yıldan fazla hizmet süresi olan öğretmenlerin okul yönetimine ilişkin stres kaynaklarına toplamda daha duyarlı oldukları söylenebilir. Ancak aynı gruptaki öğretmenlerin aritmetik ortalamasının 7. ve 9. stres kaynaklarında diğer gruplardan daha düşük düzeyde iken 2. stres kaynağında daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 14. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	34,15	2	17,07	0,35
GRUPLAR İÇİ	4.019,08	82	49,01	
TOPLAM	4.053,22	84		

F Değeri : 0,35

Tablo Değeri : 3,07

Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, okul yönetimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, hizmet sürelerine göre varyans analizi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir. Yapılan analizde, hizmet süresi değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=0,35 < 3,07$).

Tablo 15. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	E.Enstitüsü E.Yüksek Ok.		E.Fakültesi Sınıf Öğrt.liği		E.Fakültesi Diğer Bölüm		Diğer Fakülteler		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 1	3,20	2,05	2,61	1,12	2,73	0,65	2,92	1,38	2,80	1,25
SORU 2	2,80	1,48	3,06	1,29	2,55	1,29	3,13	1,42	3,01	1,35
SORU 3	2,80	1,64	2,68	0,98	2,09	1,22	3,13	1,38	2,81	1,27
SORU 4	2,20	1,30	2,26	1,18	2,36	1,03	2,29	1,27	2,28	1,19
SORU 5	3,20	1,79	2,81	1,11	3,00	1,00	3,08	1,30	2,98	1,21
SORU 6	3,60	0,89	2,97	1,40	3,55	1,51	3,05	1,49	3,12	1,43
SORU 7	2,80	1,64	2,23	1,38	2,82	1,72	2,58	1,57	2,49	1,52
SORU 8	3,80	1,79	3,16	1,32	2,82	1,54	3,05	1,31	3,11	1,36
SORU 9	2,00	0,71	1,84	0,90	2,27	1,19	2,32	1,28	2,12	1,12
TOPLAM	2,93	1,50	2,62	1,25	2,69	1,29	2,84	1,40	2,75	1,34

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin mezun olduğu okula göre dağılımı Tablo 15'te verilmiştir.

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerden Eğitim Enstitüsü veya Eğitim Yüksek Okulu mezunu olan öğretmenlerde aritmetik ortalama $X=2,93$ ile diğer okul mezunlarından daha

yüksek bulunmuştur. Eğitim Enstitüsü veya Eğitim Yüksek Okulu mezunu olan öğretmenlerin okul yönetimine ilişkin stres kaynaklarına toplamda daha duyarlı oldukları söylenebilir. Ancak aynı gruptaki öğretmenlerin aritmetik ortalamasının 4. stres kaynağında diğer gruplardan daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği mezunu öğretmenlerin aritmetik ortalamasının ise 4. stres kaynağında diğer gruplardan daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 16. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	81,64	3	27,21	0,55
GRUPLAR İÇİ	3.971,59	81	49,03	
TOPLAM	4.053,22	84		

F Değeri : 0,55

Tablo Değeri : 2,68

Sonuç : **P > .05**

Müdür yetkili öğretmenlerin, okul yönetimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, mezun olduğu okula göre varyans analizi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir. Yapılan analizde, mezun olduğu okul değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=0,55 < 2,68$).

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin okutulan sınıftaki öğrenci sayısına göre dağılımı Tablo 17'de verilmiştir.

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerden öğrenci sayısı 40'tan fazla olan öğretmenlerde aritmetik ortalama $X=3,28$ ile diğer gruplardakinden daha yüksek bulunmuştur. Öğrenci sayısının 40'tan fazla olmasının öğretmenler için daha yüksek düzeyde stres yaratıcı olduğu söylenebilir.

Tablo 17. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	20'den Az		20-40 Arası		40'tan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 1	3,00	1,18	2,49	1,19	3,50	1,76	2,8	1,25
SORU 2	3,00	1,30	2,92	1,38	3,67	1,51	3,01	1,35
SORU 3	2,80	1,36	2,74	1,14	3,33	1,51	2,81	1,27
SORU 4	2,30	1,22	2,10	1,07	3,33	1,37	2,28	1,19
SORU 5	3,10	1,19	2,79	1,22	3,33	1,37	2,98	1,21
SORU 6	3,20	1,40	2,92	1,44	3,83	1,47	3,12	1,43
SORU 7	2,60	1,61	2,33	1,40	2,83	1,72	2,49	1,52
SORU 8	3,10	1,35	3,10	1,35	3,17	1,72	3,11	1,36
SORU 9	2,18	1,22	2,00	0,95	2,50	1,52	2,12	1,12
TOPLAM	2,81	1,35	2,60	1,29	3,28	1,48	2,75	1,34

Tablo 18. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi

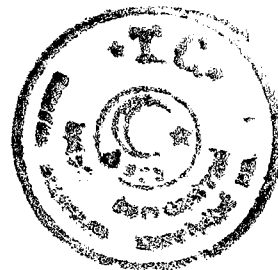
VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	216,31	2	108,16	2,31
GRUPLAR İÇİ	3.836,91	82	46,79	
TOPLAM	4.053,22	84		

F Değeri : 2,31

Tablo Değeri : 3,07

Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, okul yönetimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, okutulan sınıftaki öğrenci sayısına göre varyans analizi sonuçları Tablo 18'de verilmiştir. Yapılan analizde, öğrenci sayısı değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=2,31 < 3,07$).

Tablo 19. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	BULUNAN		BULUNMAYAN		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 1	2,61	1,25	2,94	1,25	2,80	1,25	1,20	83	P > .05
SORU 2	2,83	1,38	3,14	1,32	3,01	1,35	1,04	83	P > .05
SORU 3	2,58	1,30	2,98	1,23	2,81	1,27	1,42	83	P > .05
SORU 4	2,19	1,14	2,35	1,23	2,28	1,19	0,59	83	P > .05
SORU 5	2,67	1,12	3,20	1,24	2,98	1,21	2,09	83	P < .05
SORU 6	3,06	1,35	3,16	1,49	3,12	1,43	0,35	83	P > .05
SORU 7	2,39	1,44	2,57	1,58	2,49	1,52	0,55	83	P > .05
SORU 8	2,78	1,46	3,35	1,25	3,11	1,36	1,89	83	P > .05
SORU 9	2,11	0,98	2,12	1,22	2,12	1,12	0,05	83	P > .05
TOPLAM	2,58	1,29	2,87	1,37	2,75	1,34			

t Tablo = 1,99

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili müdür yetkili öğretmenlerin görüşlerinin, daha önceden köy ortamında bulunma durumuna göre dağılımı ve t testi sonuçları Tablo 19'da verilmiştir.

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili aritmetik ortalamaları, müdür yetkili öğretmenlerden köy ortamında daha önce bulunanlarda $X=2,58$, köy ortamında daha önce bulunmayanlarda $X=2,87$ olduğu görülmektedir. Okul yönetimine ilişkin stres kaynaklarından yalnızca 5. stres kaynağında, köy ortamında daha önce bulunmaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir **fark bulunmuştur** ($t=2,09>.05$).

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıfa göre aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Okul Yönetimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	5 SINIFLI		DİĞER		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 1	2,83	1,25	2,69	1,30	2,80	1,25	0,39	83	P > .05
SORU 2	3,10	1,27	2,63	1,63	3,01	1,35	1,10	83	P > .05
SORU 3	2,78	1,27	2,94	1,29	2,81	1,27	0,43	83	P > .05
SORU 4	2,28	1,21	2,31	1,14	2,28	1,19	0,12	83	P > .05
SORU 5	3,03	1,20	2,75	1,29	2,98	1,21	0,79	83	P > .05
SORU 6	3,20	1,43	2,75	1,39	3,12	1,43	1,17	83	P > .05
SORU 7	2,46	1,54	2,63	1,45	2,49	1,52	0,39	83	P > .05
SORU 8	3,14	1,39	2,94	1,29	3,11	1,36	0,57	83	P > .05
SORU 9	2,09	1,07	2,25	1,34	2,12	1,12	0,45	83	P > .05
TOPLAM	2,77	1,35	2,65	1,33	2,75	1,34			

t Tablo = 1,99

.Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili aritmetik ortalamaları, müdür yetkili öğretmenlerden birleştirilmiş 5 sınıfı okutanlarda $X=2,77$, diğer sınıfları okutanlarda $X=2,65$ olduğu görülmektedir. Okul yönetimine ilişkin stres kaynaklarında müdür yetkili öğretmenlerin, okuttukları sınıflar bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Okul yönetimi boyutuna ilişkin stres kaynaklarının, ele alınan "cinsiyet, yaş hizmet süresi, mezun olduğu okul, öğrenci sayısı, köy ortamında daha önce bulunma durumu, okuttuğu birleştirilmiş sınıf" değişkenleriyle ilgili müdür yetkili öğretmenlerin görüşlerini gösteren bulgular ve açıklamaları yukarıda verilmiştir.

"Bina bakım-onarım ve donatım işlerini yapmak (4. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin **%34,12'si**, "öğretmen ve yardımcı personel sayısının yetersizliği (7. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin **%35,29'u** ve "resmi yazıların zamanında okula ulaşmaması; yanıt vermek için gerekli zaman ve olanakların kısıtlı olması (9.

soru)", müdür yetkili öğretmenlerin **%34,12'si** stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durumlar **az** düzeyde ($X=2,28$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Bina bakım-onarım ve donatım işlerini yapmak" , köy okullarında müdür yetkili öğretmene verilen bir sorumluluk olup, Milli Eğitim Bakanlığınca denek ayrılmadığından, okul binaları ve eğitim araçlarının zamanla yıpranması ve bakım gereksinimi olduğunda eğer köy halkı duyarlı değilse ve maddi yardım yapmıyorsa bütün yk müdür yetkili öğretmene düşmektedir. Öğretmenler çoğu zaman kendi maaşlarından okula harcama yapmak zorunda kalmaktadırlar.

"ğretmen ve yardımcı personel sayısının yetersizliği" müdür yetkili öğretmenler için önemli bir stres kaynağıdır. Çünkü, köyde tek başına görev yapan müdür yetkili öğretmenler okulun hem müdürü, hem ğretmeni, hem memuru, hem hizmetlisi ve hem de bekçisi durumundadır. Okulun sayılan bu kadroları olmadığından müdür yetkili ğretmen tüm bu kadrolarda görev yapması gereken personelin görevlerini yerine getirmektedir.

"Resmi yazıların zamanında okula ulaşmaması; yanıt vermek için gerekli zaman ve olanakların kısıtlı olması", Milli Eğitim Müdürlükleri tüm resmi yazışmaları kendi binalarında bulunan evrak bölümünde her köy okulu için yaptıkları bir evrak dolabı aracılığı ile gerçekleştirdiğinden, evrak akışı ancak köyden gidiş dönüş yapabilen müdür yetkili öğretmenler tarafından zamanında yapılmaktadır. Ancak ayda bir kez (genellikle maaş günü olan 15'nci günü izleyen Cuma günleri) Milli Eğitim Müdürlüğüne uğrayan müdür yetkili öğretmenler, resmi evrakların aydan aya almakta ve yanıtlamaktadırlar. Bu süre içinde başvuru zamanı geçen duyurular, sınavlar olduğ gibi resmi istatistikler ve diğer yazılar da bu okullardan gelecek görüş ve öneriler dikkate alınmadan sonuçlanmış olmaktadır.

Okul yönetimine ilişkin stres kaynaklarından 5. stres kaynağında, köy

ortamında daha önce bulunmaları bakımından ve 6. stres kaynağında, müdür yetkili öğretmenlerin cinsiyetleri bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir **fark bulunmuştur** ($t=2,09>.05$). “Okul çevre ilişkilerini düzenlemek ve sürdürmek” müdür yetkili öğretmenlerden erkeklerde daha stresli görülmüştür. Bunun sebebi köy ortamında öğretmenin, erkek olmasından dolayı okul ve köy problemlerinde daha çok sorumluluk almasından kaynaklanabilir.

“Devir teslim ve demirbaş işlemlerin yürütmek (5. soru)” ile ilgili, müdür yetkili öğretmenlerin yanıtları arasında bulunan anlamlı fark bulunmuştur. Bu farklılık okulda ilk göreve başlamak için gelen ve okulun mevcut demirbaş eşyalarını teslim alması gereken müdür yetkili öğretmenlerin genellikle eskimiş, bozulmuş birçok eşyayı teslim almak zorunda olmasından kaynaklanabilir.

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerden 3 yıldan fazla hizmet süresi olanların daha stresli oldukları; ancak aynı gruptaki öğretmenlerin ise 7. ve 9. stres kaynaklarında öteki gruplardan daha düşük düzeyde stresli iken, 2. stres kaynağında daha yüksek düzeyde stresli olduğu belirlenmiştir.

“Öğrenci işlerini (kayıt, kabul, devam, takip, sınav) mevzuata göre yürütmek” stresörü, müdür yetkili öğretmenlerin %18,82’si tarafından “pekçok” , %16,47’si tarafından “çok” , %29,41’i tarafından “orta” , %17,65’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Yalnızca deneklerin %17,65’i bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde ($X=3,01$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutunda 30 yaş üzerindeki öğretmenlerin ($X=2,73$) diğer yaş gruplarından daha stresli olduğu saptanmıştır. 30 yaş üzeri öğretmenlerin okul yönetimine ilişkin stres kaynaklarına daha duyarlı oldukları söylenebilir. Beklentilerin aksine daha ileri yaştaki müdür yetkili

öğretmenlerin stres düzeyinin gençlere oranla yüksek olduğunu ortaya koyan bu bulgu; onların aradan geçen yılların bekledikleri iyileşmeyi getirememesinden ve giderek artan aşırı işyükünden kaynaklandığını gösterebilir.

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları boyutunda okuttuğu öğrenci sayısı 40'tan fazla olan öğretmenlerin ($X=3,28$) diğer gruplardan stresli olduğu saptanmıştır. Öğrenci sayısının 40'tan fazla olmasının öğretmenler için daha yüksek düzeyde stres yaratıcı olduğu söylenebilir. Öğrenci sayısı arttıkça öğretmenin işyükü de artmakta ve buna koşut olarak stres düzeyi çoğalmaktadır. Araştırmada bu boyuta ilişkin olarak ortaya çıkan sonuç bazı araştırmalarca da desteklenmektedir (Kaykanacı, 1993).

Sonuç olarak, müdür yetkili öğretmenler "okul yönetimi" boyutuna ilişkin stres kaynaklarını, genel olarak orta düzeyde ($X=2,74$) stres yaratıcı bulmuşlardır.

2. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili

Bulgular ve Yorum

Bu boyutta stres kaynağı olarak belirlenen durumların, müdür yetkili öğretmenler tarafından ne düzeyde stres yaratıcı olarak görüldüğünü saptamak üzere, anketteki 10-18. sorulara verilen yanıtların sayı, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuş; bu verilere dayalı analizlerin ortaya koyduğu sonuçlar Tablo 21'de gösterilmiştir.

Tablo 21. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

STRES KAYNAĞI	HiÇ		AZ		ORTA		ÇOK		PEKÇOK		TOPLAM		X	SS
	1		2		3		4		5					
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
SORU 10	34	40,00	29	34,12	13	15,29	5	5,88	4	4,71	85	100	2,01	1,11
SORU 11	41	48,24	23	27,06	12	14,12	5	5,88	4	4,71	85	100	1,92	1,14
SORU 12	37	43,53	30	35,29	12	14,12	5	5,88	1	1,18	85	100	1,86	0,95
SORU 13	29	34,12	27	31,76	22	25,88	6	7,06	1	1,18	85	100	2,09	1,00
SORU 14	46	54,12	20	23,53	8	9,41	5	5,88	6	7,06	85	100	1,88	1,23
SORU 15	21	24,71	21	24,71	17	20,00	11	12,94	15	17,65	85	100	2,74	1,42
SORU 16	29	34,12	22	25,88	16	18,82	13	15,29	5	5,88	85	100	2,33	1,26
SORU 17	37	43,53	31	36,47	12	14,12	5	5,88	0	0	85	100	1,82	0,89
SORU 18	27	31,76	28	32,94	22	25,88	6	7,06	2	2,35	85	100	2,15	1,03

“Birkaç sınıfı bir arada yönetebilme güçlüğü”, müdür yetkili öğretmenlerin %4,71’i tarafından “pekçok” , %5,88’i tarafından “çok” , %15,29’u tarafından “orta”, %34,12’si tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. %40,00’i ise bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde **az** düzeyde (X=2,01) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Öğrencilerin bir alt sınıftan iyi yetişmeden gelmeleri”, müdür yetkili öğretmenlerin %4,71’i tarafından “pekçok” , %5,88’i tarafından “çok” , %14,12’si tarafından “orta”, %27,06’sı tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yarıya yakını (%48,24’ü) bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde **az** düzeyde (X=1,92) stres yaratıcı

olarak görülmektedir.

“Sınıfların birleştirilmesiyle oluşturulan gruplarda farklı bilgi, yaş ve deneyim düzeyindeki öğrencilerin bir arada bulunması”, müdür yetkili öğretmenlerin %1,18’si tarafından “pekçok” , %5,88’si tarafından “çok” , %14,12’i tarafından “orta” , %35,29’u tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yarıya yakını %45,53’ü’i bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=1,86$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Birleştirilmiş sınıflarda okutulan ders ya da bunun yerine geçecek çalışma kitapları ile diğer öğretim araç-gereçlerini, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerine yardım edecek nitelikte hazırlanmaması”, müdür yetkili öğretmenlerin %1,18’i tarafından “pekçok” , %7,06’sı tarafından “çok” , %25,88’i tarafından “orta” , %31,76’sı tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca %34,12’si bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,09$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“A ve B grubu için ayrı ayrı (1-2-3-4 ve 5. sınıflara) yıllık, ünite ve günlük planlar yapmak”, müdür yetkili öğretmenlerin %7,06’sı tarafından “pekçok” , %5,88’i tarafından “çok” , %9,41’i tarafından “orta” , %25,53’ü tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yarıdan fazlası (%54,12’si) bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=1,88$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Sınıfların kalabalık olması”, müdür yetkili öğretmenlerin %17,65’i tarafından “pekçok” , %12,94’ü tarafından “çok” , %20,00’si tarafından “orta”, %24,71’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca %24,71’i bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum

genelde **orta** düzeyde ($X=2,74$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Dersliklerde ısıtma, aydınlatma ve temizliğin yetersizliği”, müdür yetkili öğretmenlerin %5,88’i tarafından “pekçok” , %15,29’u tarafından “çok”, %18,82’si tarafından “orta”, %25,88’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca %34,12’si bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde **az** düzeyde ($X=2,33$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Eğitim araç-gereçlerinin yetersizliği”, müdür yetkili öğretmenlerin %0,00’si tarafından “pekçok” , %5,88’i tarafından “çok” , %14,12’si tarafından “orta”, %36,47’si tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin en büyük kısmı (%45,53’ü) bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde **az** düzeyde ($X=1,82$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Birleştirilmiş sınıflarda öğretmensiz geçen saatlerde kendi kendine çalışma uygulamalarını planlama ve değerlendirmek için zamanın yetersizliği”, müdür yetkili öğretmenlerin %2,35’i tarafından “pekçok” , %7,06’sı tarafından “çok” , %25,88’i tarafından “orta”, %32,94’ü tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca %31,76’sı bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde **az** düzeyde ($X=2,15$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin belirlenen stres kaynaklarına, araştırmaya katılan birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapan müdür yetkili öğretmenlerden pekçok yanıtını verenlerin oranı “sınıfların kalabalık olması” davranışında %17,65 iken, diğer stres kaynaklarında pekçok yanıtı verenlerin oranı çok düşük çıkmış, hiç yanıtı ise çok yüksek oranda çıkmıştır.

Bulgular, birleştirilmiş sınıf okutan müdür yetkili öğretmenlerin “birleştirilmiş sınıf öğretimi” ile ilgili tek stres kaynağının “sınıfların kalabalık olması” durumu olduğunu ortaya çıkarmıştır. Oysa, araştırma kapsamındaki okulların yalnızca %7.06’sının öğrenci sayısının 40’ta fazla olmasına karşın, sınıfların kalabalık olmasının müdür yetkili öğretmenlerin %17,65’i tarafından yüksek düzeyde stres yaratıcı görülmesi, bu okullarda görev yapan öğretmenlerin, yurdun bir çok yerinde 80-90 kişilik sınıflarda öğretmenlik yapıldığı gerçeğini dikkate almadıkları olarak düşünülebilir.

Tablo 22. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	KADIN		ERKEK		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 10	1,91	1,22	2,03	1,10	2,01	1,11	0,33	83	P > .05
SORU 11	1,73	0,90	1,95	1,17	1,92	1,14	0,59	83	P > .05
SORU 12	2,09	1,22	1,82	0,91	1,86	0,95	0,86	83	P > .05
SORU 13	1,91	1,04	2,12	0,99	2,09	1,00	0,66	83	P > .05
SORU 14	1,73	1,19	1,91	1,24	1,88	1,23	0,45	83	P > .05
SORU 15	3,36	1,63	2,65	1,38	2,74	1,42	1,57	83	P > .05
SORU 16	2,00	1,10	2,38	1,28	2,33	1,26	0,93	83	P > .05
SORU 17	1,73	0,90	1,84	0,89	1,82	0,89	0,38	83	P > .05
SORU 18	2,36	1,21	2,12	1,01	2,15	1,03	0,73	83	P > .05
TOPLAM	2,09	1,16	2,09	1,11	2,09	1,11			

t Tablo = 1,99

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin cinsiyete göre dağılımı ve t testi sonuçları Tablo 22’de verilmiştir.

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili müdür yetkili öğretmenlerin görüşlerinde, hem kadın, hem de erkeklerde aritmetik ortalama $X=2,09$ bulunmuştur. Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynaklarında müdür yetkili öğretmenlerin, cinsiyetleri bakımından aralarında

istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. 15. stres kaynağında aritmetik ortalama $X=2,74$ ile **orta** düzeyde stres yaratıcı görülürken, diğer stres kaynakları az düzeyde stres yaratıcı görülmüştür. Sınıfların kalabalık olması (15. soru) ile ilgili müdür yetkili kadın öğretmenlerin görüşlerinde aritmetik ortalama $X=3,36$ olarak, erkek öğretmenlerin ise $X=2,65$ olarak yansımıştır. Sınıfların kalabalık olmasının, kadın öğretmenlerde daha çok stres yaratıcı olduğu söylenebilir.

Tablo 23. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	22-26 Yaş		27-30 Yaş		30 Yaş Üzeri		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 10	1,91	0,80	2,14	1,27	2,08	1,61	2,01	1,11
SORU 11	1,95	1,08	1,86	1,15	1,92	1,38	1,92	1,14
SORU 12	2,05	0,91	1,79	1,10	1,38	0,51	1,86	0,95
SORU 13	2,23	0,86	1,96	1,14	1,92	1,12	2,09	1,00
SORU 14	1,82	1,08	2,04	1,40	1,77	1,36	1,88	1,23
SORU 15	2,59	1,23	2,89	1,55	2,92	1,80	2,74	1,42
SORU 16	2,23	1,10	2,43	1,29	2,46	1,71	2,33	1,26
SORU 17	2,00	0,86	1,64	0,91	1,62	0,87	1,82	0,89
SORU 18	2,32	0,86	2,00	1,25	1,92	1,04	2,15	1,03
TOPLAM	2,12	1,00	2,08	1,27	2,00	1,35	2,09	1,15

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin yaşa göre dağılımı Tablo 23'te verilmiştir.

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerden 30 yaş üzeri öğretmenlerin yanıtlarının aritmetik ortalaması $X=2,00$, 27-30 yaş arası olanlarda 2,08 ve 22-26 yaş arasında olanlarda 2,12 bulunmuştur.

Yaş büyüdükçe, öğretmenlerin birleştirilmiş sınıf öğretimi boyutunda daha az stres yaşadıkları söylenebilir. Üniversiteden yeni mezun aday öğretmenlere

nazaran, aynı bölgede 3 yıldan fazla görev yapan öğretmenler birleştirilmiş sınıf öğretimini daha iyi kavramış ve alışmış olduklarından, bu boyuttaki stres düzeyleri de düşük çıkmaktadır denilebilir.

Tablo 24. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaş Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	12,10	2	6,05	0,16
GRUPLAR İÇİ	3.200,89	82	39,04	
TOPLAM	3.212,99	84		

F Değeri : 0,16 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, birleştirilmiş sınıf öğretimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları Tablo 24'te verilmiştir. Yapılan analizde, yaş değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=0,16 < 3,07$).

Tablo 25. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	1 Yıldan Az		1-3 Yıl Arası		3 Yıldan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 10	2,14	0,97	1,71	0,89	2,32	1,46	2,01	1,11
SORU 11	2,04	1,32	1,91	0,98	1,77	1,15	1,92	1,14
SORU 12	2,25	1,08	1,74	0,89	1,55	0,74	1,86	0,95
SORU 13	2,46	1,00	2,03	0,92	1,73	0,98	2,09	1,00
SORU 14	2,29	1,44	1,54	0,95	1,91	1,23	1,88	1,23
SORU 15	2,57	1,23	2,86	1,42	2,77	1,69	2,74	1,42
SORU 16	2,50	1,20	2,29	1,15	2,18	1,50	2,33	1,26
SORU 17	1,89	0,74	1,86	0,91	1,68	1,04	1,82	0,89
SORU 18	2,50	0,92	1,97	0,95	2,00	1,20	2,15	1,03
TOPLAM	2,29	1,12	1,99	1,02	1,99	1,28	2,09	1,15

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin hizmet sürelerine göre dağılımı Tablo 25'te verilmiştir.

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerden 1 yıldan az hizmet süresi olan öğretmenlerde aritmetik ortalama $X=2,29$ ile diğer yaş gruplarından daha yüksek bulunmuştur. Bir yıldan az hizmet süresi olan öğretmenlerin okul yönetimine ilişkin stres kaynaklarına tüm boyut bazında daha duyarlı oldukları söylenebilir. Sınıfların kalabalık olmasına ilişkin stres kaynağının (15. soru) aritmetik ortalaması $X=2,74$, ile diğer stres kaynaklarından daha yüksek düzeyde stres yaratıcı olduğu söylenebilir.

Tablo 26. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	140,00	2	70,00	1,87
GRUPLAR İÇİ	3.072,99	82	37,48	
TOPLAM	3.212,99	84		

F Değeri : 1,87 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, birleştirilmiş sınıf öğretimi ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, hizmet sürelerine göre varyans analizi sonuçları Tablo 26'da verilmiştir. Yapılan analizde, birleştirilmiş sınıf öğretimi değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=1,87 < 3,07$).

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin mezun olduğu okula göre dağılımı Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	E.Enstitüsü E.Yüksek Ok.		E.Fakültesi Sınıf Öğrt.liği		E.Fakültesi Diğer Bölüm		Diğer Fakülteler		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 10	2,00	0,71	1,94	1,12	1,55	0,93	2,21	1,17	2,01	1,11
SORU 11	1,20	0,45	1,81	0,98	1,45	0,52	2,24	1,34	1,92	1,14
SORU 12	1,60	0,55	1,74	0,86	1,64	0,92	2,05	1,06	1,86	0,95
SORU 13	1,60	0,55	1,97	0,98	2,00	0,77	2,29	1,09	2,09	1,00
SORU 14	1,60	0,55	1,45	0,89	1,55	0,93	2,37	1,44	1,88	1,23
SORU 15	2,00	0,71	2,84	1,55	2,45	1,21	2,84	1,44	2,74	1,42
SORU 16	2,00	1,22	2,03	1,22	2,55	1,04	2,55	1,33	2,33	1,26
SORU 17	2,20	1,30	1,61	0,67	1,82	0,98	1,95	0,96	1,82	0,89
SORU 18	1,80	0,84	1,81	0,79	2,45	1,04	2,39	1,15	2,15	1,03
TOPLAM	1,78	0,79	1,91	1,09	1,94	1,00	2,32	1,24	2,09	1,15

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutunda eğitim fakültesi dışındakilerden mezun olan müdür yetkili öğretmenlerin stres düzeyi daha fazladır. Eğitim bölümleri dışındaki diğer Fakültelerden mezun olan öğretmenlerin birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynaklarına genelde daha duyarlı oldukları söylenebilir. Öğretmenlik eğitimi almadıkları halde bu göreve atanan Diğer Fakülte mezunlarının genel olarak öğretim ve özellikle birleştirilmiş sınıf öğretimi konusunda daha yüksek düzeyde stres yaşamaları olağan sayılabilir.

Tablo 28. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	305,84	3	101,95	2,84
GRUPLAR İÇİ	2.907,14	81	35,89	
TOPLAM	3.212,99	84		

F Değeri : 2,84 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : P < .05

Müdür yetkili öğretmenlerin, birleştirilmiş sınıf öğretimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, mezun olduğu okula göre varyans analizi sonuçları Tablo 28’de verilmiştir. Yapılan analizde, yaş değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=2,84 < 3,07$).

Tablo 29. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	20'den Az		20-40 Arası		40'tan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 10	2,05	1,13	2,08	1,13	1,33	0,52	2,01	1,11
SORU 11	2,13	1,24	1,77	1,06	1,50	0,55	1,92	1,14
SORU 12	1,88	1,14	1,87	0,77	1,67	0,82	1,86	0,95
SORU 13	2,30	1,11	1,95	0,86	1,67	0,82	2,09	1,00
SORU 14	1,80	1,20	2,03	1,31	1,50	0,84	1,88	1,23
SORU 15	2,90	1,39	2,64	1,48	2,33	1,37	2,74	1,42
SORU 16	2,40	1,28	2,21	1,24	2,67	1,37	2,33	1,26
SORU 17	1,85	0,89	1,72	0,83	2,33	1,21	1,82	0,89
SORU 18	2,23	1,03	2,10	1,05	2,00	1,10	2,15	1,03
TOPLAM	2,17	1,20	2,04	1,12	1,89	1,02	2,09	1,15

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin okutulan sınıftaki öğrenci sayısına göre dağılımı Tablo 29’da verilmiştir.

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutunda öğrenci sayısı 20'den az olan müdür yetkili öğretmenlerin ($X=2,17$) diğer gruplardan daha stresli olduğu saptanmıştır. "Sınıfların kalabalık olması" (15. soru) konusunda 20'den az öğrencisi olan öğretmenlerde aritmetik ortalamanın $X=2,90$ çıkması dikkat çekici bulunmuştur. 20'den az öğrencisi olan birleştirilmiş sınıflarda bulunan 1'den 5'e kadarki tüm sınıflarda okuyan öğrencilerin sayılarında bir dengesizlik olduğunda (örneğin 5. sınıfta 1 öğrenci, 4. sınıfta 2 öğrenci, 3. sınıfta 2 öğrenci, 2. sınıfta 4 öğrenci ve 1.sınıfta 10 öğrenci bulunuyorsa) öğretmenin her öğrenciye ayıracağı zaman eşit olmayacak ve eşit davranmak istediğinde de müfredat programını uygulayamayacaktır.

Tablo 30. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	48,04	2	24,02	0,62
GRUPLAR İÇİ	3.164,95	82	38,60	
TOPLAM	3.212,99	84		

F Değeri : 0,62 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, birleştirilmiş sınıf öğretimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, öğrenci sayısına göre varyans analizi sonuçları Tablo 30 'da verilmiştir. Yapılan analizde, öğrenci sayısı değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=0,62 < 3,07$).

Birleştirilmiş sınıf öğretimi ile ilgili stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunma durumuna göre aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	BULUNAN		BULUNMAYAN		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 10	2,00	1,10	2,02	1,13	2,01	1,11	0,08	83	P > .05
SORU 11	1,83	1,23	1,98	1,07	1,92	1,14	0,58	83	P > .05
SORU 12	1,81	0,92	1,90	0,98	1,86	0,95	0,44	83	P > .05
SORU 13	2,17	1,03	2,04	0,98	2,09	1,00	0,57	83	P > .05
SORU 14	1,61	0,99	2,08	1,35	1,88	1,23	1,77	83	P > .05
SORU 15	2,81	1,37	2,69	1,47	2,74	1,42	0,36	83	P > .05
SORU 16	2,14	1,20	2,47	1,29	2,33	1,26	1,20	83	P > .05
SORU 17	1,78	0,76	1,86	0,98	1,82	0,89	0,40	83	P > .05
SORU 18	1,97	1,00	2,29	1,04	2,15	1,03	1,40	83	P > .05
TOPLAM	2,01	1,07	2,15	1,14	2,09	1,11			

t Tablo = 1,99

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili aritmetik ortalamalar, müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunan (X=2,01) bulunmayanlara (X=2,15) oranla daha stresli olduklarını göstermektedir. olduğu belirlenmiştir. Yalnızca 15. stres kaynağı olan “sınıfların kalabalık olması”, orta düzeyde stres yaratıcı olarak, diğer stres kaynakları ise az düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıfa göre aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 32’de verilmiştir.

Birleştirilmiş sınıf öğretimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili aritmetik ortalamaları, müdür yetkili öğretmenlerin birleştirilmiş 5 sınıfı okutan (X=2,06) diğer sınıfları okutanlara (X=2,24) oranla daha stresli olduklarını göstermektedir. Yalnızca 15. stres kaynağı olan “sınıfların kalabalık olması” durumu iki grup için de orta düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür. 16. stres kaynağı olan “dersliklerde

ısıtma, aydınlatma ve temizliğin yetersizliği durumunda" ise yalnızca birleştirilmiş 5 sınıf dışında diğer sınıfları okutanlar için orta düzeyde stres yaratıcıdır. 17. stres kaynağı olan "eğitim araç-gereçlerinin yetersizliği"nin ise **hiç** stres yaratıcı olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 32. Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	5 SINIFLI		DİĞER		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 10	1,97	1,03	2,19	1,42	2,01	1,11	0,70	83	P > .05
SORU 11	1,88	1,09	2,06	1,34	1,92	1,14	0,56	83	P > .05
SORU 12	1,84	0,95	1,94	1,00	1,86	0,95	0,36	83	P > .05
SORU 13	2,12	0,99	2,00	1,03	2,09	1,00	0,42	83	P > .05
SORU 14	1,80	1,16	2,25	1,48	1,88	1,23	1,33	83	P > .05
SORU 15	2,67	1,38	3,06	1,61	2,74	1,42	1,00	83	P > .05
SORU 16	2,22	1,20	2,81	1,42	2,33	1,26	1,73	83	P > .05
SORU 17	1,90	0,94	1,50	0,52	1,82	0,89	1,63	83	P > .05
SORU 18	2,12	1,01	2,31	1,14	2,15	1,03	0,69	83	P > .05
TOPLAM	2,06	1,08	2,24	1,22	2,09	1,11			

t Tablo = 1,99

Birleştirilmiş sınıf öğretimi boyutuna ilişkin stres kaynaklarının, ele alınan "cinsiyet, yaş hizmet süresin, mezun olduğu okul, öğrenci sayısının, köy ortamında daha önce bulunma durumu, okuttuğu birleştirilmiş sınıf" değişkenleriyle ilgili müdür yetkili öğretmenlerin görüşlerini gösteren bulgular ve açıklamaları yukarıda verilmiştir.

"Sınıfların kalabalık olması (15. soru)", müdür yetkili öğretmenlerce genelde "orta" düzeyde ($X=2,74$) , bu boyuttaki diğer stres kaynakları ise az düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür. Birleştirilmiş sınıf öğretimi boyutuna ilişkin stres kaynakları ile "yaş, hizmet süresi, mezun olduğu okul, öğrenci sayısı" değişkenleri

arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir.

“Sınıfların birleştirilmesiyle oluşan gruplarda farklı bilgi, yaş ve deneyim düzeyindeki öğrencilerin bir arada bulunması (12. soru)” müdür yetkili öğretmenlerin sınıfları yönetmesinde ve disiplini sağlamada büyük problem oluşturmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin köy yaşamı, ilgisiz veli, ders araç-gereçlerinin yetersizliği ve birleştirilmiş sınıf gibi nedenlerden dolayı bir alt sınıftan iyi yetişmeden gelmelerinin müdür yetkili öğretmeni strese sokacağı düşünülebilir.

Birleştirilmiş sınıflarda öğretimin planlanması, uygulanması, ölçme ve değerlendirme ve sınıfın yönetimi bağımsız sınıflara göre daha karmaşık ve güçtür (Köksal,2002:2). Birleştirilmiş sınıflarda her sınıfın ayrı ayrı ünitelendirilmiş yıllık planın ve günlük planının yapılması müdür yetkili öğretmenin dinlenme zamanının büyük bir kısmını almaktadır. Ayrıca bu planlarda öğrencilerin öğretmensiz saatlerde kendi kendilerine çalışma uygulamalarını nasıl planlanacağı ve nasıl değerlendirileceği konularına da değinilmesi gerekmektedir. Bu çalışmaların müdür yetkili öğretmenin derse hazırlık için harcadığı zaman ve enerjinin artmasına ve stres içine girmesine neden olabilir.

Köy okullarındaki müfredatın içeriği ile bağımsız sınıflardaki aynıdır. Genellikle tek öğretmenin görev aldığı, eğitim araç-gereçlerinin yetersiz olduğu, öğrencilerin bir alt sınıftan iyi yetişmeden geldiği bir köy okulunda bağımsız sınıfın müfredatının uygulanması beklenemez. Ama denetmenlerin, müdür yetkili öğretmenlerden bunu beklemeleri onun stresli olmasına yol açabilir. Ayrıca bu okullardaki ders kitaplarının öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerine yardım edecek nitelikte hazırlanmamasının da müdür yetkili öğretmenin stresini arttıracakları sürülebilir.

İl merkezlerindeki okullarda yapılan araştırmalarda da sınıfların kalabalık olması Aslan (1995:131) ve Zoraloğlu'nun (1998:145); eğitim araç-gereçlerinin

yetersizliği Aslan (1995:131), Ataklı (1999:62), Pehlivan (1995:93) ve Zoraloğlu'nun araştırmalarında (1998:145) stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Sonuç olarak, müdür yetkili öğretmenler “Birleştirilmiş Sınıf Öğretimi” boyutuna ilişkin stres kaynaklarını, genel olarak “az” düzeyde ($X=2,08$) stres yaratıcı bulmuşlardır.

Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Bulgular ve Yorum

Bu boyutta stres kaynağı olarak belirlenen durumların, müdür yetkili öğretmenler tarafından ne düzeyde stres yaratıcı olarak görüldüğünü saptamak üzere, anketteki 19-28. sorulara verilen yanıtların sayı, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuş; bu verilere dayalı analizlerin ortaya koyduğu sonuçlar Tablo 33’de gösterilmiştir.

“Sosyal faaliyetlerin olmaması (19. soru)”, müdür yetkili öğretmenlerin %1,18’i tarafından “pekçok” , %4,71’i tarafından “çok” , %8,24’ü tarafından “orta”, %27,06’sı tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Bu boyuttaki sorulara ankete katılanların büyük kısmı tarafından (%58,82’) stres yaratıcı olarak algılanmamaktadır. Bu boyutun genel olarak hiç stres yaratıcı olmadığı ($X=1,62$ ’si) görülmektedir.

“Yalnızlık (20. soru)”, müdür yetkili öğretmenlerin %7,06’sı tarafından “pekçok” , %9,41’i tarafından “çok”, %12,94’ü tarafından “orta”, %30,59’u tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin yalnızca %40,00’i bu durumun stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde “az” düzeyde ($X=2,13$ ’ü) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

Tablo 33. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

STRES KAYNAĞI (SORU)	HIÇ 1		AZ 2		ORTA 3		ÇOK 4		PEKÇOK 5		TOPLAM		X	SS
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
19	50	58,82	23	27,06	7	8,24	4	4,71	1	1,18	85	100	1,62	0,91
20	34	40,00	26	30,59	11	12,94	8	9,41	6	7,06	85	100	2,13	1,24
21	21	24,71	14	16,47	20	23,53	14	16,47	16	18,82	85	100	2,88	1,44
22	26	30,59	16	18,82	17	20,00	9	10,59	17	20,00	85	100	2,71	1,50
23	40	47,06	24	28,24	14	16,47	5	5,88	2	2,35	85	100	1,88	1,04
24	46	54,12	21	24,71	11	12,94	5	5,88	2	2,35	85	100	1,78	1,04
25	38	44,71	19	22,35	16	18,82	9	10,59	3	3,53	85	100	2,06	1,18
26	37	43,53	18	21,18	19	22,35	9	10,59	2	2,35	85	100	2,07	1,14
27	31	36,47	17	20,00	19	22,35	11	12,94	7	8,24	85	100	2,36	1,32
28	21	24,71	7	8,24	19	22,35	18	21,18	20	23,53	85	100	3,11	1,50

"Köyün gelenek ve göreneklerine uyum sağlayabilmenin güçlüğü (21. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin %18,82'si tarafından "pekçok" , %16,47'si tarafından "çok" , %23,53'ü tarafından "orta" , %16,47'si tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin yalnızca %24,71'i bu durumun stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde "orta" düzeyde ($X=2,88$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Köy gelenek ve göreneklerinin bekar yaşamaya elverişli olmaması (22. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin %20,00'si tarafından "pekçok" , %10,59'u tarafından "çok" , %20,00'ı tarafından "orta" , %18,82'si tarafından ise "az" düzeyde

stres yaratıcı olarak görülmektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin yalnızca %30,59'u bu durumun stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde ($X=2,71$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Günlük ihtiyaçları karşılayacak birimlerin (lokanta, manav, fırın vb) olmaması (23. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin %2,35'i tarafından "pekçok" , %5,88'i tarafından "çok" , %16,47'i tarafından "orta" , %28,24'ü tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin yarıya yakını (**%47,06'sı**) bu durumun stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde "az" düzeyde ($X=1,88$ 'i) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"İletişim araçlarından(gazete, dergi vb) zamanında yararlanamama (24. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin %2,35'i tarafından "pekçok" , %5,88'i tarafından "çok" , %12,94'ü tarafından "orta", %24,71'i tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin yarıdan çoğu (**%54,12'si**) bu durumun stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durumun genelde stres yaratıcı olmadığı ($X=1,78$) görülmektedir.

"Köyde ulaşım araçlarının eksikliği (25. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin %3,53'ü tarafından "pekçok" , %10,59'u tarafından "çok" , %18,82'si tarafından "orta", %22,35'i tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin yarıya yakını **%44,71'si** bu durumun stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde "az" düzeyde (**$X=2,06$ 'sı**) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Köy yolunun (özellikle kışın) kapalı olması (26. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin %2,35'i tarafından "pekçok" , %10,59'u tarafından "çok" , %22,35'i tarafından "orta", %21,18'i tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin en büyük kısmı (**%43,53'ü**) bu durumun stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde "az" düzeyde ($X=2,07$)

stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Mesleki konularda görüşülebilecek ve yardım alınabilecek kişi ve kurumların olmaması (27. soru)”, %8,24’ü tarafından “pekçok”, %12,94’ü tarafından “çok”, %22,35’i tarafından “orta”, %20,00’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin yalnızca %36,47’si bu durumun stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde “az” düzeyde ($X=2,36$ ’sı) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Çevredeki nüfuzlu kişilerin eğitim-öğretim işlerine karışmaları (28. soru)”, %23,53’ü tarafından “pekçok”, %21,18’i tarafından “çok”, %22,35’i tarafından “orta”, %8,24’ü tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin yalnızca %24,71’i bu durumun stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde “orta” düzeyde ($X=3,11$ ’i) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

Tablo 34. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	KADIN		ERKEK		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 19	1,45	0,82	1,65	0,93	1,62	0,91	0,66	83	P > .05
SORU 20	2,45	1,63	2,08	1,18	2,13	1,24	0,93	83	P > .05
SORU 21	2,18	1,40	2,99	1,43	2,88	1,44	1,75	83	P > .05
SORU 22	1,91	1,22	2,82	1,51	2,71	1,50	1,91	83	P > .05
SORU 23	1,73	0,90	1,91	1,06	1,88	1,04	0,53	83	P > .05
SORU 24	1,73	1,27	1,78	1,01	1,78	1,04	0,17	83	P > .05
SORU 25	1,82	1,33	2,09	1,16	2,06	1,18	0,72	83	P > .05
SORU 26	2,27	1,42	2,04	1,10	2,07	1,14	0,63	83	P > .05
SORU 27	2,09	1,22	2,41	1,33	2,36	1,32	0,74	83	P > .05
SORU 28	3,09	1,87	3,11	1,45	3,11	1,50	0,04	83	P > .05
TOPLAM	2,07	1,31	2,29	1,22	2,26	1,23			

t Tablo = 1,99

Köy yaşamına ilişkin stres kaynaklarına, müdür yetkili öğretmenlerin cinsiyet faktörü bakımından yanıtlarını aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 34'te verilmiştir.

Köy yaşamından kaynaklanan stres düzeyi müdür yetkili kadın öğretmenlerde $X=2,07$, erkeklerde ise $X=2,29$ bulunmuştur. 21. ve 22. stres kaynaklarının ,erkek öğretmenlere oranla kadın öğretmenlerde daha fazla strese yol açtığı görülmektedir.

Tablo 35. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	22-26 Yaş		27-30 Yaş		30 Yaş Üzeri		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 19	1,80	0,95	1,61	0,96	1,08	0,28	1,62	0,91
SORU 20	2,25	1,26	2,11	1,20	1,77	1,30	2,13	1,24
SORU 21	2,75	1,38	2,96	1,55	3,15	1,46	2,88	1,44
SORU 22	2,73	1,42	2,61	1,59	2,85	1,68	2,71	1,50
SORU 23	2,09	0,96	1,64	1,10	1,69	1,11	1,88	1,04
SORU 24	2,00	1,12	1,64	0,99	1,31	0,63	1,78	1,04
SORU 25	2,07	1,00	1,89	1,34	2,38	1,39	2,06	1,18
SORU 26	2,20	1,13	1,82	1,16	2,15	1,14	2,07	1,14
SORU 27	2,34	1,14	2,57	1,55	2,00	1,35	2,36	1,32
SORU 28	2,80	1,44	3,46	1,48	3,38	1,61	3,11	1,50
TOPLAM	2,30	1,23	2,23	1,43	2,18	1,42	2,26	1,33

Köy yaşamına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin yaşa göre dağılımı Tablo 35'de verilmiştir.

Köy yaşamına ilişkin stres kaynakları boyutunda 22-26 yaş arası müdür yetkili öğretmenlerin ($X=2,30$) diğer yaş gruplarından daha stresli olduğu

saptanmıştır. Genç öğretmenlerin köy yaşamına ilişkin stres kaynaklarından daha fazla etkilendikleri söylenebilir.

“Köyün gelenek ve göreneklerine uyum sağlayabilmenin güçlüğü (21. soru)” , köy gelenek ve göreneklerinin bekar yaşamaya elverişli olmaması (22. soru)” ve “çevredeki nüfuzlu kişilerin eğitim-öğretim işlerine karışmaları (28. soru)” ile ilgili stres düzeyi orta iken, “sosyal faaliyetlerin olmaması (19. soru) ile ilgili stres algılanmamaktadır. Diğer sorularla ilgili aritmetik ortalamalar “az” düzeyde stres yapıcı olduğunu göstermektedir.

Tablo 36. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	194,67	2	97,33	0,35
GRUPLAR İÇİ	22.677,52	82	276,56	.
TOPLAM	22.872,19	84		

F Değeri : 0,35

Tablo Değeri : 3,07

Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, köy yaşamı boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları Tablo 36’da verilmiştir. Yapılan analizde, yaş değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=0,35 < 3,07$).

Köy yaşamına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin hizmet sürelerine göre dağılımı Tablo 37’de verilmiştir.

Köy yaşamı boyutuna ilişkin stresörlerin müdür yetkili öğretmenlerde “az” düzeyinde ($X=2,26$) stres yapıcı olduğu görülmektedir. Hizmet süresi arttıkça öğretmenlerin köy yaşamına ilişkin stres düzeyinin azaldığı söylenebilir.

Tablo 37. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	1 Yıldan Az		1-3 Yıl Arası		3 Yıldan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 19	2,14	1,11	1,43	0,65	1,27	0,70	1,62	0,91
SORU 20	2,39	1,26	2,06	1,26	1,91	1,19	2,13	1,24
SORU 21	3,00	1,39	2,71	1,43	3,00	1,57	2,88	1,44
SORU 22	2,86	1,38	2,66	1,55	2,59	1,62	2,71	1,50
SORU 23	2,18	0,90	1,83	1,10	1,59	1,05	1,88	1,04
SORU 24	2,18	1,12	1,71	1,02	1,36	0,79	1,78	1,04
SORU 25	2,14	1,04	2,03	1,12	2,00	1,45	2,06	1,18
SORU 26	1,96	1,00	2,23	1,19	1,95	1,25	2,07	1,14
SORU 27	2,50	1,35	2,31	1,21	2,27	1,49	2,36	1,32
SORU 28	3,00	1,44	3,14	1,40	3,18	1,76	3,11	1,50
TOPLAM	2,71	1,25	2,46	1,30	2,35	1,44	2,26	1,33

Bu boyutta ele alınan “köyün gelenek ve göreneklerine uyum sağlayabilmenin güçlüğü (21. soru)”, köy gelenek ve göreneklerinin bekar yaşamaya elverişli olmaması (22. soru)” ve “çevredeki nüfuzlu kişilerin eğitim-öğretim işlerine karışmaları (28. soru)” ile ilgili stres “orta” düzeydedir. “Sosyal faaliyetlerin olmaması (19. soru) ile ilgili stres algılanmazken diğer sorularla ilgili aritmetik ortalamalar “az” düzeyde stres algılanmaktadır.

Tablo 38. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	1.502,20	2	751,10	2,88
GRUPLAR İÇİ	21.369,99	82	260,61	
TOPLAM	22.872,19	84		

F Değeri : 2,88 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : P > .05

Müdür yetkili öğretmenlerin, köy yaşamı boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, hizmet sürelerine göre varyans analizi sonuçları Tablo 38’de verilmiştir. Yapılan analizde, hizmet süresi değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=2,88 < 3,07$).

Tablo 39. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	E.Enstitüsü E.Yüksek Ok.		E.Fakültesi Sınıf Öğrt.liği		E.Fakültesi Diğer Bölüm		Diğer Fakülteler		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 19	1,60	0,55	1,55	0,96	2,09	1,22	1,55	0,80	1,62	0,91
SORU 20	1,80	0,84	2,13	1,18	2,27	1,27	2,13	1,36	2,13	1,24
SORU 21	3,20	1,10	2,61	1,48	3,09	1,45	3,00	1,47	2,88	1,44
SORU 22	2,60	1,82	2,55	1,59	2,91	1,45	2,79	1,45	2,71	1,50
SORU 23	2,00	1,41	1,65	0,95	2,00	1,10	2,03	1,05	1,88	1,04
SORU 24	1,40	0,89	1,55	0,81	1,73	1,19	2,03	1,15	1,78	1,04
SORU 25	1,80	1,79	2,06	1,24	1,91	0,94	2,13	1,14	2,06	1,18
SORU 26	1,60	0,89	2,16	1,16	1,45	0,82	2,24	1,20	2,07	1,14
SORU 27	3,40	1,82	2,35	1,25	1,73	0,90	2,42	1,35	2,36	1,32
SORU 28	3,00	1,22	3,10	1,64	3,09	1,38	3,13	1,49	3,11	1,50
TOPLAM	2,24	1,38	2,17	1,32	2,23	1,38	2,34	1,33	2,26	1,33

Köy yaşamına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin mezun olduğu okula göre dağılımı Tablo 39’da verilmiştir.

Bu boyutta ele alınan 21., 22. ve 28. sorularda stres düzeyi “orta”, diğer sorularda “az” düzeyde iken 19. soruda algılanan bir stres düzeyi

bulunmamaktadır. aritmetik ortalamalar orta düzeyde çıkmış, 19. soruda aritmetik ortalamalar hiç düzeyinde ve diğer sorularla ilgili aritmetik ortalamalar az düzeyde stres yaratıcı olarak bulunmuştur.

Tablo 40. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	1.410,73	3	470,24	1,77
GRUPLAR İÇİ	21.461,46	81	264,96	
TOPLAM	22.872,19	84		

F Değeri : 1,77 Tablo Değeri : 2,68 Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, köy yaşamı boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, mezun olduğu okula göre varyans analizi sonuçları Tablo 40'da verilmiştir. Yapılan analizde, mezun olduğu okul değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=1,77 < 3,07$).

Tablo 41. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	20'den Az		20-40 Arası		40'tan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 19	1,75	1,03	1,41	0,72	2,17	0,98	1,62	0,91
SORU 20	2,00	1,20	2,15	1,18	2,83	1,83	2,13	1,24
SORU 21	2,98	1,56	2,72	1,30	3,33	1,63	2,88	1,44
SORU 22	2,78	1,59	2,54	1,41	3,33	1,51	2,71	1,50
SORU 23	1,83	1,06	1,90	0,94	2,17	1,60	1,88	1,04
SORU 24	1,80	0,94	1,69	1,06	2,17	1,60	1,78	1,04
SORU 25	1,90	1,01	2,18	1,30	2,33	1,51	2,06	1,18
SORU 26	1,90	1,03	2,21	1,20	2,33	1,51	2,07	1,14
SORU 27	2,40	1,43	2,36	1,25	2,17	1,17	2,36	1,32
SORU 28	3,05	1,58	3,21	1,47	2,83	1,17	3,11	1,50
TOPLAM	2,24	1,35	2,24	1,30	2,57	1,43	2,26	1,33

Köy yaşamına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin okutulan sınıftaki öğrenci sayısına göre dağılımı Tablo 41’de verilmiştir.

Bu boyutta ele alınan 21., 22. ve 28. sorularda stres düzeyi “orta” diğer sorularda “az” düzeyde iken, 19. soruda algılanan bir stres düzeyi bulunmamaktadır. yaratıcı olarak bulunmuştur.

Tablo 42. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	187,79	2	93,89	0,34
GRUPLAR İÇİ	22.684,40	82	276,64	
TOPLAM	22.872,19	84		

F Değeri : 0,34 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, köy yaşamı boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, öğrenci sayısına göre varyans analizi sonuçları Tablo 42’de verilmiştir. Yapılan analizde, öğrenci sayısı değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=0,34 < 3,07$).

Köy yaşamı ile ilgili stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunma durumuna göre aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 43’te verilmiştir.

Köy yaşamı ile ilgili stres kaynaklarının müdür yetkili öğretmenlerde stres yaratma düzeyi, köy ortamında daha önce bulunanlarda $X=2,14$, bulunmayanlarda $X=2,34$ ’tür. 19. stres kaynağı hiç stres yaratıcı olarak görülmemiştir. 21.-22. ve 28. stres kaynakları “orta” düzeyde, diğer stres kaynakları ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür. 28. stres kaynağında, müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunma değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir

fark bulunmuştur ($t=2,07>.05$).

Tablo 43. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	BULUNAN		BULUNMAYAN		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 19	1,53	0,88	1,69	0,94	1,62	0,91	0,83	83	P > .05
SORU 20	1,97	1,13	2,24	1,32	2,13	1,24	1,00	83	P > .05
SORU 21	2,81	1,51	2,94	1,41	2,88	1,44	0,42	83	P > .05
SORU 22	2,81	1,67	2,63	1,38	2,71	1,50	0,52	83	P > .05
SORU 23	1,83	1,08	1,92	1,02	1,88	1,04	0,37	83	P > .05
SORU 24	1,75	1,08	1,80	1,02	1,78	1,04	0,20	83	P > .05
SORU 25	1,92	1,18	2,16	1,18	2,06	1,18	0,95	83	P > .05
SORU 26	2,03	1,06	2,10	1,21	2,07	1,14	0,29	83	P > .05
SORU 27	2,08	1,18	2,57	1,38	2,36	1,32	1,71	83	P > .05
SORU 28	2,72	1,41	3,39	1,51	3,11	1,50	2,07	83	P < .05*
TOPLAM	2,14	1,22	2,34	1,24	2,26	1,23			

t Tablo = 1,99

Tablo 44. Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	5 SINIFLI		DİĞER		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 19	1,64	0,91	1,56	0,96	1,62	0,91	0,30	83	P > .05
SORU 20	2,12	1,24	2,19	1,28	2,13	1,24	0,21	83	P > .05
SORU 21	2,93	1,45	2,69	1,45	2,88	1,44	0,60	83	P > .05
SORU 22	2,75	1,51	2,50	1,51	2,71	1,50	0,30	83	P > .05
SORU 23	1,90	1,05	1,81	1,05	1,88	1,04	0,38	83	P > .05
SORU 24	1,80	1,04	1,69	1,08	1,78	1,04	2,97	83	P < .05*
SORU 25	1,88	1,06	2,81	1,38	2,06	1,18	0,94	83	P > .05
SORU 26	2,01	1,13	2,31	1,20	2,07	1,14	0,03	83	P > .05
SORU 27	2,36	1,33	2,38	1,31	2,36	1,32	0,98	83	P > .05
SORU 28	3,03	1,54	3,44	1,26	3,11	1,50	0,98	83	P > .05
TOPLAM	2,24	1,23	2,34	1,25	2,26	1,23			

t Tablo = 1,99

Köy yaşamı ilişkin stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıfa göre yanıtlarının aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 44'te verilmiştir.

Köy yaşamı ile ilgili stres kaynaklarının müdür yetkili öğretmenlerde stres yaratma düzeyi birleştirilmiş 5 sınıfı okutanlarda $X=2,24$, diğer sınıfları okutanlarda ise $X=2,34$ 'tür. 19. stres kaynağı hiç stres yaratıcı olarak görülmemiştir. 21.-22. ve 28. stres kaynakları "orta" düzeyde diğer stres kaynakları ise "az" düzeyinde stres yaratıcı olarak görülmüştür. 24. stres kaynağında, müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıf değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t=2,97>.05$).

Köy yaşamı boyutuna ilişkin stres kaynaklarının, ele alınan "cinsiyet, yaş hizmet süresi, mezun olduğu okul, öğrenci sayısı, köy ortamında daha önce bulunma durumu, okuttuğu birleştirilmiş sınıf" değişkenleriyle ilgili müdür yetkili öğretmenlerin görüşlerini gösteren bulgular ve açıklamaları yukarıda verilmiştir.

Bu boyutta ele alınan tüm değişkenler için de, 19. ve 24. stres kaynağı hiç stres yaratıcı olarak görülmemiştir. 21.-22. ve 28. stres kaynakları "orta" düzeyde, diğer stres kaynakları ise "az" düzeyinde stres yaratıcı olarak görülmüştür. Değişkenler arası yapılan analizlerde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Bu boyutta dikkati çeken bir bulgu müdür yetkili öğretmenlerin hizmet süreleri ile yaşadıkları stres düzeyleri arasında ters bir orantının bulunmasıdır. Köy ortamında uzun süre çalışan öğretmenlerin diğerlerine kıyasla daha az stresli olması "bürokratik sosyalleşme süreci ile açıklanabilir. Aradan geçen zaman köy okullarına ve köy ortamına alışma ve uyum sağlamayı kolaylaştırmakta, dolayısıyla stres düzeyini azaltmaktadır.

Köye yönelik öğretmen yetiştirme çalışması Köy Enstitülerinin kapatılması ile son bulmuştur. Bugün bu nedenden dolayı köye gönderilen öğretmen özellikle köyün coğrafi, kültürel, sosyal yapısına ve köy okuluna uyum problemi yaşamaktadır. Değişime uyum sağlamaya çalışan müdür yetkili öğretmenin stres yaşaması doğal görünmektedir.

Genel gözlemlerimize dayanarak diyebiliriz ki köylerimizin büyük kısmında sosyal faaliyetler sınırlı, zamanında basın-yayın eserlerine ulaşılması zor, kışın yollar kapalı ve günlük ihtiyaçları karşılanması yetersizdir. Müdür yetkili öğretmenlerin bu zorunlu ihtiyaçlarının yeterince karşılanamaması, onlarda doğal olarak strese yol açabilmektedir.

Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında çalışan müdür yetkili öğretmen genellikle idari ve diğer konularda danışabileceği, fikir alışverişinde bulunabileceği kimse bulamamaktadır. Müdür yetkili öğretmen okul yönetimi veya eğitim öğretim ile ilgili bir problem çıktığında imkanı varsa İl veya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne veya yakındaki ilköğretim okullarına ulaşmakta; ulaşamadığında ise yalnız başına problemi çözmeye çalışmaktadır. Karar alma sürecini tek başına gerçekleştirmek, müdür yetkili öğretmen için stres kaynağı olabilir. Ayrıca iletişim kuracağı kendi düzeyinde kişilerin köy ortamında bulunmaması da müdür yetkili öğretmeni yalnızlığa itebilmektedir.

Sonuç olarak, müdür yetkili öğretmenler “Köy Yaşamı” boyutuna ilişkin stres kaynaklarını, genel olarak az düzeyde ($X=2,26$) stres yaratıcı bulmuşlardır.

4. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Bulgular ve Yorum

Bu boyutta stres kaynağı olarak belirlenen durumların, müdür yetkili öğretmenler tarafından ne düzeyde stres yaratıcı olarak görüldüğünü saptamak üzere, anketteki 29-32. sorulara verilen yanıtların sayı, yüzde, aritmetik ortalama

ve standart sapma değerleri bulunmuş; bu verilere dayalı analizlerin ortaya koyduğu sonuçlar Tablo 45'te gösterilmiştir.

Tablo 45. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

STRES KAYNAĞI (SORU)	Hiç 1		Az 2		Orta 3		Çok 4		Pekçok 5		Toplam		X	SS
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
29	27	31,76	18	21,18	19	22,35	7	8,24	14	16,47	85	100	2,56	1,43
30	19	22,35	26	30,59	20	23,53	11	12,94	9	10,59	85	100	2,59	1,27
31	25	29,41	28	32,94	18	21,18	9	10,59	5	5,88	85	100	2,31	1,18
32	16	18,82	35	41,18	21	24,71	11	12,94	2	2,35	85	100	2,39	1,01

"Sürekli devamsızlık yapan öğrenciler (29. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin %16,47'si tarafından "pekçok", %8,24'ü tarafından "çok", %22,35'i tarafından "orta", %21,18'si tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. %31,76'sı ise bu davranışın hiç stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde (X=2,56'sı) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Farklı sınıflardan öğrencilerin bir araya gelmesiyle oluşan kavga gürültü ortamı (30. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin %10,59'u tarafından "pekçok", %12,94'ü tarafından "çok", %23,53'ü tarafından "orta", %30,59'u tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca (%22,35'i) bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde (X=2,59) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Öğrencilerin büyük kısmının, eğitim-öğretim yılı boyunca ders araç-gereçlerini sağlamadan okula gelmeleri (31. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin

%5,88'i tarafından "pekçok" , %10,59'u tarafından "çok" , %21,18'i tarafından "orta" , %32,94'ü tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca %29,41'i bu sorunun stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,31$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Öğrencilerin derse katılmalarının ve ilgilerinin az olması (32. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin %2,35'i tarafından "pekçok" , %12,94'ü tarafından "çok" , %24,71'i tarafından "orta" , %41,18'i tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca %18,82'si bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,39$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

Tablo 46. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	KADIN		ERKEK		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 29	3,27	1,85	2,46	1,35	2,56	1,43	1,78	83	P > .05
SORU 30	3,09	1,51	2,51	1,22	2,59	1,27	1,42	83	P > .05
SORU 31	2,27	1,62	2,31	1,11	2,31	1,18	0,10	83	P > .05
SORU 32	2,64	1,29	2,35	0,97	2,39	1,01	0,87	83	P > .05
TOPLAM	2,82	1,57	2,41	1,16	2,46	1,22			

Öğrencilerin tutum ve davranışları ile ilgili stres kaynaklarına ilişkin müdür yetkili öğretmenlerin cinsiyet faktörüne yanıtlarının aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 46'da verilmiştir.

Öğrencilerin tutum ve davranışlarından kaynaklanan stres düzeyi müdür yetkili kadın öğretmenlerde $X=2,82$, erkeklerde ise $X=2,41$ 'dir. Öğrencilerin tutum

ve davranışlarına ilişkin 29 ve 30. stres kaynaklarında, kadınların yanıtlarının erkeklerin yanıtlarının ortalamasından yüksek olduğu belirlenmiştir. 31 ve 32. stres kaynaklarında ise her iki grubun stresi “az” düzeydedir.

Tablo 47. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	22-26 Yaş		27-30 Yaş		30 Yaş Üzeri		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 29	2,57	1,37	2,79	1,50	2,08	1,50	2,56	1,43
SORU 30	2,64	1,16	2,79	1,37	2,00	1,29	2,59	1,27
SORU 31	2,34	1,10	2,39	1,37	2,00	1,00	2,31	1,18
SORU 32	2,50	1,00	2,25	1,08	2,31	0,95	2,39	1,01
TOPLAM	2,51	1,16	2,55	1,34	2,10	1,18	2,46	1,23

Öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin yaşa göre dağılımı Tablo 47’de verilmiştir. Öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutunda “sürekli devamsızlık yapan öğrenciler (29. soru)” ve “farklı sınıflardan öğrencilerin bir araya gelmesiyle oluşan kavga gürültü ortamı (30. soru)” müdür yetkili öğretmenlerde “orta” düzeyde stres yaratırken diğer soruların “az” düzeyinde stres yaratıcı olduğu belirlenmiştir.

“Öğrencilerin derse katılmalarının ve ilgilerinin az olması (32. soru)” ile ilgili stres düzeyi 22-26 yaş grubunda bulunan öğretmenlerce ($X=2,30$) diğer yaş grubundakilerden daha yüksek bulunmuştur. Genç öğretmenlerin, öğrencilerin derse katılmalarını sağlamada ve ilgilerini çekmede, diğer yaş grubundaki öğretmenlerden daha yüksek düzeyde stres yaşadıkları söylenebilir. Bu sonuç genç öğretmenlerin deneyim yetersizlikleri ile açıklanabilir.

Tablo 48. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaş Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	33,31	2	16,66	1,45
GRUPLAR İÇİ	939,70	82	11,46	
TOPLAM	973,01	84		

F Değeri : 1,45 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : P > .05

Müdür yetkili öğretmenlerin, öğrencilerin tutum ve davranışları boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları Tablo 48’de verilmiştir. Yapılan analizde, yaş değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=1,45 < 3,07$).

Tablo 49. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	1 Yıdan Az		1-3 Yıl Arası		3 Yıdan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 29	2,61	1,29	2,71	1,43	2,27	1,64	2,56	1,43
SORU 30	2,54	1,14	2,71	1,32	2,45	1,37	2,59	1,27
SORU 31	2,61	1,23	2,17	1,12	2,14	1,17	2,31	1,18
SORU 32	2,43	1,03	2,46	0,98	2,23	1,07	2,39	1,01
TOPLAM	2,54	1,16	2,51	1,23	2,27	1,31	2,46	1,23

Öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin hizmet sürelerine göre dağılımı Tablo 49’da verilmiştir.

Öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerin yaşadıkları genel stres düzeyi $X=2,46$ ’dır. Hizmet süresi arttıkça öğretmenlerin öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres

düzeylerinin azaldığı söylenebilir. Öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutunda “sürekli devamsızlık yapan öğrenciler (29. soru)” ve “farklı sınıflardan öğrencilerin bir araya gelmesiyle oluşan kavga gürültü ortamı (30. soru)” müdür yetkili öğretmenlerde “orta” düzeyde stres yaratırken diğer soruların “az” düzeyinde stres yaratıcı olduğu belirlenmiştir.

“Öğrencilerin büyük kısmının, eğitim-öğretim yılı boyunca ders araç-gereçlerini sağlamadan okula gelmeleri” ile “öğrencilerin derse katılmalarının ve ilgilerinin az olması (32. soru)” ile ilgili yanıtlarında 22-26 yaş arası öğretmenlerde diğer yaş gruplarından daha yüksek düzeyde stres yaratıcı bulunmuştur. Öğretmenlerin yaşı ilerledikçe olumsuz tutum ve davranışları değişime ve düzeltme yetilerinin arttığı ileri sürülebilir.

Tablo 50. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	17,20	2	8,60	0,74
GRUPLAR İÇİ	955,81	82	11,66	
TOPLAM	973,01	84		

F Değeri : 0,74

Tablo Değeri : 3,07

Sonuç : P > .05

Müdür yetkili öğretmenlerin, öğrencilerin tutum ve davranışları boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, hizmet sürelerine göre varyans analizi sonuçları Tablo 50’de verilmiştir. Yapılan analizde, hizmet süresi değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=0,74 < 3,07$).

Öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin mezun olduğu okula göre dağılımı Tablo 51’de verilmiştir.

Tablo 51. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	E.Enstitüsü E.Yüksek Ok.		E.Fakültesi Sınıf Öğrt.liği		E.Fakültesi Diğer Bölüm		Diğer Fakülteler		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 29	3,40	1,14	2,32	1,47	2,82	1,40	2,58	1,45	2,56	1,43
SORU 30	2,60	1,52	2,52	1,23	2,91	1,14	2,55	1,33	2,59	1,27
SORU 31	2,60	1,14	2,06	1,03	2,73	1,68	2,34	1,12	2,31	1,18
SORU 32	2,20	0,84	2,39	1,20	2,91	0,94	2,26	0,86	2,39	1,01
TOPLAM	2,70	1,17	2,32	1,24	2,84	1,27	2,43	1,21	2,46	1,23

Öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutunda “sürekli devamsızlık yapan öğrenciler (29. soru)” ve “farklı sınıflardan öğrencilerin bir araya gelmesiyle oluşan kavga gürültü ortamı (30. soru)” müdür yetkili öğretmenlerde “orta” düzeyde stres yaratırken diğer soruların “az” düzeyde stres yaratıcı olduğu belirlenmiştir. Bu boyutta ele alınan tüm stres kaynaklarını Eğitim Fakültesinin diğer bölümlerinden mezun olanlar “orta” düzeyde stres yaratıcı bulunmuştur. “Sürekli devamsızlık yapan öğrenciler (29. soru)” Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Yüksek Okulundan mezun olan öğretmenlerce diğer okul mezunlarından daha yüksek düzeyde stres yaratıcı olarak algılanmıştır.

Tablo 52. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	39,91	3	13,30	1,15
GRUPLAR İÇİ	933,10	81	11,52	
TOPLAM	973,01	84		

F Değeri : 1,15

Tablo Değeri : 2,68

Sonuç : P > .05

Müdür yetkili öğretmenlerin, öğrencilerin tutum ve davranışları boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, mezun olduğu okula göre varyans analizi sonuçları Tablo 52’de verilmiştir. Yapılan analizde, mezun olduğu okul değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=1,15 < 3,07$).

Tablo 53. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	20'den Az		20-40 Arası		40'tan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 29	2,80	1,52	2,33	1,34	2,50	1,38	2,56	1,43
SORU 30	2,75	1,43	2,49	1,10	2,17	1,17	2,59	1,27
SORU 31	2,40	1,37	2,23	0,99	2,17	0,98	2,31	1,18
SORU 32	2,48	1,09	2,38	0,96	1,83	0,75	2,39	1,01
TOPLAM	2,61	1,36	2,36	1,10	2,17	1,05	2,46	1,23

Öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin okutulan sınıftaki öğrenci sayısına göre dağılımı Tablo 53’te verilmiştir.

Öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutunda “sürekli devamsızlık yapan öğrenciler (29. soru)” ve “farklı sınıflardan öğrencilerin bir araya gelmesiyle oluşan kavga gürültü ortamı (30. soru)” müdür yetkili öğretmenlerde “orta” düzeyde stres yaratırken (Eğitim Enstitüsü veya Eğitim Yüksek Okulu mezunu öğretmenlerde) diğer soruların “az” düzeyde stres yaratıcı olduğu belirlenmiştir.

Tablo 54. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	28,31	2	14,16	1,23
GRUPLAR İÇİ	944,70	82	11,52	
TOPLAM	973,01	84		

F Değeri : 1,23 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, öğrencilerin tutum ve davranışları boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, öğrenci sayısına göre varyans analizi sonuçları Tablo 54'te verilmiştir. Yapılan analizde, öğrenci sayısı değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=1,23 < 3,07$).

Tablo 55. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	BULUNAN		BULUNMAYAN		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 29	2,56	1,54	2,57	1,37	2,56	1,43	0,05	83	$P > .05$
SORU 30	2,47	1,25	2,67	1,28	2,59	1,27	0,72	83	$P > .05$
SORU 31	2,14	1,17	2,43	1,17	2,31	1,18	1,12	83	$P > .05$
SORU 32	2,5	1,06	2,31	0,98	2,39	1,01	0,87	83	$P > .05$
TOPLAM	2,42	1,26	2,49	1,20	2,46	1,22			

t Tablo = 1,99

Öğrencilerin tutum ve davranışları ile ilgili stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunma durumuna göre aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 55'te verilmiştir.

Öğrencilerin tutum ve davranışları ile ilgili stres kaynaklarının müdür yetkili öğretmenlerde stres yaratma düzeyi köy ortamında daha önce bulunanlarda $X=2,42$, bulunmayanlarda ise $X=2,49$ 'dur. 29 ve 30. stres kaynakları "orta" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür. 31 ve 32. stres kaynakları ise az düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür. Müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıf değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

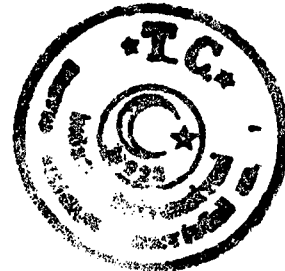
Tablo 56. Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	5 SINIFLI		DİĞER		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 29	2,61	1,45	2,38	1,41	2,56	1,43	0,58	83	$P > .05$
SORU 30	2,54	1,24	2,81	1,38	2,59	1,27	0,78	83	$P > .05$
SORU 31	2,23	1,15	2,63	1,26	2,31	1,18	1,21	83	$P > .05$
SORU 32	2,32	1,04	2,69	0,87	2,39	1,01	1,32	83	$P > .05$
TOPLAM	2,42	1,22	2,63	1,23	2,46	1,22			

t Tablo = 1,99

Öğrencilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıfa göre yanıtlarının aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 56'da verilmiştir.

Öğrencilerin tutum ve davranışları ile ilgili stres kaynaklarına ilişkin aritmetik ortalamaları, müdür yetkili öğretmenlerden birleştirilmiş 5 sınıfı okutanolarda $X=2,42$, diğer sınıfları okutanolarda $X=2,63$ olduğu görülmektedir. 29 ve 30. stres kaynakları "orta" düzeyde stres yaratıcı olarak görülürken, diğer stres kaynakları "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür. Müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıf değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Bu boyutta ele alınan tüm değişkenler için de, 29. ve 30. stres kaynakları **orta** düzeyde stres yaratıcı olarak görülürken, diğer stres kaynakları ise **“az”** düzeyde stres yaratıcı olarak saptanmıştır. Değişkenler arası yapılan analizlerde anlamlı farklara ulaşılamamıştır.

Öğretmenlerin okuldaki en önemli rolü, öğrenciye istendik davranışları kazandırmaktır. Öğretmen, hafta içinde mesaisinin büyük bölümünü okulda ve öğrencilerle geçirmektedir. Bu nedenle öğretmenin okulun ve çevrenin olanaklarından çok, öğrencilerden dolayı stres yaşaması kaçınılmazdır.

“Sürekli devamsızlık yapan öğrenciler” müdür yetkili öğretmenlerde önemli bir stres kaynağı olmaktadır. Çünkü, köylerde sürekli devamsızlık yapan öğrenci ile ilgili olarak önce muhtara yazı yazılmaktadır. Veli, öğrencisini bu uyarıya rağmen göndermezse Milli Eğitim Müdürlüğüne bildirilmekte ve Milli Eğitim Müdürlüğü de adli kurumlara sevk etmektedir. Sonuçta, veli ceza almaktadır. Veli, kendisine ceza verildiğinde tek suçlu olarak, müdür yetkili öğretmeni görmektedir. Sürekli devamsızlık yapan öğrenciyle ilgili bu yazışmaları yapmak ve takip etmek; veliyle olan ilişkilerde olumsuz yaşantılar yaşamak, müdür yetkili öğretmeni strese sokabilir.

“Farklı sınıflardan öğrencilerin bir araya gelmesiyle oluşan kavga-gürültü ortamı” müdür yetkili öğretmenlerin birleştirilmiş sınıf uygulamasının içinde olmalarından kaynaklanmaktadır. Aynı sınıf içinde farklı zihinsel, fiziksel, psiko sosyal özelliklere sahip öğrencilerin bir araya gelmesi beraberinde geçimsizlikleri, kavgaları ve gürültüleri de getirmektedir. Ayrıca böyle sınıflarda disiplin sağlanması da büyük bir sorundur. Bu nedenle müdür yetkili öğretmenler için farklı düzeydeki sınıflardan öğrencilerin bir arada olmasının stres meydana getirme olasılığı doğaldır.

Okulda eğitim öğretimin yapılmasında en önemli öge, öğretmen olmakla

birlikte, ders araç-gereçlerinin önemli bir katkısı vardır. Köy okullarının büyük kısmında ders araç-gereçlerinin çoğu mevcut değildir. Müdür yetkili öğretmen, birleştirilmiş sınıfa uyarlanmamış ders kitapları ve kara tahta ile ders yapmaktadır. Bunun yanında öğrencilerin de ders araç-gereçlerini sağlamadan okula gelmeleri müdür yetkili öğretmeni daha çok etkilemektedir.. Çünkü müdür yetkili öğretmen için birleştirilmiş sınıflı köy okulunda en önemli kaynak; ders kitabı ve dersin araç-gerecidir.

Öğrencilerin ders araç-gereçlerini sağlamadan okula gelmeleri Aslan'ın (1995:191) "Öğretmenlerin Örgütsel Stres Kaynakları" adlı araştırmasında "çok" düzeyinde stres yaratıcı olarak görülmüş ve ayrıca öğretmenler öğrencilerin tutum ve davranışları boyutunun hepsini en yüksek düzeyde stres yaratıcı bulmuşlardır. Öğrencilerin derse katılımlarının ve ilgilerinin az olması Zoraloğlu'nun (1998:144) çalışmasında da "çok" düzeyinde stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Sonuç olarak, müdür yetkili öğretmenler "Öğrencilerin Tutum Ve Davranışları" boyutuna ilişkin stres kaynaklarını, genelde az düzeyde ($X=2,46$) stres yaratıcı bulmuşlardır.

5. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Bulgular ve Yorum

Bu boyutta stres kaynağı olarak belirlenen durumların, müdür yetkili öğretmenler tarafından ne düzeyde stres yaratıcı olarak görüldüğünü saptamak üzere, anketteki 33-36. sorulara verilen yanıtların sayı, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuş; bu verilere dayalı analizlerin ortaya koyduğu sonuçlar Tablo 57'de gösterilmiştir.

Tablo 57. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

STRES KAYNAĞI (SORU)	Hiç 1		Az 2		Orta 3		Çok 4		Pekçok 5		Toplam		X	SS
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
SORU 33	36	42,35	30	35,29	11	12,94	8	9,41	0	0	85	100	1,89	0,96
SORU 34	36	42,35	19	22,35	19	22,35	10	11,76	1	1,18	85	100	2,07	1,11
SORU 35	13	15,29	18	21,18	25	29,41	12	14,12	17	20,00	85	100	3,02	1,34
SORU 36	29	34,12	30	35,29	15	17,65	5	5,88	6	7,06	85	100	2,16	1,17

“Velilerin çocuklarına karşı ilgisiz olmaları (33. soru)”, müdür yetkili öğretmenlerin %0,00’i tarafından “pekçok” , %9,41’i tarafından “çok” , %12,94’ü tarafından “orta”, %35,29’u tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Yarıya yakını **%42,35’i** ise bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde **az** düzeyde (X=1,89’u) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Velilerin okula karşı ilgisiz olmaları (34. soru)”, müdür yetkili öğretmenlerin %1,18’i tarafından “pekçok” , %11,76’sı tarafından “çok” , %22,35’i tarafından “orta”, %22,35’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yarıya yakını (%42,35’i) bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde **az** düzeyde (X=2,07) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Velilerin öğretmeni, hala bir veteriner, ziraatçı ve sağlık elemanı olarak algılamaları ve bu yöndeki beklentileri (35. soru)”, müdür yetkili öğretmenlerin

%20,00'si tarafından "pekçok" , %14,12'si tarafından "çok" , %29,41'i tarafından "orta" , %21,18'i tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca %15,29'u bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde orta düzeyde ($X=3,02$ 'si) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Velilerin öğrencileri ev ve tarla işlerinde çalıştırmaları (36. soru)", müdür yetkili öğretmenlerin %7,06'sı tarafından "pekçok" , %5,88'i tarafından "çok" , %17,65'i tarafından "orta" , %35,29'u tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca %34,12'si bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,16$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

Tablo 58. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	KADIN		ERKEK		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 33	1,91	1,04	1,89	0,96	1,89	0,96	0,05	83	$P > .05$
SORU 34	2,45	1,37	2,01	1,07	2,07	1,11	1,23	83	$P > .05$
SORU 35	3,09	1,51	3,01	1,32	3,02	1,34	0,18	83	$P > .05$
SORU 36	2,82	1,54	2,07	1,09	2,16	1,17	2,01	83	$P < .05^*$
TOPLAM	2,57	1,37	2,25	1,11	2,29	1,15			

t Tablo = 1,99

Velilerin tutum ve davranışları ile ilgili stres kaynaklarına ilişkin müdür yetkili öğretmenlerin cinsiyet faktörüne yanıtlarının aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 58'de verilmiştir.

Velilerin tutum ve davranışlarından kaynaklanan stres düzeyi müdür yetkili kadın öğretmenlerde $X=2,57$, erkeklerde ise $X=2,25$ 'tir. 35. ve 36. stres kaynaklarını kadınlar erkeklerden daha stresli bulmuşlardır. 33.-34. ve 36. stres

kaynaklarında her iki grubun da stresi “az” düzeyde, 35.stres kaynağında ise “orta” düzeyde stres yaratıcı olduğu belirlenmiştir. 36. stres kaynağında, müdür yetkili öğretmenlerin cinsiyetleri bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t=2,01>.05$).

Tablo 59. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	22-26 Yaş		27-30 Yaş		30 Yaş Üzeri		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 33	2,18	0,87	1,71	1,01	1,31	0,85	1,89	0,96
SORU 34	2,34	1,08	1,79	1,13	1,77	1,01	2,07	1,11
SORU 35	3,07	1,17	2,71	1,44	3,54	1,56	3,02	1,34
SORU 36	2,32	1,25	2,07	1,05	1,85	1,14	2,16	1,17
TOPLAM	2,48	1,15	2,07	1,22	2,12	1,42	2,29	1,23

Velilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin yaşa göre dağılımı Tablo 59’da verilmiştir.

Velilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutunda 22-26 yaş arasında olan müdür yetkili öğretmenlerin stres düzeyi ($X=2,48$) diğer yaş gruplarından daha yüksek bulunmuştur. 30 yaş üzeri öğretmenlerde, “velilerin çocuklarına karşı ilgisiz olmaları (33. soru) stres oluşturmazken; “velilerin öğretmeni, hala bir veteriner, ziraatçı ve sağlık elemanı olarak algılamaları ve bu yöndeki beklentileri” “çok” düzeyinde stres yaratıcı görülmüştür.

Müdür yetkili öğretmenlerin, velilerin tutum ve davranışları boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları Tablo 60’da verilmiştir. Yapılan analizde, yaş değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=2,71 < 3,07$).

Tablo 60. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	52,43	2	26,22	2,71
GRUPLAR İÇİ	794,58	82	9,69	
TOPLAM	847,01	84		

F Değeri : 2,71 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : P > .05

Tablo 61. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	1 Yıldan Az		1-3 Yıl Arası		3 Yıldan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 33	2,25	0,89	2,00	1,06	1,27	0,55	1,89	0,96
SORU 34	2,25	1,00	2,29	1,20	1,50	0,91	2,07	1,11
SORU 35	2,89	1,17	2,94	1,33	3,32	1,55	3,02	1,34
SORU 36	2,21	1,10	2,14	1,29	2,14	1,13	2,16	1,17
TOPLAM	2,40	1,07	2,34	1,26	2,06	1,34	2,29	1,23

Velilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin hizmet sürelerine göre dağılımı Tablo 61’de verilmiştir.

Velilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerin genelde stres düzeyi $X=2,29$ ’dur. Hizmet süresi arttıkça öğretmenlerin köy yaşamına ilişkin stres düzeyi azalmaktadır.

Tablo 62. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	26,30	2	13,15	1,31
GRUPLAR İÇİ	820,71	82	10,01	
TOPLAM	847,01	84		

F Değeri : 1,31 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : P > .05

Müdür yetkili öğretmenlerin, velilerin tutum ve davranışları boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, hizmet sürelerine göre varyans analizi sonuçları Tablo 62’de verilmiştir. Yapılan analizde, hizmet süresi değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=1,31 < 3,07$).

Tablo 63. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	E.Enstitüsü E.Yüksek Ok.		E.Fakültesi Sınıf Öğrt.liği		E.Fakültesi Diğer Bölüm		Diğer Fakülteler		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 33	1,80	0,84	1,77	1,02	2,18	0,87	1,92	0,97	1,89	0,96
SORU 34	2,40	1,52	1,94	1,26	2,18	0,87	2,11	1,01	2,07	1,11
SORU 35	2,80	1,48	3,03	1,43	3,00	1,10	3,05	1,35	3,02	1,34
SORU 36	2,80	1,64	2,13	1,12	2,27	1,35	2,08	1,12	2,16	1,17
TOPLAM	2,45	1,36	2,22	1,30	2,41	1,09	2,29	1,20	2,29	1,23

Velilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin mezun olduğu okula göre dağılımı Tablo 63’te verilmiştir.

Bu boyutta ele alınan 36. soru “orta” düzeyde stres yaratıcı olarak görülürken, diğer sorular “az” düzeyde stres yaratıcı olarak algılanmıştır. “Velilerin öğrencileri ev ve tarla işlerinde çalıştırmalarını” (36. soru) Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Yüksek Okulu mezunu öğretmenlerin diğer bölüm mezunlarına oranla stres düzeyi daha fazladır.

Müdür yetkili öğretmenlerin, velilerin tutum ve davranışları boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, mezun olduğu okula göre varyans analizi sonuçları Tablo 64’te verilmiştir. Yapılan analizde, mezun olduğu okul değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=0,23 <$

3,07).

Tablo 64. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	7,13	3	2,38	0,23
GRUPLAR İÇİ	839,88	81	10,37	
TOPLAM	847,01	84		

F Değeri : 0,23 Tablo Değeri : 2,68 Sonuç : $P > .05$

Tablo 65. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	20'den Az		20-40 Arası		40'tan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 33	2,08	1,14	1,74	0,75	1,67	0,82	1,89	0,96
SORU 34	2,13	1,18	2,08	1,09	1,67	0,82	2,07	1,11
SORU 35	2,73	1,30	3,33	1,32	3,00	1,41	3,02	1,34
SORU 36	2,30	1,24	2,10	1,14	1,67	0,82	2,16	1,17
TOPLAM	2,31	1,23	2,31	1,24	2,00	1,10	2,29	1,23

Velilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin okutulan sınıftaki öğrenci sayısına göre dağılımı Tablo 65'te verilmiştir.

Bu boyutta ele alınan 35. soru "orta" düzeyde, diğer sorular "az" düzeyde stres yaratıcı olarak bulunmuştur.

Tablo 66. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	8,60	2	4,30	0,42
GRUPLAR İÇİ	838,41	82	10,22	
TOPLAM	847,01	84		

F Değeri : 0,42 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, velilerin tutum ve davranışları boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, öğrenci sayısına göre varyans analizi sonuçları Tablo 66'da verilmiştir. Yapılan analizde, öğrenci sayısı değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=0,42 < 3,07$).

Tablo 67. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	BULUNAN		BULUNMAYAN		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 33	1,94	0,92	1,86	1,00	1,89	0,96	0,41	83	$P > .05$
SORU 34	2,14	1,20	2,02	1,05	2,07	1,11	0,48	83	$P > .05$
SORU 35	2,58	1,27	3,35	1,30	3,02	1,34	2,70	83	$P < .05^*$
SORU 36	2,17	1,30	2,16	1,09	2,16	1,17	0,01	83	$P > .05$
TOPLAM	2,21	1,17	2,35	1,11	2,29	1,15			

t Tablo = 1,99

Velilerin tutum ve davranışları ile ilgili stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunma durumuna göre aritmetik

ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 67’de verilmiştir

Velilerin tutum ve davranışları ile ilgili stres kaynaklarının müdür yetkili öğretmenlerde stres yaratma düzeyi köy ortamında daha önce bulunanlarda $X=2,21$, bulunmayanlarda ise $X=2,35$ ’tir. 35. stres kaynağı “orta”, diğer stres kaynaklarında ise az düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür. 35. stres kaynağında, müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunma değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t=2,70>.05$)

Tablo 68. Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi

Sonuçları

STRES KAYNAĞI	5 SINIFLI		DİĞER		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 33	1,96	0,99	1,63	0,81	1,89	0,96	1,24	83	$P > .05$
SORU 34	2,10	1,11	1,94	1,12	2,07	1,11	0,53	83	$P > .05$
SORU 35	3,00	1,31	3,13	1,50	3,02	1,34	0,34	83	$P > .05$
SORU 36	2,17	1,15	2,13	1,31	2,16	1,17	0,15	83	$P > .05$
TOPLAM	2,31	1,14	2,20	1,19	2,29	1,15			

t Tablo = 1,99

Velilerin tutum ve davranışlarına ilişkin stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıfa göre yanıtlarının aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 68’de verilmiştir.

Velilerin tutum ve davranışları ile ilgili stres kaynaklarına ilişkin stres düzeyi müdür yetkili öğretmenlerden birleştirilmiş 5 sınıfı okutanlarda $X=2,31$, diğer sınıfları okutanlarda $X=2,20$ olduğu görülmektedir.

Velilerin tutum ve davranışları boyutuna ilişkin stres kaynaklarının, ele alınan “cinsiyet, yaş hizmet süresi, mezun olduğu okul, öğrenci sayısı, köy

ortamında daha önce bulunma durumu, okuttuğu birleştirilmiş sınıf” değişkenleriyle ilgili müdür yetkili öğretmenlerin görüşlerini gösteren bulgular ve açıklamaları yukarıda verilmiştir.

Bu boyutta ele alınan tüm değişkenler için de, 35. stres kaynağı **orta** düzeyde stres yaratıcı olarak, diğer stres kaynakları ise az düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüş, değişkenler arası yapılan analizlerde anlamlı farklara ulaşılamamıştır.

Ailenin çeşitli özellikleri Jacobsen ve Others’a (1985:247) göre öğrencilerin sorunlarını çözümünde öğretmen için doğrudan ve birinci kaynaktır. Öğrenciden beklenen davranışlar aileye iletmeli; öğrenmenin artıp sorunların azaltılması böylece sağlanmalıdır (Başar,1996:23). Aileler kendi isteği ile öğrencilere danışmanlık yapabilirler. Materyaller geliştirebilirler, öğretmenlere yardım edebilirler veya öğrencilere özel alanlarda deneyimlerini paylaşabilirler (Celep,2000:57). Ayrıca köy okullarında müdür yetkili öğretmenin okul binasının ve okul bahçesinin ihtiyaçları ve bakımı konusunda da veliden destek alması gerekmektedir. Dolayısıyla, ailelerin müdür yetkili öğretmene bu konularda yardımcı olmaması, müdür yetkili öğretmenin işyükünü ve stres düzeyini arttırabilecektir.

Kaufman, Brodby, Owings’e (1992:122) göre, ailelerin çocukların başarı durumları konusunda öğretmenlerle hiç iletişim kurmamaları, çocukları okulda başarısız olmaya itmekte (Celep,2000:57) ve bunun sonucunda da okulun tek işgöreni olan müdür yetkili öğretmen strese girmektedir.

“Velilerin öğrencileri ev ve tarla işlerinde çalıştırmaları” öğrencilerin okula devamsızlık yapmasına veya okuldan sonraki boş saatlerde ders çalışamamasına neden olmaktadır. Müdür yetkili öğretmenin hazır bulunuşluk düzeyleri böylelikle giderek azalan bu öğrencilere birleştirilmiş sınıf ortamında tekrar ders vermek zorunda olması strese neden olmaktadır.

İl merkezlerindeki okullarda yapılan araştırmalarda velilerin çocuklara karşı ilgisiz olmaları Zoraloğlu (1998:144) ve Aslan'ın (1995:202) çalışmasında; velilerin okula karşı ilgisiz olmaları Ataklı (1999:63) ve Aslan'ın (1995:202) çalışmasında stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Sonuç olarak, müdür yetkili öğretmenler "Velilerin Tutum Ve Davranışları" boyutuna ilişkin stres kaynaklarını, genelde "az" düzeyde ($X=2,28$) stres yaratıcı bulmuşlardır.

6. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Bulgular ve Yorum

Bu boyutta stres kaynağı olarak belirlenen durumların, müdür yetkili öğretmenler tarafından ne düzeyde stres yaratıcı olarak görüldüğünü saptamak üzere, anketteki 38-40. sorulara verilen yanıtların sayı, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuş; bu verilere dayalı analizlerin ortaya koyduğu sonuçlar Tablo 69'da gösterilmiştir.

Tablo 69. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

STRES KAYNAĞI (SORU)	HİÇ 1		AZ 2		ORTA 3		ÇOK 4		PEKÇOK 5		TOPLAM		X	SS
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
SORU 38	37	43,53	17	20,00	23	27,06	5	5,88	3	3,53	85	100	2,06	1,13
SORU 39	38	44,71	17	20,00	23	27,06	5	5,88	2	2,35	85	100	2,01	1,09
SORU 40	31	36,47	25	29,41	17	20,00	9	10,59	3	3,53	85	100	2,15	1,14

“Lojmanın bakımsız durumda bulunması”, müdür yetkili öğretmenlerin %3,53’ü tarafından “pekçok” , %5,88’i tarafından “çok” , %27,06’sı tarafından “orta”, %20,00’i tarafından “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yarıya yakını (**%45,53’ü**) bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,06$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Maaşın yaşam standartlarına uyumsuzluğu”, müdür yetkili öğretmenlerin %2,35’i tarafından “pekçok” , %5,88’si tarafından “çok” , %27,06’sı tarafından “orta” , %20,00’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yarıya yakını **%44,71’i** bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,01$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

“Yetersiz ödüllendirme”, müdür yetkili öğretmenlerin %3,53’ü tarafından “pekçok” , %10,59’u tarafından “çok” , %20,00’i tarafından “orta” , %29,41’i tarafından ise “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca **%36,47’si** bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,15$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

Tablo 70. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	KADIN		ERKEK		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 38	1,45	0,69	2,15	1,15	2,06	1,13	1,94	83	P > .05
SORU 39	2,09	0,94	2,00	1,11	2,01	1,09	0,26	83	P > .05
SORU 40	2,27	1,19	2,14	1,14	2,15	1,14	0,37	83	P > .05
TOPLAM	1,94	0,94	2,09	1,13	2,07	1,12			

t Tablo = 1,99

Örgütsel olanaklar ile ilgili stres kaynaklarına ilişkin müdür yetkili öğretmenlerin cinsiyet faktörüne yanıtlarının aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 70’de verilmiştir.

Örgütsel olanaklardan kaynaklanan stres düzeyi müdür yetkili kadın öğretmenlerde $X=1,94$, erkeklerde ise $X=2,09$ ’dur. 38. stres kaynağını kadınların erkeklere oranla daha stresli buldukları saptanmıştır. Stres kaynaklarının hepsi her iki grup tarafından “az” düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Tablo 71. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	22-26 Yaş		27-30 Yaş		30 Yaş Üzeri		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 38	2,16	1,10	1,86	1,08	2,15	1,34	2,06	1,13
SORU 39	2,20	1,02	2,11	1,23	2,15	0,38	2,01	1,09
SORU 40	2,52	1,09	1,82	1,02	1,62	1,19	2,15	1,14
TOPLAM	2,29	1,11	1,93	1,11	2,30	1,08	2,07	1,11

Örgütsel olanaklara ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin yaşa göre dağılımı Tablo 71’de verilmiştir.

“Yetersiz ödüllendirme (40. soru)”, ile ilgili stres düzeyi 22-26 yaş arası müdür yetkili öğretmenlerde, diğer yaş gruplarından daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 72. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	76,24	2	38,12	3,97
GRUPLAR İÇİ	786,86	82	9,60	
TOPLAM	863,11	84		

F Değeri : 3,97

Tablo Değeri : 3,07

Sonuç : $P < .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, örgütsel olanaklar boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları Tablo 72'de verilmiştir. Yapılan analizde, yaş değişkenine ait alt gruplar arasında **anlamlı bir fark bulunmuştur** ($F=3,97 > 3,07$).

Örgütsel olanaklar boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçlarında anlamlı bulunan farklar t testi (Ek-III) yapılarak incelenmiştir. Yapılan analizde 40. stres kaynağında 22-26 yaş arası ile 26-30 yaş arası gruplar arası ($t=2,73 > .05$); 39 ve 40. stres kaynaklarında 22-26 yaş arası ile 30 yaştan fazla olan gruplar arası ($39 : t=3,61 - 40 : 2,58 > .05$); 39. stres kaynağında 26-30 yaş arası ile 30 yaştan fazla olan gruplar arası ($t=2,73 > .05$); istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. 27-30 yaşındaki müdür yetkili öğretmenler örgütsel olanaklar boyutuyla ilgili stres kaynaklarını diğer iki yaş grubundan daha fazla stresli görmektedirler.

Tablo 73. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	1 Yıldan Az		1-3 Yıl Arası		3 Yıldan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 38	2,21	0,96	1,91	1,12	2,09	1,34	2,06	1,13
SORU 39	2,25	0,93	2,11	1,13	1,55	1,10	2,01	1,09
SORU 40	2,46	1,10	2,20	1,13	1,68	1,09	2,15	1,14
TOPLAM	2,31	0,99	2,08	1,12	1,77	1,19	2,07	1,11

Örgütsel olanaklara ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin hizmet sürelerine göre dağılımı Tablo 73'te verilmiştir.

Örgütsel olanaklara ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerin genelde stres düzeyi $X=2,07$ bulunmuştur. Hizmet süresi arttıkça

öğretmenlerin köy yaşamına ilişkin stres düzeyinin azaldığı söylenebilir.

Bu boyutta ele alınan "maaşın yaşam standartlarına uyumsuzluğu (39. soru)", 3 yıldan fazla hizmet süresi olan öğretmenlerde stres yaratıcı görülmez iken diğer gruptaki öğretmenlerce az düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Tablo 74. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	57,09	2	28,54	2,90
GRUPLAR İÇİ	806,02	82	9,83	
TOPLAM	863,11	84		

F Değeri : 2,90 Tablo Değeri : 3,07 Sonuç : P > .05

Müdür yetkili öğretmenlerin, örgütsel olanaklar boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, hizmet sürelerine göre varyans analizi sonuçları Tablo 74'te verilmiştir. Yapılan analizde, hizmet süresi değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=2,90 < 3,07$).

Tablo 75. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	E.Enstitüsü		E.Fakültesi		E.Fakültesi		Diğer		TOPLAM	
	E.Yüksek Ok.	Sınıf Öğrt.lığı	Sınıf Öğrt.lığı	Diğer Bölüm	Diğer Bölüm	Diğer Bölüm	Fakülteler	Fakülteler	X	SS
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 38	2,00	1,00	2,00	1,00	2,18	1,25	2,08	1,24	2,06	1,13
SORU 39	1,80	1,10	1,81	1,01	1,91	0,83	2,24	1,20	2,01	1,09
SORU 40	1,80	0,84	2,00	1,15	1,91	0,83	2,39	1,22	2,15	1,14
TOPLAM	1,87	0,92	1,94	1,05	2,00	0,97	2,24	1,21	2,07	1,11

Örgütsel olanaklara ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin mezun olduğu okula göre dağılımı Tablo 75'te verilmiştir.

Bu boyutta ele alınan stres kaynakları "az" düzeyde stres yaratıcı ($X=2,07$) olarak çıkmıştır. "Yetersiz ödüllendirmeye" ilişkin stresin boyuttaki diğer stresörlere daha fazla algılanması, ödül sistemi geliştirilmemiş olan eğitim sisteminin önemli bir sorununu ortaya koymaktadır.

Tablo 76. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	31,21	3	10,40	1,01
GRUPLAR İÇİ	831,89	81	10,27	
TOPLAM	863,11	84		

F Değeri : 1,01 Tablo Değeri : 2,68 Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, örgütsel olanaklar boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, mezun olduğu okula göre varyans analizi sonuçları Tablo 76'da verilmiştir. Yapılan analizde, mezun olduğu okul değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=1,01 < 3,07$).

Tablo 77. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	20'den Az		20-40 Arası		40'tan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 38	1,80	0,97	2,23	1,18	2,67	1,51	2,06	1,13
SORU 39	1,80	1,04	2,18	1,12	2,33	1,03	2,01	1,09
SORU 40	1,85	0,98	2,36	1,18	2,83	1,47	2,15	1,14
TOPLAM	1,82	0,99	2,26	1,15	2,61	1,29	2,07	1,11

Örgütsel olanaklara ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin okutulan sınıftaki öğrenci sayısına göre dağılımı Tablo 77’de verilmiştir.

Örgütsel olanaklara ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerin öğrenci sayıları arttıkça stres düzeylerinin de yükseldiği görülmektedir.

Tablo 78. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	89,44	2	44,72	4,74
GRUPLAR İÇİ	773,67	82	9,43	
TOPLAM	863,11	84		

F değeri : 4,74

Tablo Değeri : 3,07

Sonuç : $P < .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, örgütsel olanaklar boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, öğrenci sayısına göre varyans analizi sonuçları Tablo 78’de verilmiştir. Yapılan analizde, öğrenci sayısı değişkenine ait alt gruplar arasında **anlamlı bir fark bulunmuştur** ($F=4,74 > 3,07$).

Örgütsel olanaklar boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların öğrenci sayısına göre varyans analizi sonuçlarında anlamlı bulunan farklar t testi (Ek-IV) yapılarak incelenmiştir. Yapılan analizde 40. stres kaynağında 20 ‘den az öğrencisi olan ile 20-40 arası öğrencisi olan gruplar arası ($t=2,15 > .05$) istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. 20’den az öğrencisi olan müdür yetkili öğretmenler örgütsel olanaklarla ilgili stres kaynaklarını diğer iki öğrenci grubundan daha fazla stresli görmektedirler.

Tablo 79. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	BULUNAN		BULUNMAYAN		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 38	1,94	1,12	2,14	1,14	2,06	1,13	0,80	83	P > .05
SORU 39	2,00	1,04	2,02	1,13	2,01	1,09	0,09	83	P > .05
SORU 40	2,08	1,13	2,20	1,15	2,15	1,14	0,48	83	P > .05
TOPLAM	2,01	1,10	2,12	1,14	2,07	1,12			

t Tablo = 1,99

Örgütsel olanaklar ile ilgili stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunma durumuna göre aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 79'da verilmiştir

Örgütsel olanaklar ile ilgili stres kaynaklarının müdür yetkili öğretmenlerde stres yaratma düzeyi köy ortamında daha önce bulunanlarda X=2,01, bulunmayanlarda X=2,12'dir. Bu boyuttaki bütün stresörler az düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Tablo 80. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	5 SINIFLI		DİĞER		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 38	2,07	1,10	2,00	1,26	2,06	1,13	0,23	83	P > .05
SORU 39	2,01	1,06	2,00	1,21	2,01	1,09	0,05	83	P > .05
SORU 40	2,22	1,19	1,88	0,89	2,15	1,14	1,08	83	P > .05
TOPLAM	2,10	1,12	1,96	1,12	2,07	1,12			

t Tablo = 1,99

Örgütsel olanaklara ilişkin stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıfa göre yanıtlarının aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 80'de verilmiştir.

Örgütsel olanaklar ile ilgili stres kaynakları müdür yetkili öğretmenlerden birleştirilmiş 5 sınıflı okutanolarda $X=2,10$, diğler sınıfları okutanolarda $X=1,96$ 'dır.

Bu boyuttaki tüm değışkenler "orta" düzeyde stres yaratıcı olarak görölmüş, değışkenler arası yapılan analizlerde anlamlı farklara ulaşılammıştır.

"Maaşın yaşam standartlarına uyumsuzluğu" müdür yetkili öğretmenin kendisini ve ailesini yeterince besleyemeyeceğı, giydiremeyeceğı, çevresindeki sosyo-kültürel imkanlardan yararlanıramayacağı ve toplumdaki statüsünün az olacağı gibi sonuçları doğurduğundan önemli bir stres kaynağı olmaktadır. Ayrıca müdür yetkili öğretmenin yukarıda bahsedilen imkanları sağlamak için ikinci bir iş yapma gereğini duyma olasılığı artabilmekte ve bu da ailesinde ve toplumsal hayatında olumsuzluklara yol açabilmektedir.

İl merkezlerindeki okullarda yapılan araştırmalarda maaşın yaşam standartlarına uyumsuzluğu Aslan (1995:158), Ataklı (1999:62), Zoraloğlu (1998:144), Özdayı (1990:327) ve Pehlivan'ın (1995:92) çalışmalarında stres yaratıcı olarak bulunmuştur. Ayrıca Kaykanacı'nın "birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görevli müdür yetkili öğretmenlerin yönetimle ilgili problemleri"adlı araştırmasında benzer sorunun strese yol açtığı vurgulanmaktadır.

Örgütsel olanakların yetersizliğı kadar adaletsiz dağılımı da müdür yetkili öğretmen için ayrı bir stres kaynağıdır. "Yetersiz ödüllendirme" müdür yetkili öğretmenin çalışma performansını ve örgütün etkililiğini azaltmaktadır. amaçlarına ulaşmasını engellemektedir. Çalışmalarının karşılığını alamayan müdür yetkili öğretmen çabalarının önemsenmediğı sonucundan hareketle strese girebilmektedir.

İl merkezlerindeki okullarda yapılan araştırmalarda da yetersiz

ödüllendirmenin stres yaratıcı olduğu saptanmıştır (Aslan,1995:141; Zoraloğlu, 1998:144)

Sonuç olarak, müdür yetkili öğretmenler “Örgütsel Olanaklar” boyutuna ilişkin stres kaynaklarını, genelde “az” düzeyde ($X= 2,07$) stres yaratıcı bulmuşlardır.

7. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Bulgular ve Yorum

Bu boyutta stres kaynağı olarak belirlenen durumların, müdür yetkili öğretmenler tarafından ne düzeyde stres yaratıcı olarak görüldüğünü saptamak üzere, anketteki 41-45. sorulara verilen yanıtların sayı, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuş; bu verilere dayalı analizlerin ortaya koyduğu sonuçlar Tablo 81’de gösterilmiştir.

Tablo 81. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

STRES KAYNAĞI (SORU)	HİÇ 1		AZ 2		ORTA 3		ÇOK 4		PEKÇOK 5		TOPLAM		X	SS
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
SORU 41	25	29,41	25	29,41	25	29,41	5	5,88	5	5,88	85	100	2,29	1,13
SORU 42	37	43,53	29	34,12	13	15,29	4	4,71	2	2,35	85	100	1,88	0,99
SORU 43	28	32,94	29	34,12	24	28,24	2	2,35	2	2,35	85	100	2,07	0,96
SORU 44	24	28,24	30	35,29	23	27,06	8	9,41	0	0,00	85	100	2,18	0,95
SORU 45	23	27,06	26	30,59	23	27,06	11	12,94	2	2,35	85	100	2,33	1,08

“Teftiş raporlarının çok kısa bir gözlem sonunda hazırlanması (Soru 41)”,

müdür yetkili öğretmenlerin %5,88'i tarafından "pekçok" , %5,88'i tarafından "çok" , %29,41'i tarafından "orta", %29,41'i tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. %29,41'i ise bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,29$ 'u) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Denetimlerin mevcut koşulları(birleştirilmiş sınıf, köy okulu, köy yaşamı) dikkate alınmaksızın öğretmen etkinliklerini değerlendirmesi (Soru 42)", müdür yetkili öğretmenlerin %2,35'i tarafından "pekçok" , %4,71'i tarafından "çok" , %15,29'u tarafından "orta", %34,12'si tarafından "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yarıya yakını (%43,53'ü) bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=1,88$ 'i) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Denetmenlerin birleştirilmiş sınıf öğrencilerinden müstakil sınıf öğrencisi başarısını beklmeleri ve bu yöndeki değerlendirmeleri (Soru 43)", müdür yetkili öğretmenlerin %2,35'i tarafından "pekçok" , %2,35'i tarafından "çok" , %28,24'ü tarafından "orta" , %34,12 tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin %32,94'ü bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,07$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Denetim sürecinin rehberlik ve işbaşına yetiştirme anlayışından uzak olması (Soru 44)", müdür yetkili öğretmenlerin %0,00'ı tarafından "pekçok" , %9,41'i tarafından "çok" , %27,06'sı tarafından "orta" , %35,29' tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca %28,24'ü bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,18$ 'i) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

"Denetimlerde öğretmenin birleştirilmiş sınıf ve okul yönetim konusundaki

deneyimsizliğinin dikkate alınmaması (Soru 45)", müdür yetkili öğretmenlerin %2,35'i tarafından "pekçok" , %12,94'ü tarafından "çok" , %27,06'sı tarafından "orta" , %30,59'u tarafından ise "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yalnızca %27,06'sı bu davranışın stres yaratıcı olmadığını belirtmektedir. Bu durum genelde az düzeyde ($X=2,33$ 'ü) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

Tablo 82. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	KADIN		ERKEK		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 41	2,09	1,30	2,32	1,11	2,29	1,13	0,64	83	$P > .05$
SORU 42	1,73	1,10	1,91	0,98	1,88	0,99	0,55	83	$P > .05$
SORU 43	1,91	0,83	2,09	0,98	2,07	0,96	0,60	83	$P > .05$
SORU 44	2,00	0,89	2,20	0,96	2,18	0,95	0,66	83	$P > .05$
SORU 45	2,36	1,12	2,32	1,09	2,33	1,08	0,11	83	$P > .05$
TOPLAM	2,02	1,05	2,17	1,03	2,15	1,02			

t Tablo = 1,99

Denetim biçimi ile ilgili stres kaynaklarına ilişkin müdür yetkili öğretmenlerin cinsiyet faktörüne yanıtlarının aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 82'de verilmiştir.

Denetim biçiminden kaynaklanan stres düzeyi müdür yetkili kadın öğretmenlerde $X=2,02$, erkeklerde ise $X=2,17$ bulunmuştur. Stres kaynaklarının hepsinde de, iki grubun yanıtlarının ortalaması "az" düzeyde saptanmıştır. Müdür yetkili öğretmenlerin cinsiyetleri bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Denetim biçimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin yaşa göre dağılımı Tablo 83'te verilmiştir.

Tablo 83. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşlerinin Yaşa Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	22-26 Yaş		27-30 Yaş		30 Yaş Üzeri		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 41	2,48	1,07	2,21	1,26	1,85	0,99	2,29	1,13
SORU 42	2,05	0,96	1,75	1,04	1,62	0,96	1,88	0,99
SORU 43	2,34	0,94	1,86	0,93	1,62	0,87	2,07	0,96
SORU 44	2,32	0,93	2,11	0,92	1,85	1,07	2,18	0,95
SORU 45	2,43	0,97	2,11	1,13	2,46	1,33	2,33	1,08
TOPLAM	2,32	0,98	2,01	1,06	1,88	1,07	2,15	1,02

Denetim biçimine ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerden 22-26 yaş arası öğretmenlerde aritmetik ortalama $X=2,32$ ile diğer yaş gruplarından daha yüksek bulunmuştur. 30 Yaş üzeri öğretmenlerde, “Denetimlerin mevcut koşulları(birleştirilmiş sınıf, köy okulu, köy yaşamı) dikkate alınmaksızın öğretmen etkinliklerini değerlendirmesi (42. soru)”, “Denetmenlerin birleştirilmiş sınıf öğrencilerinden müstakil sınıf öğrencisi başarısını beklemeleri ve bu yöndeki değerlendirmeleri (43. soru)” ve “denetim sürecinin rehberlik ve işbaşına yetiştirme anlayışından uzak olması (44. soru)” ile ilgili stres düzeyi diğer yaş gruplarından daha düşük düzeyde çıkmıştır. Denetim biçimine ilişkin stres kaynakları boyutunda öğretmenlerin yaşı arttıkça stres düzeylerinin azaldığı söylenebilir.

Tablo 84. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	71,34	2	35,67	2,42
GRUPLAR İÇİ	1.208,47	82	14,74	
TOPLAM	1.279,81	84		

F Değeri : 2,42 Tablo Değeri : 3,07

Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, denetim biçimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları Tablo 84'te verilmiştir. Yapılan analizde, yaş değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=2,42 < 3,07$).

Tablo 85. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	1 Yıdan Az		1-3 Yıl Arası		3 Yıdan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 41	2,64	1,10	2,26	1,20	1,91	0,97	2,29	1,13
SORU 42	2,04	0,88	1,89	1,11	1,68	0,95	1,88	0,99
SORU 43	2,25	0,84	2,20	1,08	1,64	0,79	2,07	0,96
SORU 44	2,50	0,84	2,06	0,97	1,95	1,00	2,18	0,95
SORU 45	2,46	1,04	2,29	1,02	2,23	1,27	2,33	1,08
TOPLAM	2,38	0,96	2,14	1,07	1,88	1,01	2,15	1,04

Denetim biçimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin hizmet sürelerine göre dağılımı Tablo 85'te verilmiştir.

Denetim biçimine ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerin 1 yıldan az hizmeti olanlarda $X=2,38$, 1-3 yıl arası hizmeti olanlarda $X=2,14$ ve 3 yıldan fazla hizmeti olanlarda 1,88 bulunmuştur. Hizmet süresi arttıkça öğretmenlerin denetim biçimine ilişkin stres düzeyinin azaldığı söylenebilir.

Tablo 86. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	76,27	2	38,14	2,60
GRUPLAR İÇİ	1.203,54	82	14,68	
TOPLAM	1.279,81	84		

F değeri : 2,60

Tablo Değeri : 3,07

Sonuç : $P > .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, denetim biçimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, hizmet sürelerine göre varyans analizi sonuçları Tablo 86'da verilmiştir. Yapılan analizde, hizmet süresi değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=2,60 < 3,07$).

Tablo 87. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	E.Enstitüsü		E.Fakültesi		E.Fakültesi		Diğer		TOPLAM	
	E.Yüksek Ok.		Sınıf Öğrt.liği		Diğer Bölüm		Fakülteler			
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 41	2,40	1,34	2,10	1,11	2,55	0,93	2,37	1,20	2,29	1,13
SORU 42	1,40	0,89	1,74	1,00	2,00	0,89	2,03	1,03	1,88	0,99
SORU 43	1,60	0,89	1,94	1,00	2,27	0,90	2,18	0,95	2,07	0,96
SORU 44	2,00	1,00	2,00	0,89	2,55	0,82	2,24	1,02	2,18	0,95
SORU 45	2,00	0,71	2,19	1,11	1,91	0,94	2,61	1,10	2,33	1,08
TOPLAM	1,88	0,97	1,99	1,02	2,25	0,91	2,28	1,07	2,15	1,02

Denetim biçimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin mezun olduğu okula göre dağılımı Tablo 87'de verilmiştir.

Bu boyutta ele alınan tüm stres kaynaklarının öğretmenlerde az düzeyde stres yaratıcı olduğu belirlenmiştir. 42. ve 43. sorularda Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Yüksek Okulu mezunu öğretmenlerin aritmetik ortalamaları diğer okul mezunlarından düşüktür. 41. ve 44. sorularda ise Eğitim Fakültesi diğer bölüm mezunlarının ve 45. soruda diğer fakülte mezunlarının aritmetik ortalamaları diğer okul mezunlarından daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 88. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olduğu Okula Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	48,20	3	16,07	1,06
GRUPLAR İÇİ	1.231,61	81	15,21	
TOPLAM	1.279,81	84		

F değeri : 1,06 Tablo Değeri : 2,68 Sonuç : P > .05

Müdür yetkili öğretmenlerin, denetim biçimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, mezun olduğu okula göre varyans analizi sonuçları Tablo 88'de verilmiştir. Yapılan analizde, mezun olduğu okul değişkenine ait alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($F=1,06 < 3,07$).

Tablo 89. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımı

STRES KAYNAĞI	20'den Az		20-40 Arası		40'tan Fazla		TOPLAM	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
SORU 41	2,10	1,03	2,49	1,17	2,33	1,51	2,29	1,13
SORU 42	1,70	0,88	1,95	0,89	2,67	1,86	1,88	0,99
SORU 43	1,83	0,75	2,21	0,92	2,83	1,83	2,07	0,96
SORU 44	1,93	0,76	2,41	1,02	2,33	1,37	2,18	0,95
SORU 45	2,00	0,85	2,69	1,15	2,17	1,47	2,33	1,08
TOPLAM	1,91	0,86	2,35	1,06	2,47	1,53	2,15	1,02

Denetim biçimine ilişkin stres kaynakları boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin okutulan sınıftaki öğrenci sayısına göre dağılımı Tablo 89'da verilmiştir.

Denetim biçimine ilişkin stres kaynakları boyutunda müdür yetkili öğretmenlerin okuttuğu sınıftaki öğrenci sayısı 20'den az olanlarda $X=1,91$, öğrenci

sayısı 20-40 arası olanlarda $X=2,35$ ve öğrenci sayısı 40'tan fazla olanlarda $X=2,47$ bulunmuştur. Öğrenci sayısı arttıkça öğretmenlerin denetim biçimine ilişkin stres düzeyinin de arttığı söylenebilir.

Tablo 90. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Varyans Analizi

VARYANS KAYNAĞI	KT	SD	KO	F
GRUPLAR ARASI	111,14	2	55,57	3,90
GRUPLAR İÇİ	1.168,67	82	14,25	
TOPLAM	1.279,81	84		

F Değeri : 3,90

Tablo Değeri : 3,07

Sonuç : $P < .05$

Müdür yetkili öğretmenlerin, denetim biçimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların, öğrenci sayısına göre varyans analizi sonuçları Tablo 90'da verilmiştir. Yapılan analizde, öğrenci sayısı değişkenine ait alt gruplar arasında **anlamlı bir fark bulunmuştur** ($F=3,90 > 3,07$).

Denetim biçimi boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin yanıtların öğrenci sayısına göre varyans analizi sonuçlarında anlamlı bulunan farklar t testi (Ek-V) yapılarak incelenmiştir. Müdür yetkili öğretmenlerin denetim biçimine ilişkin stres kaynaklarından yalnızca 43. stres kaynağında ($t=2,01 > .05$), 44. stres kaynağında ($t=2,40 > .05$) ve 45. stres kaynağında ($t=3,05 > .05$) okutulan sınıftaki öğrenci sayısı 20'den az olanlar ile 20-40 arası olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Müdür yetkili öğretmenlerin denetim biçimine ilişkin stres kaynaklarından yalnızca 42. stres kaynağında ($t=2,12 > .05$) ve 43. stres kaynağında ($t=2,46 > .05$) okutulan sınıftaki öğrenci sayısı 20'den az olanlar ile 40'tan fazla olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur.

Denetim biçimine ilişkin stres kaynaklarını 20'den az öğrencisi olan müdür yetkili öğretmenler diğer iki öğrenci grubuna sahip olanlardan daha fazla stresli

görmektedir.

Tablo 91. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Köy Ortamında Daha Önce Bulunma Durumuna Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	BULUNAN		BULUNMAYAN		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 41	2,33	1,17	2,27	1,11	2,29	1,13	0,27	83	P > .05
SORU 42	1,81	0,98	1,94	1,01	1,88	0,99	0,61	83	P > .05
SORU 43	2,17	1,00	2,00	0,94	2,07	0,96	0,79	83	P > .05
SORU 44	2,17	0,94	2,18	0,97	2,18	0,95	0,08	83	P > .05
SORU 45	2,33	1,10	2,33	1,09	2,33	1,08	0,03	83	P > .05
TOPLAM	2,16	1,04	2,14	1,02	2,15	1,02			

t Tablo = 1,99

Denetim biçimi ile ilgili stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunma durumuna göre aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 91’de verilmiştir

Denetim biçimi ile ilgili stres kaynaklarının müdür yetkili öğretmenlerde stres yaratma düzeyi köy ortamında daha önce bulunanlarda $X=2,16$, bulunmayanlarda ise $X=2,14$ olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttaki, tüm stres kaynakları az düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüştür. Müdür yetkili öğretmenlerin köy ortamında daha önce bulunmaları bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Denetim biçimine ilişkin stres kaynaklarına müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıfa göre yanıtlarının aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve t testi sonuçları Tablo 92’de verilmiştir.

Tablo 92. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Dağılımı ve t Testi Sonuçları

STRES KAYNAĞI	5 SINIFLI		DİĞER		TOPLAM		t	SD	Sonuç
	X	SS	X	SS	X	SS			
SORU 41	2,33	1,15	2,13	1,09	2,29	1,13	0,66	83	P > .05
SORU 42	1,88	0,96	1,88	1,15	1,88	0,99	0,03	83	P > .05
SORU 43	2,12	0,98	1,88	0,89	2,07	0,96	0,90	83	P > .05
SORU 44	2,13	0,91	2,38	1,15	2,18	0,95	0,92	83	P > .05
SORU 45	2,29	1,00	2,50	1,41	2,33	1,08	0,70	83	P > .05
TOPLAM	2,15	1,00	2,15	1,14	2,15	1,02			

t Tablo = 1,99

Denetim biçimi ile ilgili stres kaynaklarına ilişkin aritmetik ortalamalarının, müdür yetkili öğretmenlerden birleştirilmiş 5 sınıfı okutanlar ile diğer sınıfları okutanlarda aynı düzeyde olduğu görülmektedir. Müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıflar bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Bu boyuttaki tüm değişkenler "az" düzeyde stres yaratıcı olarak görülmüş ve değişkenler arası yapılan analizlerde anlamlı farklara ulaşılamamıştır.

"Teftiş raporlarının çok kısa bir gözlem sonunda hazırlanması" müdür yetkili öğretmenler için önemli bir stres kaynağıdır. Çünkü öğretmenin yıl boyunca yaptığı çalışmaları 1-2 saatlik gözlem sonucuna göre değerlendirmek yeterince objektif olmayabilir. Ayrıca teftişin yapıldığı gün, öğretmenin psikolojik veya fiziksel rahatsızlığı ya da; öğrenciler müfettişlerden çekinerek sorulara cevap verememe durumları olabilir. Kaykanacı'nın "birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görevli müdür yetkili öğretmenlerin yönetimle ilgili problemleri"adlı araştırmasında teftiş raporlarının kısa bir gözlem sonunda hazırlanması çok düzeyde bir problem olarak görülmüştür.

“Denetmenlerin mevcut koşulları dikkate almaksızın öğretmen etkinliklerini değerlendirmesi” özellikle önemli bir sorundur. müdür yetkili öğretmenler için haksız bir uygulama niteliği taşımaktadır.. Çünkü müstakil sınıflı bir okula tanınan imkanlar ve o okulda çalışan öğretmenin durumu ile ; müdür yetkili öğretmenin çalıştığı köy okulunun imkanları arasındaki farklar çok büyüktür. Bu nedenle müstakil sınıflı bir okuldaki öğrenci başarısını, birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okulunda aramak ve buna göre değerlendirme yapmak müdür yetkili öğretmenin temel bir sorunudur. Değerlendirme sürecindeki adaletsiz uygulamaların öğretmenlerde çok düzeyinde stres yarattığını Pehlivan (1995:93) ile denetim sisteminin “orta” düzeyde strese yol açtığı Özdayı (1990:342) ve Aslan’ın (1995:121) çalışmalarında da görmekteyiz.

Denetim sürecinin rehberlik ve işbaşında yetiştirme anlayışından çok, teftiş boyutunun vurgulanması içinde bulunduğu koşulların dikkate alınmadığını var sayan bir köy öğretmeni içinteftiş olgusuna karşı olumsuz tutumlar geliştirmesine neden olabilmektedir.

Sonuç olarak, müdür yetkili öğretmenler “Denetim Biçimi” boyutuna ilişkin stres kaynaklarını, genelde “az” düzeyde ($X=2,15$) stres yaratıcı bulmuşlardır.

BÖLÜM V

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmaya ilişkin bir özet, ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Özet

Her alanda baş döndürücü değişimlerin olduğu bir çağda yaşamaktayız. Bireylerin ve örgütlerin bu hızlı değişime uyum sağlama davranışlarını kazanmaları büyük bir sorun oluşturmakta ve onları strese sürüklemektedir.

Stres, günümüz insanının mutsuz olmasına neden olan etkenlerin başında gelmektedir. Bireyi hem psikolojik olarak yıkmakta hem de kalp, sinir, mide v.b. vücut fonksiyonlarında probleme yol açmaktadır. Örgütler açısından baktığımızda, örgütteki işgören ve yöneticilerin performansını azaltmakta ve örgütün amaçlarına ulaşmasına engel oluşturmaktadır.

Tüm örgütler gibi eğitim örgütlerindeki işgörenler de stresten etkilenmektedir. Özellikle temel eğitim sistemi olan okulun üretmeni konumundaki öğretmenler, stres kaynaklarından olumsuz yönde etkilenmektedirler.

Bu araştırmanın amacı, eğitim örgütlerinden biri olan birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarındaki müdür yetkili öğretmenlerin stres kaynaklarını saptamak ve bu stres kaynaklarına ilişkin müdür yetkili öğretmenlerin görüşleri arasında; cinsiyet, yaş, hizmet süresi, mezun olunan okul, okutulan sınıftaki öğrenci sayısı, köy ortamında bulunma durumu ve okuttuğu sınıf bağımsız değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymaktır.

Tarama modeline dayalı betimsel bir çalışma olan bu araştırmanın evrenini, 2001-2002 eğitim-öğretim yılında Malatya'nın Pütürge ilçesinde

alışan birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görevli 104 müdür yetkili öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmaya müdür yetkili öğretmenlerin hepsi katıldığı için örneklem alınmamış; değerlendirmeler anketi geçerli sayılan 85 denek üzerinden yapılmıştır.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Ölçme aracı olarak kullanılan anketteki sorular, Aslan (1995), Özben (1997) ve Yılmaz'ın (2001) araştırmalarında kullandıkları anketlerin bu araştırma için uygun olanlarından seçilmiş; ayrıca araştırmacının danışmanı ve diğer uzmanlar ile Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü İlköğretim Müfettişlerinin de görüşleri alınarak araştırmacının kendisi tarafından geliştirilmiştir. Araştırma anketi (EK-1), 45 sorudan oluşmaktadır. Ankette değerlendirmeler için Likert tipi 5'li dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Her sorunun karşısında "PEK ÇOK (5) ", "ÇOK (4) ", "ORTA (3)", "AZ (2)" ve "HI (1)" seçenekleri bulunmaktadır.

Anketler aracılığı ile toplanan veriler, bilgisayar ortamında SPSS 11.0 istatistik paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde araştırma grubunun sorulara verdikleri yanıtların analizi; frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılarak yapılmıştır. Analiz sonuçları uygun tablolar halinde gösterilmiştir.

Sonuçlar

Araştırmada elde edilen sonuçlar, alt problemlerde yer alan stres boyutlarının, müdür yetkili öğretmenler tarafından en çok stres yaratıcı olarak görülen kaynaklarını içerenlerden başlamak üzere, araştırmanın genel sonucuyla birlikte aşağıda verilmektedir:

1- Müdür yetkili öğretmenlerin en çok stres yaratıcı olarak gördükleri stresörler, araştırmanın "okul yönetimi" boyutunda yoğunlaşmaktadır ($X=2,74$).

Bu araştırmada müdür yetkili öğretmenler için stres kaynağı olarak ortaya çıkan "okul yönetimi" boyutu içerisinde "okul-evre ilişkilerini düzenlemek ve

sürdürmek” (6. kaynak) “en çok” ; “resmi yazıların okula zamanında ulaşmaması, yanıt vermek için gerekli zaman ve olanakların kısıtlı olması (9. kaynak) ise “en az” stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Araştırmanın bu boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin olarak müdür yetkili öğretmenlerin görüşleri arasında; cinsiyet, yaş, hizmet süresi, mezun olunan okul, okutulan sınıftaki öğrenci sayısı, köy ortamında daha önce bulunma durumu ve okuttukları sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

2- Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görevli müdür yetkili öğretmenler, “Öğrencilerin tutum ve davranışları” boyutunu “az” düzeyinde ($X=2,46$) stres yaratıcı olarak görmektedirler.

Bu boyutta yer alan “farklı sınıflardan öğrencilerin bir araya gelmesiyle oluşan kavga-gürültü ortamı” (30. kaynak) “en çok” ; “öğrencilerin büyük kısmının eğitim öğretim yılı boyunca ders araç-gereçlerini sağlamadan okula gelmeleri” (31. kaynak) ise “en az” stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Araştırmanın bu boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin olarak müdür yetkili öğretmenlerin görüşleri arasında; cinsiyet, yaş, hizmet süresi, mezun olunan okul, okutulan sınıftaki öğrenci sayısı, köy ortamında daha önce bulunma durumu ve okuttukları sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

3- “Velilerin tutum ve davranışları” boyutuna ilişkin stres kaynaklarını müdür yetkili öğretmenler “az” düzeyinde ($X=2,28$) stres yaratıcı olarak görmektedirler.

Bu boyutta yer alan “velilerin öğretmeni hala veteriner, ziraatçı ve sağlık elemanı olarak algılamaları ve bu yöndeki beklentileri” (35. kaynak) “en çok” ;

“velilerin okula karşı ilgisiz olmaları” (34. kaynak) ise “en az” stres yaratıcı olarak görmüştür.

Araştırmanın bu boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin olarak müdür yetkili öğretmenlerin görüşleri arasında; cinsiyet, yaş, hizmet süresi, mezun olunan okul, okutulan sınıftaki öğrenci sayısı, köy ortamında daha önce bulunma durumu ve okuttukları sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4- “Köy yaşamı” boyutuna ilişkin stres kaynakları, müdür yetkili öğretmenlere göre “az” düzeyinde ($X=2,26$) stres yaratıcıdır.

Bu boyutta yer alan “çevredeki nüfuzlu kişilerin eğitim-öğretim işlerine karışmaları” (28. kaynak) “en çok” ; “sosyal faaliyetlerin olmaması (19. kaynak) ise “en az” stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Araştırmanın bu boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin olarak müdür yetkili öğretmenlerin görüşleri arasında; cinsiyet, yaş, hizmet süresi, mezun olunan okul, okutulan sınıftaki öğrenci sayısı, köy ortamında daha önce bulunma durumu ve okuttukları sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

5- “Denetim biçimi” boyutuna ilişkin stres kaynakları, müdür yetkili öğretmenler tarafından “az” düzeyinde ($X=2,15$) stres yaratıcı olarak görülmektedir.

Bu boyutta yer alan “denetimlerde öğretmenin birleştirilmiş sınıf ve okul yönetimi konusundaki deneyimsizliğinin dikkate alınmaması” (45. kaynak) “en çok” ; “denetmenlerin birleştirilmiş sınıf öğrencilerinden, müstakil sınıf öğrenci başarısını beklmeleri ve bu yöndeki değerlendirmeleri” (42. kaynak) ise “en az” stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Araştırmanın bu boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin olarak müdür yetkili öğretmenlerin görüşleri arasında; cinsiyet, yaş, hizmet süresi, mezun olunan okul, köy ortamında daha önce bulunma durumu ve okuttukları sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu boyuta ilişkin müdür yetkili öğretmen görüşleri arasında “okutulan sınıftaki öğrenci sayısı” değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. ($F = 3,90 > 3,07$).

6- “Birleştirilmiş sınıf öğretimi” boyutuna ilişkin stres kaynakları, müdür yetkili öğretmenler tarafından “az” düzeyinde ($X=2,08$) stres yaratıcı olarak algılanmaktadır.

Bu boyutta yer alan “sınıfların kalabalık olması” (15. kaynak) “en çok” ; “eğitim araç-gereçlerinin yetersizliği” (17. kaynak) ise “en az” stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Araştırmanın bu boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin olarak müdür yetkili öğretmenlerin görüşleri arasında; cinsiyet, yaş, hizmet süresi, mezun olunan okul, okutulan sınıftaki öğrenci sayısı, köy ortamında daha önce bulunma durumu ve okuttukları sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

7- “Örgütsel olanaklar boyutuna ilişkin stres kaynaklarını, müdür yetkili öğretmenler “az” düzeyinde ($X=2,07$) stres yaratıcı olarak görmektedirler.

Bu boyutta yer alan “yetersiz ödüllendirme” (40. kaynak) “en çok” ; “maaşın yaşam standartlarına uyumsuzluğu” (39. kaynak) ise “en az” stres yaratıcı olarak görülmüştür.

Araştırmanın bu boyutuyla ilgili stres kaynaklarına ilişkin olarak müdür yetkili öğretmenlerin görüşleri arasında cinsiyet, hizmet süresi, mezun olunan okul, köy ortamında daha önce bulunma durumu, okuttukları sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bu boyuta ilişkin müdür

yetkili öğretmen görüşleri arasında “yaş” ($F=3,97>3,07$) ve “öğrenci sayısı” ($F=4,74>3,07$) değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Araştırma kapsamındaki, birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görevli müdür yetkili öğretmenlerin kişisel bilgilerine ilişkin sonuçlar ise şunlardır:

1. Müdür yetkili öğretmenlerin 11’i kadın, 74’ü erkektir. Kadınlar tüm grubun %12,94’ünü, erkekler ise %87,06’sını oluşturmaktadır. Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında çoğunlukla erkek öğretmenler görev yapmaktadır.

2. Müdür yetkili öğretmenlerin yarısından fazlasının (%51,76’sının) 22-26 yaş grubunda olduğu görülmektedir. 27-30 yaş grubundaki müdür yetkili öğretmenler %32,95 ve 30 yaş üzeri müdür yetkili öğretmenler ise yalnızca %15,29 oranındadır. Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin çoğunluğu genç yaştadır.

3. Müdür yetkili öğretmenlerin hizmet süresi 1 yıldan az olanları %32,95 ve 1-3 yıl arası olanlar %41,17 oranındadır. Hizmet süresi 3 yıldan fazla olanların oranı ise yalnızca %25,88’dir. Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin büyük çoğunluğu göreve yeni atanmış ve henüz yer değiştirme (tayin) için gerekli hizmet süresini tamamlamamıştır.

4. Müdür yetkili öğretmenlerin yalnızca %5,88’i fakülte (lisans) mezunu değilken, sınıf öğretmenliği lisans mezunu olanların oranı %36,47’dir. Sınıf öğretmenliği bölümü dışındaki fakülte mezunlarının oranı ise %57,65’tir. Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin çoğunluğu, başka alanlarda (sınıf öğretmenliği dışında) eğitim aldıkları halde sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

5. Müdür yetkili öğretmenlerin okuttukları sınıflardaki öğrenci sayısı 20’den az olanlar %47,06 ve 20-40 arası olanlar %45,88’dir. Öğrenci sayısı

40'tan fazla olanlar yalnızca %7,06'dır. Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında sınıf mevcutları genellikle 40 kişiden azdır.

6. Müdür yetkili öğretmenlerin %42,35'i daha önce köy ortamında bulunmamışken, %57,65'i daha önce köy ortamında bulunmuştur. Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin önemli bir kısmı (%42) daha önce köy ortamında bulunmamıştır.

7. Müdür yetkili öğretmenlerin okuttuğu sınıf türüne göre %81,18'i beş (5) sınıfı bir arada olan birleştirilmiş sınıf okuturken, %18,82'si diğer tür sınıf okutmaktadır. Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında çoğunlukla 5 sınıf bir arada eğitim görmektedir.

Öneriler

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda geliştirilen öneriler şunlardır:

A- Uygulamacılar İçin Öneriler:

1- Gelecekte görev alabilecekleri "köy ortamı", "birleştirilmiş sınıf öğretimi" ve "müdür yetkili olma" etkenleri dikkate alınarak, bu koşulların yaratabileceği stres kaynaklarıyla baş edebilmeleri için öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitim uygulamalarında, söz konusu ortam ve koşullarda yaşantı oluşturmaları sağlanmalıdır.

2- Köy okullarına müdür yetkili öğretmen olarak atanana okul yönetiminin gerektirdiği bilgi ve uygulamalar konusunda hizmet içi eğitim verilmelidir.

3- Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında daha fazla sayıda öğretmen istihdam edilmelidir.

4- Bina bakım-onarım ve donatım işlerinin müdür yetkili öğretmenlerde yarattığı stres göz önüne alınmalı ve gelir kaynağı olarak köy bütçesinden ayrılan % 10'luk payın arttırılmasına ve ayrıca gelir arttırıcı başka yollar bulunmasına çalışılmalıdır.

5- Sürekli devamsızlık yapan öğrencilerin devam etmemelerindeki nedenleri ortadan kaldırıcı önlemler alınarak (aile ile etkileşim, yasal yollara başvurma vb.) müdür yetkili öğretmenlerin bu konuda yaşadığı stres azaltılabilir.

6- Birleştirilmiş sınıflarda okutulan ders ya da bunun yerine geçecek çalışma kitapları ile diğer öğretim araç-gereçlerinin, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerine yardım edecek nitelikte hazırlanması yoluyla öğretimin kolaylaştırılması ve kavga-gürültü ortamının engellenmesi sağlanabilir.

7- Sağlık, tarım ve hayvancılıkla ilgili kurumların köydeki etkinliğini arttırmak yoluyla, halkın öğretmene ilişkin bakış açısının onun temel rolü olan öğreticilik ve eğitim liderliğinde odaklaşması sağlanabilir.

8- Anne-babaların ilgisizliğinden kaynaklanan öğretmen stresini azaltmak için, anne-babaları çocukların eğitimi konusunda okulla işbirliği yapmaya isteklendirici çalışmalar yapılabilir.

9- İl ve ilçe yönetimleri ile milli eğitim müdürlüklerinin köylere ilişkin etkinliklerinin arttırılması sağlanarak köydeki nüfuzlu kişilerin eğitim-öğretim işlerine olumsuz müdahaleleri engellenebilir.

10- Köy okullarına telefon, faks, internet imkanları sağlanarak ve dar bölge toplantıları daha sık yapılarak, müdür yetkili öğretmenin sorunlarının çözülmesine yardım edilebilir.

11- Denetleme ve değerlendirme sürecinde müdür yetkili öğretmenlerin, okul yönetimi ve birleştirilmiş sınıf öğretime ilişkin deneyimsizliklerini dikkate alan çağdaş eğitim anlayışının gerektirdiği yol göstericilik ve süreci geliştirmeye yönelik bir denetimsel davranış sergilenebilir.

12- Sınıftaki öğrenci sayısı az olmasına rağmen, bunların farklı sınıf düzeylerinde bulunması, öğretmenin işini zorlaştırmakta ve stresini arttırmaktadır. Bu sorunu giderici bir önlem olarak okulun fiziksel ve sınıfın yerleşim koşullarının genişletilmesi veya öğretmen sayısının artırılması önerilebilir.

13- Ödeneğinin köy bütçesinden karşılanması yoluyla bir personelin görevlendirilmesi; okulun temizlik, ısınma vb. problemlerini gidererek müdür yetkili öğretmenin iş yükünü ve buna bağlı olarak da stres düzeyini azaltabilir.

14- Hem başarılı ve başarısız öğretmenleri ayırt edecek, hem de öğretmenleri başarılı olmaya isteklendirecek bir ödüllendirme sistemi geliştirilmelidir.

15- Müdür yetkili öğretmenleri köy okullarında çalışmaya özendirecek, rolü ve işyükü ile orantılı ek bir ücret sistemi geliştirilmelidir.

16- Okul lojmanlarının bakım ve onarımı için gerekli olanaklar arttırılabilir.

B-Araştırmacılar İçin Öneriler:

1- Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okulunda görevli müdür yetkili öğretmenlerin stres kaynakları il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlüğündeki yöneticilerin görüşlerine dayalı olarak da yapılabilir.

2- Köyde çalışan müdür yetkili öğretmenlerle, il ve ilçelerde çalışan norm kadrolu müdürlerin stres kaynaklarını karşılaştıran bir çalışma yapılabilir.

3- Birleştirilmiş sınıfılı köy ilköğretim okulunda çalışan müdür yetkili öğretmenlerle, müstakil sınıfılı okullarda çalışan öğretmenlerin stres kaynaklarının karşılaştırılmasını içeren araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AKBAŞLI, Sait ve Önder PİLTEN. **İlköğretim Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim**. Konya: Mikro Basım-Yayım-Dağıtım, 1999.
- AKGÜL, Aziz ve Abdulkadir VAROĞLU. Stres Yönetimi, **Türk İdare Dergisi**, Sayı:375. 1987.
- ASLAN, Mahire. Öğretmenlerin Örgütsel Stres Kaynakları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi. Malatya: 1995.
- ARTAN, İnci. **Örgütsel Stres Kaynakları Ve Yöneticiler Üzerinde Bir Uygulama**. İstanbul: BASİSEN Kültür Ve Eğitim Yayınları, No: 10. 1986.
- ATAKLI, Aylanur. "Stres Kaynakları, Stresin Öğretmenlik Mesleğindeki Yeri, Okul Yöneticisi ve Velilerin Anlayışlılık Düzeyi" Üzerine Öğretmen Görüşleri. **Amme İdaresi Dergisi**. Cilt 32 Sayı 2 (59-67) 1999.
- _____. **İlkokullarda Yönetici Davranışlarının Öğretmenlerin Verimliliğine Etkisi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. 1996.
- AYTAÇ, Tufan. **Okul Merkezli Yönetim**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 2000.
- AYDIN, Mustafa. **Çağdaş Eğitim Denetimi**. 2. Baskı. Ankara: Eğitim Araştırma Yayın Danışmanlık A.Ş. 1986.
- _____. **Eğitim Yönetimi**. 5. Baskı. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi. 1998.
- BALCI, Ali. **Öğretim Elemanının İş Stresi Kuram Ve Uygulama**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 2000.
- BALTAŞ, Acar Ve Zuhul BALTAŞ. **Stres ve Başa Çıkma Yolları**, 19. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi. 1999.
- BAŞAR, Hüseyin. **Sınıf Yönetimi**. 2. Basım. Ankara: Pegem Yayınevi. 1996.
- BAŞARAN, İbrahim Ethem. **Eğitim Yönetimi**. 5. Basım. Ankara: Yargıcı Matbaası. 1996.
- _____. **Türkiye Eğitim Sistemi**, 3. Basım. Ankara: Yargıcı Matbaası. 1996.
- _____. **Örgütsel Davranış**. 3. Basım. Ankara: Feryal Matbaası. 2000.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit. **Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim**. 3. Basım. Ankara: Anı Yayıncılık. 1999.
- BURSALIOĞLU, Ziya. **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**. 11. Basım. Ankara: PEGEM Yayınları. 2000.

- CELEP, Cevat. **Sınıf Yönetimi ve Disiplini**. Ankara: Anı Yayıncılık. 2000.
- ÇELİK, Vehbi. "Öğretmen, Okul ve Stres", **Çağdaş Eğitim**. Sayı: 153, s.44-46. 1990.
- ÇELİK, Vehbi. Öğretmenlik Mesleğinin Toplumdaki Yeri. **Fırat Üniversitesi Dergisi**. Sayı:1. Elazığ: 1989.
- ERTEKİN, Yücel. Stres ve Yönetim, **Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü**. No: 253. Ankara: 1993.
- KARASAR, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Ankara: Tekışık Matbaası. 1994.
- KARASAR, Niyazi ve Christian PLATTEAU . **Birleştirilmiş Sınıf Uygulamaları**. Cumhuriyetin 75. Yılında İlköğretim. 1998.
- KAYA, Yahya Kemal. **İnsan Yetiştirme Düzenimiz**. Ankara: 1984
- KAYKANACI, Münevver. Birleştirilmiş Sınıflı Köy İlköğretim Okullarında Görevli Müdür Yetkili Öğretmenlerin Yönetimle İlgili Problemleri. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. C.9. No:1 (95-101). Kastamonu: 2001.
- . Birleştirilmiş Sınıflı Köy İlköğretim Okullarında Görevli Müdür Yetkili Öğretmenlerin Yönetimle İlgili Problemleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: 1993.
- KOÇEL, Tamer. "Yönetimde Stres Yaratan Faktörler" **Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü**, Stres Yönetimi Semineri. Gebze-Kocaeli: 25-26 Aralık 1986.
- KÖKSAL, Kemal. **Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim**. Ankara: Pegem Yayınları. 2002.
- Köy Kanunu (442 S.K.), **Resmi Gazete**, 68; 07.04.1924.
- Milli Eğitim Bakanlığı "Öğretmen ve Yöneticilerin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Esaslar", **Resmi Gazete**, 23555; 16.12.1998.
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumlar Yönetmeliği, **Resmi Gazete**, 21308; 07.08.1992.
- Milli Eğitim Bakanlığı Sayısal Veriler**. Ankara: 2002.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Başkanlığı. **Öğretmen Sorunları ve Eğilimleri Araştırması**. Ankara: 1982.
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (222 S.K.), **Resmi Gazete**, 10705; 12.01.1961.

- ÖZBEN, Kürşat. Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi. Denizli: 1997.
- ÖZDEMİR, Asım. Öğretmen Streslerinin Azaltılmasında Okul Müdürlerinin Rolü. **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı:137 (6-12) 1998.
- PEHLİVAN, İnayet. **Yönetimde Stres Kaynakları**. PEGEM Yayınları. Ankara: 1995.
- POYRAZOĞLU, O. Nuri. **Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Ders Teftişi Yolu İle Değerlendirilmesi**. Ankara:1977.
- SABUNCUOĞLU, Zeyyat. **Çalışma Psikolojisi**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi. 1987.
- SABUNCUOĞLU, Zeyyat ve Melek TÜZ. **Örgütsel Psikoloji**, Ezgi Kitabevi, Bursa: s. 144-145. 1995.
- SEVİNÇ, Bilal. Yönetici ve Stres, **Türk İdare Dergisi** (207-229). 2000.
- SUNAY, Yasemin ve Hakan SUNAY. Eğitim Örgütlerinde Stres. **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı:129. s. (67-71). 1996.
- ZORALOĞLU, Yunus Remzi. Öğretmenlerin Mesleki Stres Kaynakları ve Stresin Örgütsel Doğurguları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara: 1998.

EKLER

EK	SAYFA
I. Araştırma anketi örneği.	147
II. Anket uygulama izin belgesi.	150
III. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Yaşa Göre t testleri.	151
IV. Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre t testleri.	151
V. Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre t testleri.	152

EK I**BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLI KÖY İLKÖĞRETİM OKULLARINDA GÖREVLİ MÜDÜR
YETKİLİ ÖĞRETMENLERİN STRES KAYNAKLARI ANKETİ****MALATYA 2004**

Sayın meslektaşım,

Bu anket birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görevli müdür yetkili öğretmenlerin stres kaynaklarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Uygulamanın içinde olan siz meslektaşlarımız tarafından stres kaynaklarının belirlenmesi, araştırmanın sonuçları bakımında büyük önem taşımaktadır.

Vereceğiniz cevaplar tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Bu nedenle isminizi belirtmenize gerek yoktur. Anket iki bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde stres kaynaklarına ilişkin sorular yer almaktadır.

Sizden beklenen her bölümdeki maddeleri dikkatle okuyup stres kaynağı olarak belirtilen seçeneklerden görüşünüzü en iyi yansıtanı (x) işareti koyarak belirtmenizdir.

İlgi ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Ahmet DAL
Taşmış Gömikan İlköğretim Okulu
Müdür Yetkili Öğretmeni

BÖLÜM I

Açıklama: Lütfen durumunuzu yansıtan her soru için (x) işareti koyunuz.

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz

() Kadın

() Erkek

2. Yaşınız

() 22-26

() 26-30

() 30 ve daha fazlası

3- Müdür yetkili öğretmen olarak çalıştığınız süre

() Bir yıldan az

() 1-3 yıl

() 4-6 yıl ve daha fazlası

4. En son mezun olduğu okul

() İlköğretim Okulu

() Eğitim Enstitüsü

() Eğitim Yüksekokulu

() Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği

() Eğitim Fakültesi Diğer Bölümler

() Başka (belirtiniz.....)

5. Öğrenci sayınız

() 20'den az

() 40-60 arası

() 20-40 arası

() 60'tan fazla

6. Köy ortamında bulunma durumu

() Daha önce köy ortamında hiç bulunmadım.

() Daha önce köy ortamında bulunmuştum.

7. Şu anda okuttuğunuz birleştirilmiş sınıflar

() 1.2.3.4. ve 5. sınıflar

() 1.2. ve 3. sınıflar

() 2. ve 3. sınıflar

() 1.2.3. ve 4. sınıflar

() 1. ve 2. sınıflar

() 4. ve 5. sınıflar

Birleştirilmiş Sınıflı Köy İlköğretim Okullarında Görevli Müdür Yetkili Öğretmenlerin Stres Kaynakları

Aşağıda verilen durumların sizde ne düzeyde stres yarattığını belirtiniz.

Pek Çok Çok Orta Az Hiç

Okul yönetimine ilişkin stres kaynakları

1. Okulda, gerekli defter ve dosyaları tutmak ve mevzuata göre işlemlerini sağlamak	()	()	()	()	()
2. Öğrenci işlerini (Kayıt, kabul, devam, takip, sınav..) mevzuata göre yürütmek	()	()	()	()	()
3. Yıllık öğretimi ve eğitici çalışmalarını planlamak.	()	()	()	()	()
4. Bina bakım-onarım ve donatım işlerini yapmak.	()	()	()	()	()
5. Devir teslim ve demirbaş işlemlerin yürütmek	()	()	()	()	()
6. Okul-çevre ilişkilerini düzenlemek ve sürdürmek	()	()	()	()	()
7. Öğretmen ve yardımcı personel sayısının yetersizliği	()	()	()	()	()
8. Okul yöneticiliğinin gerektirdiği bilgi ve uygulama yeterliğine sahip olmamak	()	()	()	()	()
9. Resmi yazıların zamanında okula ulaşmaması; Cevap vermek için gerekli zaman ve olanakların kısıtlı olması	()	()	()	()	()

Birleştirilmiş Sınıf Öğretimine İlişkin Stres Kaynakları

10. Birkaç sınıflı bir arada yönetebilme güçlüğü	()	()	()	()	()
11. Öğrencilerin bir alt sınıftan iyi yetişmeden gelmeleri	()	()	()	()	()
12. Sınıfların birleştirilmesiyle oluşturulan gruplarda farklı bilgi, yaş ve deneyim düzeyindeki öğrencilerin bir arada bulunması	()	()	()	()	()
13. Birleştirilmiş sınıflarda okutulan ders ya da bunun yerine geçecek çalışma kitapları ile diğer öğretim araç-gereçlerini, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini yardım edecek nitelikte hazırlanmaması.	()	()	()	()	()
14. A ve B grubu için ayarı ayrı (1. 2. 3. 4. ve 5.) yıllık, ünite ve günlük planlar yapmak	()	()	()	()	()
15. Sınıfların kalabalık olması	()	()	()	()	()
16. Dersliklerde ısıtma, aydınlatma ve temizliğin yetersizliği	()	()	()	()	()
17. Eğitim araç-gereçlerinin yetersizliği	()	()	()	()	()
18. Birleştirilmiş sınıflarda öğretmensiz geçen saatlerde kendi kendine çalışma uygulamalarını planlama ve değerlendirmek için zamanın yetersizliği	()	()	()	()	()

Köy Yaşamına İlişkin Stres Kaynakları

19. Sosyal faaliyetlerin olmaması	()	()	()	()	()
20. Yalnızlık	()	()	()	()	()
21. Köyün gelenek ve göreneklerine uyum sağlayabilmenin güçlüğü	()	()	()	()	()
22. Köy gelenek ve göreneklerinin bekar yaşamaya elverişli olmaması	()	()	()	()	()
23. Günlük ihtiyaçları karşılayacak birimlerin (lokanta, manav, fırın vb..) olmaması	()	()	()	()	()
24. İletişim araçlarından (gazete, dergi vb..) zamanında yararlanamama.	()	()	()	()	()
25. Köyde ulaşım araçlarının eksikliği	()	()	()	()	()
26. Köy yolunun (özellikle kışın) kapalı olması	()	()	()	()	()
27. Mesleki konularda görülebilecek ve yardım alınabilecek kişi ve kurumların olmaması	()	()	()	()	()
28. Çevredeki nüfuzlu kişilerin eğitim-öğretim işlerine karışmaları.	()	()	()	()	()

Öğrencilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları

29. Sürekli devamsızlık yapan öğrenciler	()	()	()	()	()
30. Farklı sınıflardan öğrencilerin bir araya gelmesiyle oluşan kavga gürültü ortamı	()	()	()	()	()
31. Öğrencilerin büyük kısmının, eğitim-öğretim yılı boyunca ders araç-gereçlerini sağlamadan okula gelmeleri	()	()	()	()	()
32. Öğrencilerin derse katılmalarının ve ilgilerinin az olması	()	()	()	()	()

Velilerin Tutum ve Davranışlarına İlişkin Stres Kaynakları

33. Velilerin çocuklarına karşı ilgisiz olmaları	()	()	()	()	()
34. Velilerin okula karşı ilgisiz olmaları	()	()	()	()	()
35. Velilerin öğretmeni, hala bir veteriner, ziraatçı ve sağlık elemanı olarak algılamaları ve bu yöndeki beklentileri	()	()	()	()	()
36. Velilerin öğrencileri ev ve tarla işlerinde çalıştırmaları	()	()	()	()	()

Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları

37. Lojman olmaması- Sadece iki okulun lojmanı yok	()	()	()	()	()
38. Lojmanın bakımsız durumda bulunması	()	()	()	()	()
39. Maaşın yaşam standartlarına uyumsuzluğu	()	()	()	()	()
40. Yetersiz ödüllendirme	()	()	()	()	()

Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları

41. Teftiş raporlarının çok kısa bir gözlem sonunda hazırlanması.	()	()	()	()	()
42. Denetimlerin mevcut koşulları (birleştirilmiş sınıf, köy okulu, köy yaşamı) dikkate alınmaksızın öğretmen etkinliklerini değerlendirmesi	()	()	()	()	()
43. Denetmenlerin birleştirilmiş sınıf öğrencilerinden müstakil sınıf öğrencisi başarısını beklmeleri ve bu yöndeki değerlendirmeleri.	()	()	()	()	()
44. Denetim sürecinin rehberlik ve işbaşına yetiştirme anlayışından uzak olması.	()	()	()	()	()
45. Denetimlerde öğretmenin birleştirilmiş sınıf ve okul yönetim konusundaki deneyimsizliğinin dikkate alınmaması.	()	()	()	()	()

EK II

ANKET UYGULAMA İZİN BELGESİ

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
PÜTÜRGE İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.08.4.MEM.4.44.09.02.300/ 1307
KONU: Öğrt. Ahmet DAL'ın
ANKET ÖNAYI

18 NİSAN 2002

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

PÜTÜRGE

İlçemiz Taşmış Gömikan İlköğretim Okulu Müdür Yetkili Öğretmeni Ahmet DAL, Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında görevli Müdür yetkili Öğretmenlerin stres kaynakları konulu tez hazırlamakta olduğunu ,tezine bilgi toplamak amacıyla 19.04.2002 günü yapılacak olan aylık mesleki toplantıda öğretmenlerden faydalanmak istediğine dair 18.04.2002 tarihli dilekçesi ve ekleri ilişikte olup ,adı geçen öğretmenin tez konulu anketi uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde tensiplerinize arz ederim

ALİ KACMAZ
Pütürge İlçe Milli
Eğitim Müdür V

OLUR.18.04.2002

Enver ÜNLÜ
Pütürge Kaymakamı

EK III

Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen
Görüşlerinin Yaşa Göre t testleri

Ek Tablolar

	YAŞ	N	X	SS	t	Sonuç
SORU 38	22-26 Yaş	44	2,16	1,10	1,14	P > .05
	26-30 Yaş	28	1,86	1,08		
SORU 39	22-26 Yaş	44	2,20	1,02	0,36	P > .05
	26-30 Yaş	28	2,11	1,23		
SORU 40	22-26 Yaş	44	2,52	1,09	2,73	P<.05*
	26-30 Yaş	28	1,82	1,02		

t Tablo = 1,99

	YAŞ	N	X	SS	t	Sonuç
SORU 38	22-26	44	2,16	1,1	0,01	P > .05
	30 dan fazla	13	2,15	1,34		
SORU 39	22-26	44	2,20	1,02	3,61	P<.05*
	30 dan fazla	13	1,15	0,38		
SORU 40	22-26	44	2,52	1,09	2,58	P<.05*
	30 dan fazla	13	1,61	1,19		

t Tablo = 1,99

	YAŞ	N	X	SS	t	Sonuç
SORU 38	26-30	28	1,86	1,08	0,80	P > .05
	30 dan fazla	13	2,15	1,34		
SORU 39	26-30	28	2,10	1,23	2,73	P<.05*
	30 dan fazla	13	1,15	0,38		
SORU 40	26-30	28	1,82	1,02	0,57	P > .05
	30 dan fazla	13	1,65	1,21		

t Tablo = 1,99

EK IV

Örgütsel Olanaklara İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen
Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre t testleri

	Öğrenci Sayısı	N	X	SS	t	Sonuç
SORU 38	20 den az	40	1,8	0,97	1,78	P > .05
	20-40 arası	39	2,23	1,18		
SORU 39	20 den az	40	1,8	1,04	1,56	P > .05
	20-40 arası	39	2,17	1,12		
SORU 40	20 den az	40	1,85	0,98	2,09	P<.05*
	20-40 arası	39	2,17	1,12		

t Tablo = 1,99

	Öğrenci Sayısı	N	X	SS	t	Sonuç
SORU 38	20 den az	40	1,8	0,97	1,90	P > .05
	40 tan fazla	6	2,66	1,51		
SORU 39	20 den az	40	1,8	1,04	1,17	P > .05
	40 tan fazla	6	2,33	1,03		
SORU 40	20 den az	40	1,85	0,98	2,15	P < .05*
	40 tan fazla	6	2,83	1,47		

t Tablo = 1,99

	Öğrenci Sayısı	N	X	SS	t	Sonuç
SORU 38	20-40 arası	39	2,23	1,18	0,81	P > .05
	40 tan fazla	6	2,66	1,51		
SORU 39	20-40 arası	39	2,17	1,12	0,32	P > .05
	40 tan fazla	6	2,33	1,03		
SORU 40	20-40 arası	39	2,35	1,18	0,89	P > .05
	40 tan fazla	6	2,83	1,47		

t Tablo = 1,99

EK V

Denetim Biçimine İlişkin Stres Kaynakları Boyutuyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Okutulan Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre t Testi Analizleri

STRES KAYNAĞI	Öğrenci Sayısı	N	X	SS	t	Sonuç
SORU 41	20 den az	40	2,10	1,03	1,56	P > ,05
	20-40 arası	39	2,49	1,17		
SORU 42	20 den az	40	1,70	0,88	1,25	P > ,05
	20-40 arası	39	1,95	0,89		
SORU 43	20 den az	40	1,83	0,75	2,01	P < ,05*
	20-40 arası	39	2,21	0,92		
SORU 44	20 den az	40	1,93	0,76	2,40	P < ,05*
	20-40 arası	39	2,41	1,02		
SORU 45	20 den az	40	2,00	0,85	3,05	P < ,05*
	20-40 arası	39	2,69	1,15		

t Tablo = 1,99

STRES KAYNAĞI	Öğrenci Sayısı	N	X	SS	t	Sonuç
SORU 41	20 den az	40	2,10	1,03	0,49	P >,05
	40 tan fazla	6	2,33	1,51		
SORU 42	20 den az	40	1,70	0,88	2,12	P <,05*
	40 tan fazla	6	2,67	1,86		
SORU 43	20 den az	40	1,83	0,75	2,46	P <,05*
	40 tan fazla	6	2,83	1,83		
SORU 44	20 den az	40	1,93	0,76	1,09	P >,05
	40 tan fazla	6	2,33	1,37		
SORU 45	20 den az	40	2,00	0,85	0,41	P >,05
	40 tan fazla	6	2,17	1,47		

t Tablo = 1,99

STRES KAYNAĞI	Öğrenci Sayısı	N	X	SS	t	Sonuç
SORU 41	20-40 arası	39	2,49	1,17	0,29	P >,05
	40 tan fazla	6	2,33	1,51		
SORU 42	20-40 arası	39	1,95	0,89	1,56	P >,05
	40 tan fazla	6	2,67	1,86		
SORU 43	20-40 arası	39	2,21	0,92	1,34	P >,05
	40 tan fazla	6	2,83	1,83		
SORU 44	20-40 arası	39	2,41	1,02	0,16	P >,05
	40 tan fazla	6	2,33	1,37		
SORU 45	20-40 arası	39	2,69	1,15	1,01	P >,05
	40 tan fazla	6	2,17	1,47		

t Tablo = 1,99

